

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI

1 OCAK 2023

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2023 01

FIYATI: 15 TL

CUMHURİYETİMİZ

100

YAŞINDA

“...Bir ahali ki cumhuriyete taraftardır, bir ahali ki milli hakimiyet kayıtsız şartsız millette oldukça cumhuriyetten başka bir şey yoktur...”

1927 (Nutuk, s. 628)

Denizin dehlizlerine dalarcasına dalıp gidiyorum hâllerimize, “Ta ilk ana rahmine düştüğümüzden itibaren öğrenme başlıyor desem doğru olur. Ya sonrası? Kimlerin eline teslim ediliyor onca canlar? Nasıl bir sistem dönüyor eğitim öğretim adına? Yeryüzünde çoğalan tahsilli soyguncuları, savaş çılgınlarını, acımadan fakiri yetimi soyanları kimler eğitti, öğretti de insanlığın yüz karaları oldular? Onları doğurup büyüten ailesi mi yoksa içinde buldukları sistem mi bu duruma getirdi?” diye sorup duruyorum kendime.

Nerede bir mazlum görsem, onu doğuran anayı düşünüyorum. Kim bilir bir yavrusu olacak diye nice hayalleri vardı? Bıçare kendi eksilerimi bulmaya ve onları düzeltmeye yöneliyorum sonunda.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır, Demir Aytaç,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Vahap Candan,

Ali Tekin Çam, Ömer Dedeoğlu, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Dr. Murat Molu, Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal,

Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özerterem, Yaşar Öztürk,

Necdet Pamir, Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı,

İzlen Şen Toker, Cemal Türkmen, Necef Uğurlu,

Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abone@butundunya.com.tr

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 27 / 12 / 2022

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 “Helalleşme” Dr. Ufuk Akyol

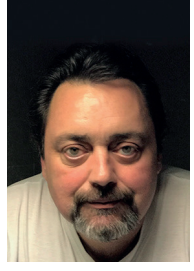
5 Ocak 1923

Ömer Dedeoğlu

- 9 Aslolan Millettir Yaşar Öztürk
- 14 Hakimiyeti Millîye Yazıları
- 15 Hedefe ve Tehlikeye Yakın Bulunmak Cengiz Önal
- 19 Atatürk ve Yılbaşı Kutlamaları A. Erdem Akyüz
- 23 Gaflet ve Dalalet ve Hatta Hıyanet Kaya Boztepe
- 29 Cumhuriyet 10 Ocak 1921’de Kuruldu Dr. Cihangir Dumanlı
- 33 Bahriye Vekili İhsan Eryavuz Anlatıyor Cengiz Özakıncı
- 40 Bir Bakanla Başbakan Aynı Düşündükleri Zaman Mete Akyol
- 43 Mübadele: İki Ülke, İki Millet, Tek Kader Gürhan Özsamancı
- 49 Askeri Hastaneler Tekrar Açılsın Prof. Dr. Cengiz Kuday
- 52 Yunan Lobisi Türkiye Karşısında Neden Başarılı? Gürbüz Evren
- 58 2023 Dünyası Dr. Öğüt Yazman
- 64 Bir Yaşına Daha Girmek Necef Uğurlu

İÇİNDEKİLER

- 70 Kapitülasyonlar ve Gayrimüslimlerin Hamileri Vahap Candan
- 76 Kuğu Gölü Dr. Tekin Özerterem
- 81 2023 Yahya Aksoy
- 87 Sezar ve Bonapart Rejimleri Barbaros Eneç
- 91 Tonguç’un Bibloları Cemal Türkmen
- 96 Cahit Arf
- 97 Doğu Akdeniz ve Kıbrıs’ın Stratejik Önemine Dair Necdet Pamir
- 104 Bedelli Hayat Tayfun Yılmaz
- 105 Romancı Ahmet Hamdi Tanpınar Konur Ertop
- 111 Başarının Ölçütü Sabriye Aşır
- 115 Siyasi Haklar Politika ve Ahlak Op. Dr. Murat Molu
- 119 Zaten Aktör Dediyin Nedir ki? Olcay Bağır
- 124 Doğum Günün Kutlu Olsun Kayaların Oğlu!.. Ali Tekin Çam
- 132 Mutfağımızda Sürdürülebilirliği Sağlamak Ne ile Mümkün? Reha Tartıcı
- 136 Dinkelsbühl İzlen Şen Toker
- 142 Hayata Olumlu Bakmak Mehmet Ünver
- 146 Sıradan Arkadaş ve Gerçek Dost Ayşe A. Arkadaş
- 147 Neler Olmuyor ki Dünyada Sezin San Sungunay
- 4 Beni Hatırlayınız
- 32 İlk Dersimiz Türkçe
- 57 Gözün Sözü
- 123 Bilginizi Denetleyin
- 131 Sudoku
- 151 Çözümler
- 152 Yarının Büyüklüğü
- 154 Bulmaca
- 156 Satranç
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

“Helalleşme”

Cumhuriyetimiz 100. yılında. Kutlu olsun. Kutlamanın yanında sanırım her birimiz yürekten bir tebriği de hak ettik. Son tahlilde 100 sene öncenin siyasal konjonktürü ile şekillenerek doğan cumhuriyetimiz ilk yüzyılı boyunca, gelişme, büyüme ağrıları olarak tanımlanabilecek birçok badire atlattı. Halen de bazılarıyla uğraşiyor. Yeni yüzyılına girecek olan cumhuriyetin kalıcılığının en önemli adımı bence son aylarda ortaya atılan “helalleşme” kavramı. Atalarımızın sapasağlam temeller üzerine kurdukları bu binanın ne kadar daha yükseleceğini, her şeyden çok bu “helalleşme”nin kapsamı belirleyecektir. Eğer her kesim tarafından doğruluğu kabul edilmiş ve hakkı teslim edilip bir toplumsal sorun olmaktan çıkmış başörtüsü olayı ile sınırlı kalacaksa, amacına ulaşmadan dağın doğurduğu fare olacak ve günlük siyaset oyunundan ibaret kalarak zaman içinde unutulup gidecektir.

Oysa cumhuriyet büyüme ve gelişme ağrıları sırasında yaptığı tüm hatalar, hatta günahlar ile helalleşebilirse eminim kat üzerine kat ekleyecek, sapasağlam temellerinin hakkını veren gövdeye sahip olacaktır. 1923 mübadeleleri ile helalleşmelidir; Trakya olayları ile helalleşmelidir cumhuriyet. Varlık vergisi ile helalleşmelidir. 6-7 Eylül ile helalleşmelidir. Dersim ile helalleşmelidir. Menderes ve arkadaşları ile, Gezmiş ve arkadaşları ile, 70’lerdeki ortamda kaybettiği binlerce genci ile, Maraş, Çorum, Sivas ile helalleşmelidir. Nihat Erim’den Hablemitoğlu’na kadar tüm evlatları ile helalleşmelidir. Devlet baba, her birimizin onun evlatları olduğunu bildiğini göstermelidir.

Ancak bundan sonra, yepyeni yüzyılında, cumhuriyetimiz çoktan hakettiği şahlanmayı yaşayacaktır. •

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- “Bir takım şeyhlerin, dedelerin, seyyitlerin, çelebilerin, babaların, emirlerin arkasından sürüklenen ve falcılara, büyücülere, üfürükçülere, muskacılara talih ve hayatlarını emanet eden insanlardan mürekkep bir kütleye, medeni bir bir millet nazariyle bakılabilir mi?”
- “Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, meczuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat, medeniyet tarikatıdır.”
- “Tekkeler de behemahal kapatılmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti her şubede irşatlarda bulunacak (doğru yolu gösterecek) kudreti haizdir. Hiçbirimiz tekkelerin irşadına muhtaç değiliz. Biz medeniyet, ilim ve fenden kuvvet alıyoruz. Başka bir şey tanımıyoruz.”
- “Her fert istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine mahsus siyasi bir fikre malik olmak, seçtiği bir dinin icaplarını yapmak veya yapmamak hak ve hürriyetine maliktir. Kimsenin fikrine ve vicdanına hakim olunamaz. Vicdan hürriyeti, mutlak ve taarruz edilemez, ferdin tabii haklarının en mühimlerinden tanınmalıdır.”
- “Türkiye Cumhuriyetinde herkes Allah’ a istediği gibi ibadet eder. Türk Cumhuriyetinin resmi dini yoktur. Türkiye’de bir kimsenin fikirlerini, zorla başkalarına kabul ettirmeye kalkışacak kimse yoktur ve buna müsaade edilemez.”
- “Efendiler, camiler birbirimizin yüzüne bakmaksızın yatıp kalkmak için yapılmamıştır. Camiler itaat ve ibadet ile beraber din ve dünya için neler yapmak lazım geldiğini düşünmek, yani meşveret (danışma, konuşup anlaşma) için yapılmıştır. Millet işlerinde her ferdin zihni başlıbaşına faaliyette bulunmak elzemdir.”

K Atatürk

Satır Arasında

Ömer Dedeoğlu

Ocak 1923

Ocak 2023... Emperyalizmi ve işbirlikçilerini Anadolu'dan kovan Türk'ün, en büyük utkusunu Cumhuriyet'in yüzüncü yılına ilk adım.

Ulus, on yıllardır Atatürk'ün geçmişe dayanarak eşsiz bir öngörüyle Gençliğe Hitabesi'nde belirlediği tüm zorlu şartların kıskacından kurtulmaya çalışıyor.

Ulu Önder, Lozan'da emperyalizmle masa başında boğuşan İsmet Paşa'ya, 13 Ocak 1923'te çektiği telgrafta şu uyarıyı yapar:

“Refakatinde Eşref olduğu halde tedavi için İsviçre'ye giden Çerkez Ethem'in Lozan'a giderek delege heyetimize suikast tertibatıyla alakadar olması bazı araştırmalara göre Erkânıharbiyei Umumiye'ce muhtemel görülmektedir.”

Aynı Çerkez Ethem'e, önce gerici cemaatçi, bölücü ve liboş koalisyonu zamanında, daha sonra da

Çerkez Ethem

2021 Eylül ayında Atatürk'ün partisi CHP'nin yönetimi tarafından iade-i itibar talep edildi.

14 Ocak Zübeyde Hanım'ın ölüm haberini alan Atatürk, 15 Ocak'ta İzmir'deki başyaveri Salih Bey'e şu telgrafi çeker:

“Verdiğiniz elim haber, beni çok üzdü. Merhumenin münasip bir tarzda defin merasimini yaptırınız. Cenabı Hak, millete hayat ve selamet versin.”

“...Efendiler; erkek her şey olabilir, yalnız ana olamaz! Onun için kadın erkekten önce gelir. Bundan dolaydır ki uygar toplumlarda erkek, her zaman kadına saygı göstermekle yükümlüdür.”

Biricik annesinin yasını tutamadan, Batı Anadolu gezisine ve çalışmalarına devam eder.

İlerleyen yıllarda şunları söyleyecektir:

“Erkek her şey olabilir. Ama onun olamadığı bir şey vardır ki dünyada erişilecek en büyük kuvvet ve şeref onda mevcuttur. Efendiler; erkek her şey olabilir, yalnız ana olamaz! Onun için kadın erkekten önce gelir. Bundan dolaydır ki uygar toplumlarda erkek, her zaman kadına saygı göstermekle yükümlüdür.”

Yine 15 Ocak'ta Eskişehir'de Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun “Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir” maddesini şöyle tanımlar:

“Efendiler! Bilirsiniz ki, irade denilen bir şey vardır. Bir insanın iradesi olduğu gibi, insanlardan meydana gelen herhangi bir toplumun da iradesi vardır. İrade; vicdanın eğilimi, arzusu demektir. Yani bu manevi bir şeydir. Külli iradeyi yaratana bırakarak şeriat lisanı ile ifade etmek isterseniz buna cüzi irade deyiniz!

Bu manevi olan iradenin tecellisi için bir vasıta lazımdır ve vardır ki, ona hâkimiyet derler!.. Hâkimiyetine sahip olmayan bir insan veya bir toplum hiçbir vakit iradesini kullanamaz! Hâkimiyetini herhangi birisine veren bir insan kendi iradesinin kullanılacağından ve

tatbik olunacağından emin olamaz. Bunun için insanlar, milletler kendi iradelerini, kendi vicdanlarının eğilimlerini icra ve tatbik etmek isterlerse hâkimiyetlerini mutlaka ellerinde tutmak mecburiyetindedirler.

Şimdiye kadar milletimizin başına gelen bütün felaketler kendi talih ve mukadderatını başka birisinin eline terk etmesinden çıkmıştır.”

Hâkimiyeti tek bir şahıstan kanları, canları ve evlatları pahasına kendi eline alan Anadolu Türkleri

artık uluslaşmaya ve millet meclisi aracılığıyla kendi kaderini tayin etmeye hazırdır.

16-17 Ocak 1923'te İzmit Kasrı'nda gazetecilerle yaptığı söyleşide Atatürk, Milli Mücadele'nin amacını ise şöyle anlatır:

“Milli mücadelenin maksat ve gayesi, milletin tam bağımsızlığını ve kayıtsız şartsız hâkimiyetini temin ve idame etmektir. Millet, harici bağımsızlığını elde edebilmek için takibi lazım gelen hareket hattını “Misakı Milli” ile ifade etmiştir. Milli hâkimiyetini elde edebilmek için takibi lazım gelen hareket hattını da Teşkilatı Esasiye Kanunu ile tespit etmiştir.

Büyük Millet Meclisi'nde 1 Kasım'da verilen karar yeni Türkiye devletinin mahiyetini bir defa daha teyit etti. Misakı Milli'mizin hedeflediği gayeye ordularımızın muzafferiyetleri ile ulaştık. Bu maddi muvaffakiyeti siyasi olarak tespit için delegelerimiz Lozan'da müzakereler ile meşguldür.

Delegelerimizin elindeki düstür,

Misakı Milli'dir.”

18 Ocak'ta, yine gazetecilere, ulusun üzerine bundan sonra düşen görevler ile ilgili şunları söyler:

“Milli hedef malum olmuştur. Ona götürecekt yolları bulmak müşkül değildir; mühim olan, çetin olan, o yollar üzerinde çalışmaktır. Denilebilir ki, hiçbir şeye muhtaç değiliz. Yalnız tek bir şeye çok ihtiyacımız vardır:

Çalışkan olmak!

Toplumsal marazlarımızı incelersek asıl olarak bundan başka, bundan mühim bir maraz keşfedemeyiz, maraz budur. O halde ilk işimiz bu marazı esaslı surette tedavi etmektir. Milleti çalışkan yapmaktır.

Servet ve onun tabii neticesi olan refah ve saadet yalnız ve ancak çalışkanların hakkıdır.”

Ertesi gün, yani 19 Ocak'ta yaptığı İzmit konuşmasında, gerici zihniyetle ilgili şu uyarılarda bulunur:

“Efendiler, hayatın felsefesi, tarihin garip tecellisi şudur ki,

her iyi, her güzel, her faydalı şey karşısında onu imha edecek bir kuvvet belirir, bizim lisanımızda buna irtica derler.

İyi bir şey yaptınız mı, biliniz ki, bunu imha etmek için karşınıza muhalif, mürteci bir kuvvet çıkacaktır. Dolayısıyla yapmadan evvel çıkacak kara kuvvetin imhası tedbirini de almış olmak lazımdır!..

Hilafet makamının mevcudiyeti milletçe sakıncaların kaynağı kabul edilmekte değildir; sebebiyet verilmedikçe!

Fakat şu da katiyen malum olmalıdır ki, herhangi suret ve şekilde sakınca görüldüğü gün, bütün teoriler biter; orada pratik ve tatbikat başlar.”

Atatürk ve Latife Hanım

29 Ocak'ta Göztepe'deki Uşşakizâde Köşkü'nde sade bir törenle, İzmir Kadısı'nın kıydığı nikâhla Mustafa Kemal Atatürk, aydın bir Türk kadını olan Latife Hanım ile evlendi. Eş seçiminde de, kendi tutkuları yerine, ulusun çıkarlarını ön planda tutmuştu. Latife Hanım; ilerinin iyi eğitilmiş, düşünen, üreten,

özgür, haklarını savunan ve Osmanlı zamanında Arap dogması yüzünden geri plana itilmiş Türk kadınına ilham vermesi ve kadın-erkek eşitliğine giden yolda Atatürk'ün yanında yer alması için her açıdan uygundu.

İki gün önce 27 Ocak'ta nihayet Lannesinin Karşıyaka'daki mezarını ziyaret ettiğinde ise yanında bulunanlara şunları söylediler:

“Validemin kaybundan şüphesiz çok üzgünüm. Fakat bu üzüntümü gideren ve beni teselli eden bir husus vardır ki, o da anamız vatanı mahv ve haraplığa götüren idarenin artık bir daha dönmemek üzere yokluk mezarına götürülmüş olduğunu görmektir. Validem bu toprağın altında, fakat milli hâkimiyet ilelebet payidar olsun. Beni teselli eden en büyük kuvvet budur. Evet, milli hâkimiyet ilelebet devam edecektir.

Validemin ruhuna ve bütün ecdat ruhuna ahdetmiş olduğum vicdan yeminimi tekrar edeyim. Validemin kabri önünde ve Allah'ın huzurunda yemin ediyorum, bu kadar kan dökerek milletin elde ettiği ve sağlamlaştığı hâkimiyetin muhafaza ve müdafaası için icap ederse validemin yanına gitmekte asla tereddüt etmeyeceğim. Milli hâkimiyet uğrunda canımı vermek, benim için vicdan ve namus borcu olsun.”

Sevgili okurlar yukarıdaki sözlerden de net bir şekilde anlaşılacağı gibi Atatürk, tam bağımsızlık için ölümü çoktan göze almıştı... •

omerdedeoglu@butundunya.com.tr

“Aslolan Millettir. Hakimiyet Onun Olduğu Gibi İdare Hakkı da Onundur.”

“Evet, anam öldü. Fakat vatan anam sağ olsun!”

Yüzyıl önce yeni yılın ilk günü Gazi Mustafa Kemal esen rüzgara göre hareket eden, güçlünün yanında yer alan ve buralarda yuvalanma eğiliminde olanlara karşı; kimseyi kırmadan incitmeden ve dışlamadan önlemler aldı. Özellikle İstanbul’dan gelen isteklere karşı TBMM’nin İstanbul’daki temsilcisi

Adnan Adıvar’a yazdı: “... cemiyyetin himayesini üstlenmekliğim rica edilmiştir. İstanbul’a bir kuvvet yanında bizzat girmeden oradaki bu ve emsali cemiyyetler ve hususlar ile şahsen alakadar olmamak kararını vermiş olduğumdan, adı geçene, bu yolda münasip tebligat icra buyurulmasını rica ederim.” »

Bir gün sonra daha geniş bir iletii gönderdi:

“Barışa kadar, mevcut vaziyetin iyi idaresi ve devam ettirilmesi, memleket menfaatları icaplarından- dır. Barıştan sonra memleketin haki- ki hayatına ve ihtiyaçlarına en çok uygun düşebilecek bir programla, yeni bir siyasi fırka ve bunun dayanağı olmak üzere yeni bir teşkilat yapacağım. Bunların esaslarını, fikren ve kısmen fiilen şimdiden hazırlamış bulunuyorum.”

Yakında yurt gezisine çıkacağı söylenen Gazi, gazeteci Celal Nuri İleri'nin sorularına yanıt verdi:

“Ben öy- le bir fırka teşkilini tasavvur ediyorum ki, bu fırka milletin bütün sınıflarının refah ve saadetini temine yönelik bir programa sahip olsun. Milletimin şartları buna müsaittir.”

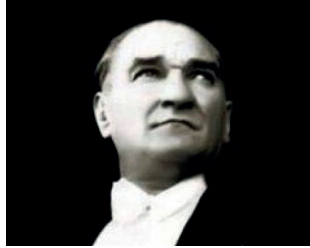
15 Ocak 1923 günü Eskişehir'deydi:

“Bizim milletimiz zengin idi, fakir düştü. Memleketimiz harap olmuştur. Fakat çok mamur idi. Memleketin haraplığı ve halkın fakr- rü zarureti muhtelif sebeplerden çı- kar. Bu sebepler arasında mühim ve tarihi olanlar da vardır. En mühim bir sebep de iktisadidir. Bunun da

en mühimi yolsuzluktur.”

Cehalet konusu açılınca Gazi:

“Bunun için yalnız mekteple- re ehemmiyet vermek kafi değildir. Şimdiye kadar cahil kalanlara da fikir vermek ihtiyacı vardır. Ve bu- nun için de mühim vasıta matbuattır. Matbuat erbabını himaye lazımdır(...) gazetelerden korkmamak icap eder. Mevcut mülkiye reisleri bu zihniyettedir. Gazetelerin eleştiri- rilerine gelince; gazeteler mevcut kanunlar dairesinde hürdür. Fakat kanunun haricine çıkarlarsa kanu- ni mesuliyete maruz kalırlar. Matbu- at da kanun dairesinde hürriyetinin saklı olduğuna emin olunca şu veya

“Memleketin haraplığı ve halkın fakr- rü zarureti muhtelif sebeplerden çıkar. Bu sebepler arasında mühim ve tarihi olanlar da vardır. En mühim bir sebep de iktisadidir. Bunun da en mühimi yolsuzluktur.”

bu zatın veya memurun bir gazete- yi mahkemeye vermesinden korkma- malı! Mahkemeye sizi vermişlerse kanun haricinde yayın yapmanızdan olacaktır. Kanunun kapsamını pek iyi bilirsiniz. İlimi ve içtihadı eleştiri- ler için bir kimsenin bir şey de- meye hakkı yoktur. Şahsi eleştiriler

de haklı noktalara yönelik olmalıdır. (...) Gazeteciler, Türkiye dahilinde milletin fikirlerini aydınlatacak ve kamuoyunu bariz bir surette tecelli ettirecek mesailerinde tamamen serbest olmalıdırlar”

“Türkiye hakimleri hiçbir kuvvetten çekinmezler: Kanundan kuvvet alarak hüküm icra ederler” sözleri üzerine Gazi adalet, hukuk, yargı konusunda düşüncelerini dile getirdi. Eskişehir’i, halkını övgü dolu sözlerle “halk aydın ve faaldir. Toprak verimlidir. Az zamanda zayıfatı telafi ve bu fedakârlıklarıyla iftihar edecektir” diyerek anlatan Gazi, süren Lozan görüşmeleri konusunda da halkı bilgilendirdi:

“Şüphe yok ki, karışık bir dengiyi bariz bir neticeye ulaştırmak kolay değildir. Bütün milletçe arzu edilmektedir ki, barış olsun! Hakikaten bu barışın teessüsü hem cihanın menfaati, hem de bizim menfaatlarımız icabıdır. Biz evvela kendi menfaatımıza aykırı olan ve bütün cihanın huzurunun bozulmasına sebep olan harbin devamına taraftar değiliz. Böyle olduğumuzu şimdiye kadar defalarca ilan etmiş ve hatta ispat eylemiş olduğumuza kaniyiz!”

Merak edilen bir konuya daha açıklık getirdi Mustafa Kemal:

“Hükümetimiz bir şahsın görüşüne tabi olmaktan uzaktır. Hükümetimiz şahsi görüşlerin elde edilmesine alet olmakta değildir (...) Osmanlı tarihini incelersek görürüz

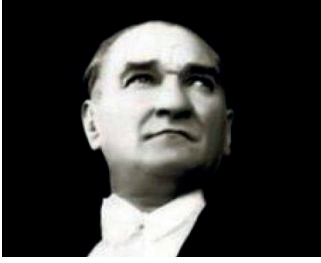
ki, bu bir millet tarihi değildir. Milletimizin mazideki halini ifade eden bir şey değildir. Belki milletin başına geçen birtakım insanların hayatlarına, ihtiraslarına, teşebbüslerine ait bir hikayedir. Ancak bir siyaset, bir devlet ve millet siyaseti olmadıkça payidar olamaz. İnsanların hayatı kısadır(...) Artık Türkiye’nin devlet siyaseti, milli sınırı dahilinde hakimiyetine dayanarak bağımsız yaşamaktır. Bugünkü milli hükümetimizin hareket esası budur.”

“Hükümetimiz bir şahsın görüşüne tabi olmaktan uzaktır. Hükümetimiz şahsi görüşlerin elde edilmesine alet olmakta değildir

Birey ve toplum için yaşamsal olan ilkeyi vurguladı Gazi:

“Efendiler! Bilirsiniz ki, irade denilen bir şey vardır. Bir insanın iradesi olduğu gibi, insanlardan meydana gelen herhangi bir topluma da iradesi vardır. İrade; vicdanın eğilimi, arzusu demektir. Yani bu manevi bir şeydir. Külli iradeyi yaratana bırakarak şeriat lisanı ile ifade etmek isterseniz buna cüzi irade deyiniz! Bu manevi olan iradenin tecellisi için bir vasıta lazımdır ve vardır ki, ona hakimiyet derler!.. Hakimiyetine sahip olmayan bir insan veya bir toplum hiçbir vakit iradesini kullanamaz! Hakimiyetini herhangi birisine veren bir insan kendi iradesinin kullanılacağından ve tatbik olunacağından emin ola-

maz. Bunun için insanlar, milletler kendi iradelerini, kendi vicdanlarının eğilimlerini icra ve tatbik etmek isterlerse hakimiyetlerini mutlaka ellerinde tutmak mecburiyetindedirler. Şimdiye kadar milletimizin başına gelen bütün felaketler kendi talih ve mukadderatını başka birisinin eline terk etmesinden çıkmıştır. Bu kadar acı tecrübeler geçiren milletin -ki artık namus ve hayatını muhafazaya karar vermiştir- bundan sonra hakimiyetini bir şahsa vermesi katiyen mümkün olmayacaktır(...)

“Milletler, hakimiyetini geçici dahi olsa bırakacağı meclislere dahi lüzumundan fazla

emniyet ve itimat etmemelidir. Çünkü meclisler dahi istibdat yapabilir.”

Aslolan millettir. Hakimiyet onun olduğu gibi, idare hakkı da onundur.”

“Cumhuriyet, mutlakıyet şekilleri gibi bir şekil tespit olunmamıştır ve din uleması zamanına göre en müstebit hükümdarların hükümetlerine meşru demişlerdir” anımsatması yapan Gazi:

“Milletler, hakimiyetini geçici dahi olsa bırakacağı meclislere dahi lüzumundan fazla emniyet ve itimat etmemelidir. Çünkü meclisler dahi istibdat yapabilir. Ve bu istibdat şahsi istibdattan daha tehlikeli olabilir.

Bunun için meclisler belli ve sınırlı zamanlarda yenilenir. Bu sayede milli hakimiyet daha emin esasa ve şartlara bağlanmış olur. Meclisler makul haddinden fazla uzun müddet devam ederse, bu takdirde vekillerle müvekkiller arasındaki görüşler birbirinden ayrılmaya ve bağlar çözülmeye başlar. Nihayet vekiller başka şey, müvekkiller başka şey düşünmeye başlarlar(...) Meclislerin öyle kararları olabilir ki, o kararlar cidden milletin hayatına tedavi edilemez zararlar verebilir. Bu da başlı başına bir meseledir. Bu hususta da kanuni tedbirler lazımdır. Millet her ihtimale karşı hakimiyetini muhafazaya mecburdur. Bu hususta teamül tekrar genel oya müracaattır. Bugünkü

meclisimiz milli hakimiyetin aşığıdır. Bundan sonrakilerin de öyle olacağına şüphem yoktur.”

Egemenlik üzerinde özellikle du-
ruyordu Gazi:

“Malumu alileridir ki, Osmanlı devletinin terk edilen esasında, bu gibi hukuk padişah ve halife denilen zata verilmişti ve bu zat o hukuku öyle kullanmıştır ki, neticede millet sefaletle mahkum bir hale ve memleket baştan nihayete kadar baykuş yuvası haline gelmiştir. Bu

hukuku esasiyenin artık hiçbir şekil ve surette millet tarafından bu gibi adamlara verilmesine imkan olmadığını ve Millet Meclisi uhdesinde kalacağını ifade için özel madde halinde belirtilmiştir. Türkiye halkının ser'i hükümleri Büyük Millet Meclisi tarafından infaz olunur ve bunu yapmak için hiçbir makama ihtiyaç yoktur. Hakikaten memleketeye hizmet etmek isteyenlerin kalbi açık olmalıdır. Açık söylemelidirler. Milletle, milleti sevk ve idare eden insanlar açık kalple görüşmelidirler. Yapılacak şeyler olduğu gibi ifade olunmalıdır. Yoksa safsatalarla milleti aldatmak, ifsat etmek demektir. Şiarımız daima millete karşı hakikatleri ifade olmalıdır. Ve ancak bu tarz, milleti aydınlatmanın başlangıcı olabilir. Millete hakikati izah edenlerin, kendisinin de aldanmadığına emniyeti olmalıdır. Arkadaşlar! Benim bütün hayatımda takip ettiğim meslek budur.”

Eskişehir’de üzücü bir haber aldı. Annesi Zübeyde Hanım gözlerini yaşama yummuştu. Gazi, bu kara haber üzerine bir müddet düşündü:

Cenaze merasiminde bulunmak için hemen İzmir’e mi hareket etmeli? O halde tespit olunan seyahat programını değiştirmek, İzmit ve İstanbul civarında talim ve terbiye ile meşgul olan ordunun teftişlerini geri bırakmak, kısacası verilen emir ve kararlardan vazgeçmek lazım geliyordu. Başkumandan Paşa, bu yönü gerekli görmedi. *“Vatan vazifesinin yanında hiçbir hissin, hiçbir fikrin hükmü yoktur.”* dedi. Sonra da İz-

mir’de Salih Bozok’a şu telgrafnamayı not ettirdi:

“Verdiğiniz elim haber, beni çok üzdü. Merhumenin münasip bir tarzda defin merasimini yaptırınız. Cenabı Hak, millete hayat ve selamet versin.”

Dönüşte, bir istasyonda Gazi Başkumandan, etrafını alan kumandan, subay ve halk ile görüşüyor. Arkada bir gürültü, bir çekişme var: Baş siyah bir yazma ile sarılı bir kadın, Gazi’ye doğru ilerlemek istiyor. İnzibat memurları mani oluyorlar. Kadın sertleniyor ve acı acı söylüyor. Gazi bunun farkına varıyor:

“Niçin bırakmıyorsunuz? Bırakınız gelsin. Belki bir derdi, bir diyeceği var!” diyor.

Yol açılıyor. Kadın, Gazi’ye doğru geliyor. Müşfik gözlerini Gazi’nin yüzüne dikeyiyor, bir eliyle de omzunu okşuyor. Sonra da gözleri yaşla dolu, tikanık bir sesle Paşa’ya diyor ki:

“İşittim ki, anan ölmüş. Başın sağ ol!”

Gazi, üzüntü ve hislenmesinden biraz duraklıyor, sonra da kadına şu cevabı veriyor:

“Evet, anam öldü. Fakat vatan anam sağ olsun!”

Gazi Mustafa Kemal acısını yüreğine gömdü. Tarihi buluşma ve konuşmalarını yapmak üzere İzmit’e geçti. Çünkü söz konusu olan canından daha kıymetli Vatan Ana’sıydı. •

yasarozturk@butundunya.com.tr

Hâkimiyeti Milliye

Bütçe Açığı

İş Bankası'nın tasarruf günü çok yerinde bir girişimdir: Yılda bir gün değil, Tanrı'nın her günü tasarruf kelimesi üstünde düşünmek, özellikle bizim için derin bir gereksinimdir.

Hemen herkes bütçe açığından acı çekiyor. Yeni yaşam tarzının masraflarımızı artırdığı ne kadar doğru ise, Türk anası ve babasının hiçbir hesap terbiyesi almadığı ve vermediği de o kadar doğrudur.

İsrafi bu zamanda bile efendiliğe sayanlar az olmadığı gibi, her adımında hesap yapanlar, en hafifi cimri sıfatından başlayarak, ağır suçlamalara uğramaktan henüz kurtulamamışlardır.

Hiçbir servet hesapsızlığa tahammül edemez. Bir öğün yemeğin bile üzerinde hesap yapılmaya ihtiyacı vardır.

Bütçe açığı, batıncaya kadar Osmanlı'nın iki yakasını bir araya getirmede. Eğer Cumhuriyet yönetimi, kılı kırk yarararcasına hesap yapmış olsaydı, şimdiye kadar bağimsizliğinin kim bilir ne büyük kısmını satmış olacaktı.

Devletin bu bilincinin, Cumhuriyet vatandaşlarınınca kabullenilmesi için daha çok gecikmemesi gerekir.

Ülkede kişi kredisizliğinin git-tikçe artması üzücü bir hal almıştır.

Bunun nedeni hesap ve bütçe kavramından uzak durmak ve sadece içinde bulunulan günü düşünerek yaşamaktan başka bir şey değildir.

Ülkenin ekonomisinin sağlıklı olması ve bunu sürdürebilmesi, ulusumuzun kazanç ve tasarruf yeteneğinin uyanmasına bağlıdır.

Bizi yani bu genç cumhuriyeti hiçbir mucize diriltmeyecek, aksine herkese uygun gelen, basit ve hayale dayanmayan kuralların bilinmesi ve bunların yaşam bilimi haline gelmesi diriltecektir.

Giymede, yemede, içmede ve özellikle her türlü harcamada tasarruf etmek, ulusal görevlerin başında tutulabilir.

Ekonomik uyanış ulusumuz için bir gerçektir.

Fakat ve görüşümüz bunun gereklerine göre değişmedikçe, özellikle üretim ve kazanç yaşamının ilk çetin deneyimleri iyi anlaşılmadıkça, bu uyanış kuru bir teselli olmaktan öteye gidemez.

İş Bankası'nın girişimini kutlarız.

Tasarruf Günü bizi vatana ve topluma karşı en büyük borçlarımızdan biri üstünde düşündürecek iyi bir fırsat olacaktır.

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi

2 Aralık 1929

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

47

Hedefe ve Tehlikeye Yakın bulunmak

Efendiler!

Bu koşullara göre uygulanabilecek yol ve yöntem odur ki; genel durumu yönetip yürütme sorumluluğunu üstlenenler, en önemli hedefe ve en yakın tehlikeye, elden geldiğince yakın yerde bulunmalıdırlar. Yeter ki bu yaklaşıma, genel durumu gözden uzak bırakacak ölçüde olmasın.

Ankara, bu koşulları üzerinde toplanan önemli bir yer ve merkezdi. Bu özelliği tercih edilmesinde önemli bir etken olmuştur.

Cephelerle ilgileneneğiz diye

Balıkesir'e, Nazilli'ye ya da Afyon Karahisar'a gitmiyorduk. Fakat cephelere ve İstanbul'a demiryolu ile bağlı ve genel durumu yönetme bakımından Sivas'tan fazla bir farkı olmayan Ankara'ya gelecektik.

Meclis-i Mebusan'ın İstanbul'da toplanması zorunlu görüldükten sonra ise, Ankara'ya gelmenin denli yerinde ve yararlı sayılması gerektiğini açıklamayı gerekli görmüyorum.

Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'ya taşınmaması için çeşitli nedenler ortaya konulurken, öteden

beri her zaman her girişimimizi kötü görmek ve göstermek isteyen düşmanlardan söz edilmiş olmasından hiçbir anlam çıkaramadım. Gerçekten, kendisinin dediği gibi düşmanlar bizim hangi davranışımızı, hangi girişimimizi iyi görmüşlerdir ya da görebilirler ki ona göre davranalım?

Böyle bir durum söz konusu olabilir mi? Yani düşmanın himmetinden medet umulur mu?

Eğer bu düşünce ve görüşe yol açan:

“İstanbul’da ulusal isteğe uygun davranan bir Ali Rıza Paşa Hükümeti vardır.

Meclis-i Mebusan da orada toplanarak ulusun ve ülkenin alinyazısını denetlemeye başladıktan sonra, Heyet-i Temsiliye’nin Batı Cepheleri’yle, Meclis-i Mebusan ile ilişki kurmasına ne gerek kalır?

Öyle ise Heyet-i Temsiliye’nin yalnız Doğu illerinin örgütleri ile

ilgilenmesi ve bununla yetinmesi daha yerinde ve daha yararlı olmaz mı?” gibi bir düşünce ve görüş ise; işte bunun bir ölçüye dek üzerinde durulabilir.

Fakat böyle olunca da, genel durumu ve olaylarla koşulların gerçek yüzünü görüşte ve anlayışta Heyet-i Temsiliye ile Kazım (Karabekir) Paşa arasında doldurulamayacak bir boşluk, hatta hendek

olduğunu kabul etmek gerekir.

“Heyet-i Temsiliye’nin Ankara’ya gelmesini düşmanlar kötü görebilecektir...” anlayışı üzerinde daha çok durularak, belki, ileri sürülmüş olan düşünce ve görüşün kaynağı

ve kökeni daha iyi kavranabilecek olsa da; bizim şimdilik buna ayrıracak fazla zamanımız yoktur.

Milletvekilleriyle Ankara’da Görüşme!

Efendiler!

Bundan önce söylediğim gibi, bir-iki günlük bir toplantı ve görüşme isteğiyle milletvekillerini çağırarak için ilk gönderdiğimiz telgrafta **-ki bu telgrafın örneğini, bir resmi yazı biçiminde, basılı olarak**

da postayla göndermiştik- amacın ne olduğu bildirildikten sonra:

“Heyet-i Temsiliye’nin bulunacağı bir yerde toplanılacak, toplantı zamanı ise, gönderilecek milletvekillerinin adları ve adresleri belli olduktan sonra haberleşerek kararlaştırılacaktır. Heyet-i Temsiliye, kısa sürede İstanbul’a yakın bir yere gidecektir.” denilmişti.

İstanbul Hükümeti’nin, sonucunun çok yararlı olacağını umduğumuz bu iyi niyetli ve yurtseverce girişimimizi bile, engellemek için elinden gelen her çabayı gösterdiğini bilginize sunarsam şaşmayacağınızı umarım.

Ankara’ya ulaştığımızda, önceden alınan önlemler sonucunda Ankara-Eskişehir demiryolu işletmeye başlamış olduğundan, önceki bildirimimize 29 Aralık 1919 gününde yaptığımız bir ekte, milletvekilleriyle görüşme yeri olarak Ankara’yı gösterdik ve bunu genelge ile bildirdik.

Bu genelgenin bir maddesi de, olabildiğince çok sayıda milletvekillerinin görüşmelere katılmasının çok yararlı ve isabetli olacağı şeklindeydi.

İstanbul Hükümeti’nin, sonucunun çok yararlı olacağını umduğumuz bu iyi niyetli ve yurtseverce girişimimizi bile, engellemek için elinden gelen her çabayı gösterdiğini bilginize sunarsam şaşmayacağınızı umarım.

İzin verirsiniz, bu noktayı biraz açıklayayım:

Biz milletvekillerini Ankara’ya çağırırken onlar da birtakım kişilerin bu çağrıya uymamalarını ve tasarlanan toplantının yapılmamasını sağlamak için, karşı önlem almaya çalışıyorlar ve bu konuda girişimde bulunuyorlarmış. Bunu, bir kısım milletvekillerinin çektikleri telgraflardan anladık.

Örneğin, Burdur Milletvekili Hüseyin Baki imzalı ve 29 Aralık 1919 günlü şöyle bir telgraf geldi:

“İstanbul’da toplanan milletvekilleri adına Aydın Milletvekili Hüseyin Kazım imzasıyla Teftiş Kurulu Başkanlığı’na gelen telgrafta, en hızlı araçla İstanbul’a ulaşmamın çok gerekli olduğu duyurulmakta ve bugün Dâhiliye Nazırlığı’ndan gelen telgrafta da hemen yola çıkmam bildirilmekte.

Bundan önce Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’nden gelen talimat ve bildirim üzerindeki görüşümü açıklayıp bilginize sunduğum halde şimdiye dek bu yolda bir başka talimat almadığımdan sizlerden haber gelmesini önemle beklemekteyim efendim.”

Bir başka örnek olarak Akdağmadeni Milletvekili Bahri imzalı ve

gene o tarihlerde gelen bir telgraf-ta ise;

“Aydın Milletvekili Hüseyin Kazım imzasıyla gelen telgrafta milletvekillerinin en hızlı araçla İstanbul’a gelmeleri bildiriliyor-sa da Heyet-i Temsiliye üyeliği-ne seçilen milletvekillerinin mi yoksa bütün milletvekillerinin mi çağrıldığı pek anlaşılammış-tır. Bunlara göre nasıl hareket edeceğim konusunu bildirmek iyiliğinde bulunmanızı çok rica ederim. Buyruk sizindir.” ifadele-ri yazılıydı.

Buna benzer telgraflar arka ar-kaya geldi. Bunlardan kolayca an-laşılıyordu ki milletvekili arkadaşlar, Heyet-i Temsiliye ile İstanbul Hü-kümeti’ni ve İstanbul’dan bütün

milletvekillerini çağırma yetkisini kendinde görebilen kişileri, ortak amaçta birbiriyle anlaşmış ve uyum sağlamış sayıyorlardı.

Çağrıyla alan milletvekilleri hü-kümetin ve sözü geçen kişile-rin olumsuz niyetlerini akıllarına ve hayallerine bile getirmiyorlardı. Onların, bizimle İstanbul’daki kişi-ler arasında yeni kararlaştırılmış bir durum bulunduğunu ya da düzen-leme bakımından arada bir yanlıs-lık olabileceğini sandıkları ve öyle kabul ettikleri, bildirimlerindeki te-miz yüreklilik ve içtenlikten anlaş-ılıyordu. •

cengizonal@butundunya.com.tr

*Gelecek Ay: **İçimizdeki İşbirlikçiler!***

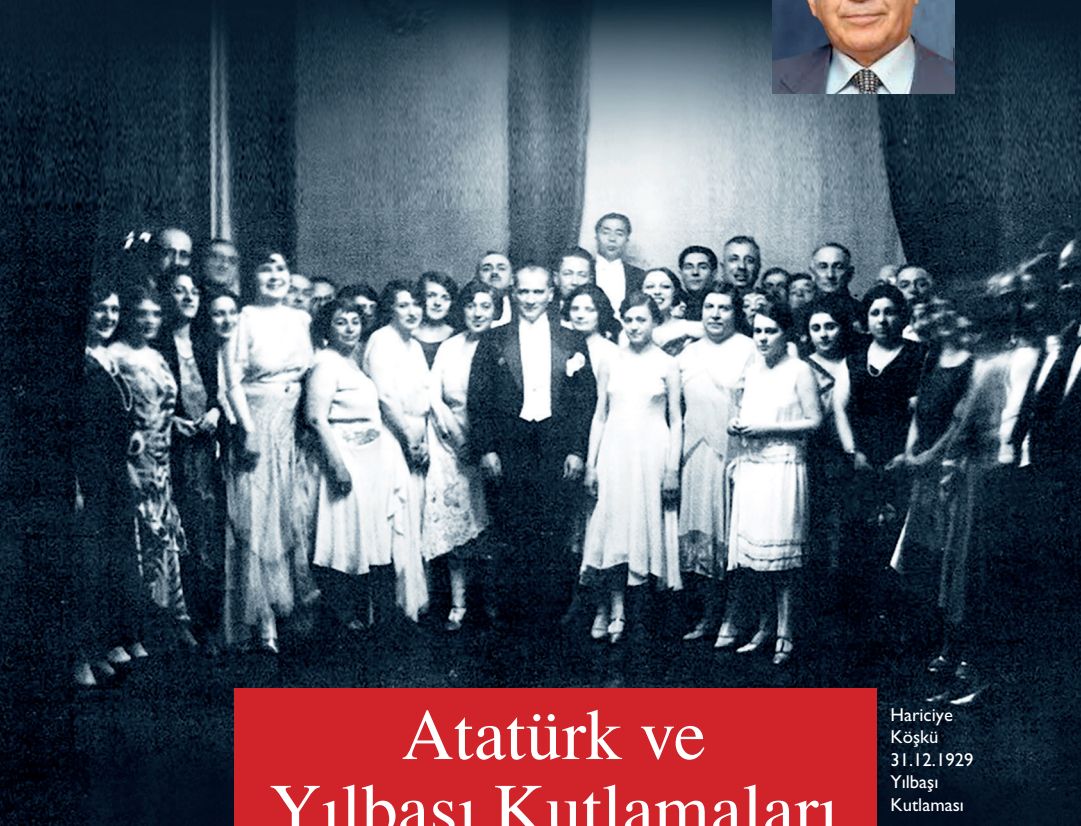
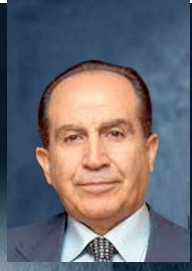
Atatürk’ün Devletçilik Anlayışı

Türkiye yanmış, yıkılmış, çalışabilecek insanı kalmamış bir ülke ve yoksul bir ulusla, imparatorluktan kalan büyük bir borcu da ödemek yükümlülüğü ile yola çıkmıştır. Ülkede özel girişimci, sermaye sahibi bir kesim de yoktur. Herkes her şeyi devletten beklemektedir. İşte devletçilik bu ortamda zorunlu olarak başlamış ve uygulamaya konulmuştur. Devletçilik ilkesi, tüm üretim araçlarının devletin elinde toplanmasını öngörmez. (...) Devletçilik ilkesinin anlamını ve gerekçesini, Atatürk’ün aşağıdaki sözleri yeterince açıklamaktadır:

“Türkiye’nin tatbik ettiği devletçilik sistemi XIX. asırdan beri sosyalizm teorisyenlerinin ileri sürdükleri fikirlerden alınarak tercüme edilmiş bir sistem değildir. Bu Türkiye’ni ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiye’ye özgü bir sistemdir. Devletçiliğin bizce anlamı şudur: Kişilerin özel teşebbüslerini ve şahsî faali-yetlerini esas tutmak, fakat büyük bir milletin ve geniş bir memleketin bütün ihtiyaçlarını ve çok şeylerin yapılmadığını göz önünde tutarak, memleket ekonomisini devletin eline almak. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türk vatanın-da asırlardan beri kişisel ve özel teşebbüslerle yapılmamış olan şeyleri bir an önce yapmak istedi ve kısa zamanda yapmayı başardı. Bizim takip ettiğimiz bu yol, gördüğümüz gibi liberalizmden başka bir yoldur.”

Muzaffer Erendil; İlginç Olaylar ve Anekdotlarla Atatürk, Genelkurmay Yayınları, Ankara, 1988.

Bilmek Gerek
Av. Erdem Akyüz

Atatürk ve Yılbaşı Kutlamaları

Hariçye
Köşkü
31.12.1929
Yılbaşı
Kutlaması

Türkiye Cumhuriyeti'nde; aralık ayının son günü ile ocak ayının birinci gününe isabet eden ilk "yılbaşı tatili" ve cumartesi, pazar gününe isabet eden "hafta sonu" tatili, 1935 yılında "Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun" ile uygulamaya girmiştir.

Daha önce genel olarak cuma günü uygulanan hafta sonu tatili; cumartesi günü saat 13.00'te baş-

lamak üzere pazar gününe uzatılmıştır. Bu değişikliğin asıl amacı; dünyadaki uygulamalarla benzerlik sağlayarak uluslararası ilişki ve ticaretin geliştirilmesi olmuştur. Bu suretle, uzun seneler boyunca cumartesi günü saat 13'e kadar çalışma günü olarak kabul edilmiş, hafta sonu tatili 1,5 gün olarak uygulanmıştır. Bakanlar Kurulu'nun 1974 yılında cumartesi günlerinin tam

gün tatil olması kararını alması ile resmi daire ve kurumlarda hafta sonu tatili cumartesi ve pazarı kapsayan iki gün olmuştur.

Kaydedilen kanun ile yılbaşı tatili her yıl Aralık ayının son günü olan 31. gün öğle saatinden başlamak üzere, Ocak ayının ilk gününü yani 1 Ocak'ı kapsayan 1,5 gün olarak kabul edilmişti. Daha sonra kabul edilen kanun ile yılbaşı tatili, yeni yılın ilk günü olan 1 Ocak tarihine indirgenmiştir. Aralık ayının son gününün yarım gün olsa bile tatil olmaktan çıkarılması, evlerinde aile toplantıları için hazırlık yapmak isteyenler yönünden büyük güçlüklerle neden olmuştur.

NARDUGAN BAYRAMI VE ÜLGEN DEDE

Yılbaşı tatilinin bir güne indirgenmesinin bir diğer nedeni olarak, yılbaşının bir başka dine mensup olanların özel günü olarak görülmesi şeklinde yanlış bir algı yatmaktadır. Yılbaşının, Hristiyanlık veya bir başka din ile hiçbir ilgisi yoktur.

Türklerin yılbaşı kutlaması Nardugan Bayramı

Aslında yılbaşı günü ve kutlamaları çok eski bir Türk geleneğine dayanmaktadır. Eski Türk geleneklerinde; gündüzün geceyi yendiği 21 Aralık günü, güneşin doğuşu ve yeni gün anlamına gelen “**Nar-Dugan Bayramı**” adı altında yılbaşı olarak kutlanmakta idi. Daha sonra uyarlanan Noel Baba efsanesinin temelini ise, bu efsaneden çok önce var olan ve Türk inancının temelinde yatan, beyaz sakallı iyilik meleği “**Ülgen Dede**” oluşturmakta ve kutsal sayılan çam-akçam ağaçları süslenip, etrafında “**kopuz**” çalınarak, söylenen şarkılar eşliğinde kutlanmakta idi.

Türkiye’de yılbaşı kutlamaları her sene düzenlenmiştir. Sadece 26-27 Aralık 1939 tarihinde yaşanan Erzincan depremi nedeniyle, o yıl ülke genelinde yılbaşı için yapılması planlanan etkinlik ve programlar iptal edilmiş, yılbaşı kutlamaları ve milli piyango için ayrılan bütçeler Kızılay’a aktarılarak deprem bölgesine gönderilmiştir.

ATA-TÜRK’ÜN YILBAŞI GECELERİ

Ata-türk’ün yılbaşı geceleri katıldığı ve yaptığı toplantıların her birinin tarihe geçen değeri, önemli neden

Atatürk'ün katılımıyla Ankara Palas'ta gerçekleştirilen yılbaşı balosu (1933)

ve sonuçları vardır.

Hariciye Köşkü'nde 31.12.1929 tarihinde yapılan yılbaşı balosunda katılanlar ile birlikte çektiği fotoğraf (ilk sayfa fotoğrafı) zihinlere kazınacak ve örnek alınacak derecede güzeldir. Koyu renk takım elbisesi içinde, beyaz gömleği, papyonu ile Mustafa Kemal Atatürk ve etrafını çevreleyen modern ve çağdaş giysileri ile kadın ve erkek davetlilerin yer aldığı görsel, unutulmaz derecede güzeldir.

Cumhuriyetin 10. yılına isabet eden 1933 yılı yılbaşı gecesi, Atatürk'ün katılımı ile Ankara Palas salonunda gerçekleşmiştir. Yeni yıla girildiğinde söz alan Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip, Atatürk'e armağan olarak üç kitap sunmuştur.

Bunlar **“Birinci Türk Tarih Kongresi Zabıtları”**, **“Söz Derleme Kılavuzu”** ve **“Dil Kurultayı Kararları”** kitaplarıdır.

Kitap armağanlarını alan Atatürk; kitap okuma, eğitim ve bilime

verdiği büyük önemi ortaya koyacak şekilde şu konuşmayı yapmıştır:

“Bu anda duyduğum mutluluk büyüktür... Kendisinden ve diğer bakanlarımızdan her an böyle armağanlar beklerim.”

Atatürk:

“Bu anda duyduğum mutluluk büyüktür... Kendisinden ve diğer bakanlarımızdan her an böyle armağanlar beklerim.”

Daha sonraki yıllarda, 31 Aralık 1936 yılbaşı gecesi Park Otel'de yapılan toplantıya, Hatay konusunda Fransızlarla yapılan müzakereleri keserek yurda dönen Tefik Rüştü Aras ve Hasan Rıza Soyak da katılmışlardı. Atatürk; yemek sırasında bu konuyu açmayarak *“Müzakereyi keserek döndünüz; hoş geldiniz.”* diyor. Böylece, hem geceye, hem de konuya verdiği öneme değinmiş oluyor ve ilerleyen saatlerde Tokat-

lıyan salonlarında devam eden görüşmelerde biraz daha geniş bilgi alıyor ve bildiğiniz üzere sonraki yıllarda konu, Hatay'ın ana vatana kavuşması ile sonuçlanıyor.

Atatürk'ün 1938 son yılbaşı gecesi Başkent Ankara'da Çankaya Köşkü'nde geçmiştir. Yanında Dr. Tevfik Rüştü Aras vardır. Daha sonra, Harbiye'den arkadaşı İsmail Hakkı Kavalalı da gelmiştir. Sohbet sırasında Atatürk'ün elbiseleri gündeme gelmiş ve Atatürk dolaptan aldığı bir takım giysileri, daha önce de çeşitli kereler yaptığı üzere, arkadaşlarına birer yılbaşı armağanı olarak vermiştir.

YILBAŞI VEYA ATATÜRK ÇİÇEĞİ

İş bu kadarla da bitmeyerek ve adeta bir efsaneye dönüşerek Atatürk'ün doğaya verdiği önem ve değer sonucu, bir yılbaşı çiçeğine de “**Atatürk Çiçeği**” adı verilmiştir. Ana vatani Meksika ve Orta Amerika olan ve “Poinsettia veya Noel Çiçeği” olarak adlandırılan bitkinin Türkiye’de yetiştirilmesine Mustafa Kemal önder olmuştur. Cumhuriyet Gazetesi'nin 8 Temmuz 1935 tarihli nüshasında “**Amerika’da yeni sarı bir çiçeğe Büyük Önderimizin adı verildi.**” başlığı altında verilen haberde “**Vanderbild Üniversitesi profesörlerinden Kirkland, laboratuvarında muhtelif operasyonlar neticesinde sarışın renkte yeni bir çiçek elde etmeğe muvaffak oldu. Profesör bu yeni çiçeğe isim**

ararken Kayseri’de Amerikan Koleji’ni ziyareti sırasında Atatürk’ü gören diğer bir profesör, yeni elde edilen bu çiçeğe ‘Gazi Atatürk’ adının verilmesini teklif etti. Bu teklif memnuniyetle kabul edildi ve tescil edilmek üzere gönderildi.”- şeklinde konu gündeme getirilmiş ve duyurulmuştur.

Atatürk Çiçeği
(Poinsettia)

Atatürk'ün; yaşamı, eserleri hakkında düşünürken ve bir yazı kaleme alırken öyle bir duruma geliyor, öyle bir an geliyor ki, insan ne diyeceğini, nasıl düşüneceğini ve ne yazacağını bilemiyor... İşte o zaman söyleyecek tek bir şey olarak şu kalıyor:

O; Mustafa Kemal Atatürk'tür.

erdemakyuz@butundunya.com.tr

“Medeniyetin emir ve talep ettiğini yapmak insan olmak için yeterlidir.”

M. Kemal Atatürk

Gaflet ve Dalalet ve Hatta Hıyanet (4)

Mustafa Kemal 1917 yılında Doğu Cephesi'ndeki savaşlarda Rus ordusu karşısında zafer kazanmış ve paşalık rütbesini almıştır. O günlerde Enver, Talat ve Cemal Paşalar Almanlarla anlaşarak bir Alman kumandan komutasında Türk ordusunu Bağdat ve Kudüs'e sürmek istemişlerdir. Enver Paşa, Almanya'ya gidip imparatoru ve komutanları tanıyınca Mustafa Kemal'in de Almanların gücüne inanacağını düşünmektedir. Bu nedenle Mustafa Kemal ve Velihaht Vahdettin için bir Almanya ziyareti düzenlenir. Almanya'da İmparator II. Wilhelm, Mareşal Hindenburg ve General Ludendorff tarafından ağırlanan Velihaht Vahdettin ve Mustafa Kemal Paşa ziyaretlerinin ikinci günündedirler...

Ziyaretin ertesi günü kaldıkları otelde Atatürk, Velihaht'a Ludendorff'un taarruzun sonucunu Allah'a bırakan inanç karşısında Türk Başkomutanlığı'nın memleketin geleceğini Alman zaferine bağlamasının mantıksızlığını anlatmaya çalışırken dışardan "Kayzer, Kayzer

geliyor!" sesleri duyuldu. İmparator, Velihaht'ı ziyarete gelmekteydi.

Mustafa Kemal Vahdettin'e ısrarla sorması gereken konuları yol boyunca anlatmıştı. Velihaht da buna inanmış ve aynı fikirleri paylaşıyordu. Mustafa Kemal anılarında şöyle devam ediyor: »

“İmparatoru karşılamaya gittik. Kayzer salona girdi. Hep beraber oturduk. İmparator centilmence konuşuyor, sadık ve vefakâr Osmanlı Devleti’nin çok kıymetli bir Alman müttefiki olduğundan ve özellikle (katıksız Alman hayranı)

Başkumandan Vekili Enver Paşa Hazretlerinin bu dostluğun kıymetini anlayarak çalıştığından, Alman Başkumandanlık Genelkurmayının, bu özel kişiye duyduğu güvenden bahsediyordu.”

Konuşmanın ardından Vahdettin, Mustafa Kemal Paşa’nın önemle sormasını istediği soruyu Naci Paşa aracılığı ile sorar:

“Türkiye’nin Almanya’ya karşı sadakat ve vefasından, güçlü Alman müttefiklerinin mutlu sona erişeceklerinden bahsetmeleri Osmanlı Devleti’nin yarınını düşünmek durumunda bulunan bizlerde büyük bir rahatlama ve teselli uyandırdı. Ancak genel durumu

Veliht Vahdettin

incelemek, irdelemek bir noktayı daha iyi anlayabilmek ihtiyacıydım. Türkiye’nin kalbine vurulan darbeler durmadan ilerlemektedir. Eğer bu darbeler başarılı olursa Türkiye mahvolacaktır. Bu darbeleri durdurmak için yeterli teminat ifade eden fikirlerinizi dinleye-

medim. Lütfen bu konuda beni biraz aydınlatır mısınız?”

Yine Atatürk’ten dinleyelim:

“İşte bu soru üzerine imparator, oturduğu sandalyeden derhal ayağa kalktı ve ‘Türkiye’nin muhterem Veliht’ı, anlıyorum ki, sizin kafanızı karıştıranlar vardır. Ben Almanya İmparatoru size kesin ve başarılı bir gelecekte bahsettikten sonra şüpheniz kalır mı, kalmaz mı?’ dedikten sonra bizi terk edeceğini nezaketle ima etti.

Salonun kapısına doğru yürüdü. Vahdettin ve arkasından bizler, Kayzer’i salonun kapısından dışarı çıkardık. Kayzer sola doğru giden bir koridordan yürüyecekti. Ben Kayzer’in hoşuna gitmediğimi anladığım için aksi yöne doğru ve biraz uzakta durdum. İmparator, Veliht’in ve sonrasında ona yakın bulunan Naci Paşa’nın ellerini sıkarak, uzağında bulunan bana baktı ve bulunduğu koridordan

Naci (Eldeniz) Paşa

yürümeye devam etti.

Benim elimi sıkmamıştı. İmparator'un hakkı vardı. Velihtın yanında bulunan herhangi bir generalin elini sıkmak için onun ayağına mı gidecekti? Generalin imparator tarafından eli sıkılmak şerefini yaşamak için biraz davranması gerekmez mi? Bu kusurumu itiraf ederim. Bilmem neden durgun, hareket etmeden, sabit ve dalgın bir vaziyet almıştım. İmparator, iki üç adım yürüdüktan sonra tekrar geri döndü, bana yaklaştı:

'Affedersiniz sizin elinizi sıkmamıştım.'

Elimi uzattım, 'Çok nazik ve yüce gönüllü iltifatlarınıza mazhar oldum.'"

Bu çok da keyifli geçmeyen toplantı sonrası imparator, Türk heyetini akşam yemeğine davet eder. Mustafa Kemal'i dinlemeye devam ediyoruz:

"Kayzer'in karşısında bir prens, sağında Vahdetin, solunda Berlin Sefiri Hakkı Paşa merhum ve prensin solunda da ben bulunuyorduk. Benim solumda Ludendorff vardı. Ludendorff, Fransızca konuşarak benimle görüşüyordu. İmparator, Ludendorff'a Almanca, 'Sağındaki adamla konuş!' dedi.

Ludendorff, 'Ben de aynı bunu yapıyorum.' dedi.

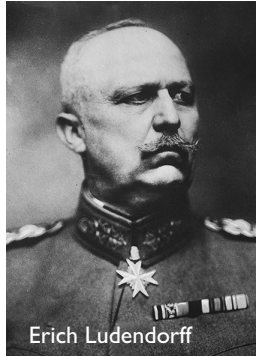

Alman İmparatoru
II. Wilhelm

Elbette Almanca bildiğim için İmparator'un ihtarını ve Ludendorff'un cevabını anlamıştım.

Kafası büyük hareketin idaresiyle yoğun olan Ludendorff, yemek esnasında hatırımda yer tutacak kadar ciddi bir konuya değinmedi. Yemek bitti, bu salona bitişik, âdeta

onun büyük parçasına benzeyen diğer bir salon vardı. Sofrada hazır bulunanlardan bir kısmımız oraya geçtik. Karşıda İmparator, Hindenburg, Ludendorff, Alman Başvekili olduğumu zannettiğimiz bir zat, bizim tarafımızda da Veliht, Hakkı Paşa ve bizler. İmparator bir

Erich Ludendorff

köşede ayakta Veliht ile tatlı tatlı konuşuyor. Ben, arkasını, iki salonun arasındaki duvara dayamış, çok heybetli ve canlı, zeki, her şeyin farkında olduğu her halinden belli olmakla beraber anladıklarını herkesle paylaşmaktan çekinen yüksek bir şahsiyet karşısındayım... Hindenburg!

Hindenburg ile görüşmek istiyor, kendisini özellikle Veliâht ile beraberken konuştuıkları zeminine çekmeye çalışıyordum.

Mareşal, ziyareti-miz sırasında Suriye' de durumların düzeldiğini, son günlerde yeni ve taze bir süvari birliğinin savaş meydanına ulaştığını söylemişti. Oysa bu büyük adamın bahsettiği elbette oradaki kumandanların verdiği rapordan oluşuyordu.

Aslında bu süvari birliği, ben henüz 2. Ordu Kumandanı iken, Yıldırım Grubu' nu takviye için bu gruba gönderilmesi istenilen birlikti. Ben, 7. Ordu Kumandanı olmadan önce, bu süvari birliğinin oluşması ve yetişmesi için çok çalışılmıştı. Ancak toplanabilen bu gezgin kuvvet o kadar

zayıftı ki, önce bu zayıf hayvanların Resülayn civarındaki otlaklarda beslemek ve ondan yararlı olup olamayacağına bakmak gerekiyordu.

Ben aylar sonra 7. Ordu Kumandanı olduğum zaman bu birlikten istifade edip edemeyeceğimi araştırdım. Aldığım ciddi bir rapor, birliğin faydalı olamayacağı yönündeydi. Oysa karargâhta Hindenburg, bu birliğin kurulmuş ve savaş meydanına gönderilmiş olduğunu söylüyordu. Mareşal' e bu maceramı anlattım ve dedim ki, 'Benim söyleyeceğim sözler sizin aldığınız raporlara uymayabilir. Fakat inanın, hakikattir. Bunu kabul ediniz.'

Sonra, 'Mareşal, siz önemli bir taarruz yapıyorsunuz ve zannetmem

Mustafa Kemal Paşa:
“Mareşal, siz önemli bir taarruz yapıyorsunuz ve zannetmem ki, buna çok bel bağlamış olarsınız. Yalnız bana söyler misiniz, güven içinde ümit ettiğiniz hedef ve sonuç nedir?”

ki, buna çok bel bağlamış olarsınız. Yalnız bana söyler misiniz, güven içinde ümit ettiğiniz hedef ve sonuç nedir?’

Büyük ve ihtiyatlı asker benim

bu soruma cevap verebilir miydi? Zaten kendisinden bunu beklememeliydim. Bu belki de biraz laubali durumum, olası, İmparator Hazretlerinin sofrasında bize ikram edilen nefis şampanyaların etkisiyle olmuştu.

Mareşal, söylediklerimi dikkatle dinler gibi göründü; fakat çok basit ve şirin bir cevap verdi. Salonun ortasında duran ve üzerinde çeşitli sigaralar bulunan ufak masayı göstererek:

'Ekselans, size sigara takdim edebilir miyim?'

Hindenburg her şeye cevap vermişti. Ortada masaya gittik, kendi eliyle bana bir sigara verdi. Meğer Vahdettin ile konuşan İmparator, bizi izliyormuş. Almanca Mareşal'e sordu:

'Ne diyor?'

Mareşal cevap verdi:

'Bir şeyler!'

Ben sigaramı yaktıktan sonra Hindenburg'u bıraktım, İmparator ile konuşan Vahdettin'in yanına gittim:

'Hakikati anlıyor musunuz? diye sordum. Muhatabınız Almanya

İmparatoru' dur. Benim size arz ettiğim endişeleri izah edecek bir tek kelime söyledi mi?'

'Hayır!' dedi.

'Konuşmaya devam ediniz.' dedim ve 'Ciddi konuşunuz; bütün endişeleri İmparator'a söylemekten çekinmeyiniz; ben eminim ki, o memnun olmayacaktır. Fakat hiç olmazsa

Türkiye'de gerçekleri görenlerin çoğunluğuna inanacaktır.'

Velihaht, masum bir tavır takınarak, 'Öyle yapıyorum.' dedi.

Velihaht ve beraberindekilere cephedeki birlikleri gezdirecek Alman ordusuna güvenlerini artırmak için bir program hazırlanmıştır. Büyük bir karargâha gidilir, burada Alman komutanı, Velihaht'a, gayet güzel hazırlanmış, renkli haritalar üzerinden birliğin durumunu parlak sözlerle açıklar. Bu güzel açıklamayı dinleyen Velihaht, Mustafa Kemal Paşa'ya usulca:

"Ya buna ne dersin?" der.

Sarı Paşa fısıldar, "Durumu yerinde, arazide, görmek istediğinizi" söyleyiniz!"

Teklif kabul edilir ve cepheye

giderler. Orada da kendileri için önceden hazırlanmış bir gezi planı ile karşılaşırlar. Mustafa Kemal “*Bu planı bırakalım ve benim göstereceğim yere gidelim.*” der ve anlatmaya devam eder.

“*O anda bir kargaşalık oldu. Vahdettin, hazır krokiye uygun olarak yürümeye devam etti. Ben de bir asker inadı uyandı. Onları takip etmedim. Edinmiş olduğumuz haritaya güvenerek ateş hattının bir noktasına yürüdüm ve ateş hattı gerisinde bir ağacın dibine geldim. Orada genç bir subay ağaç üzerinde gözetleme yapıyordu. Bana refakat eden Alman subaylar da vardı. Gözetleme yapan subay aşağı indi ve gördüklerini anlattı.*

“*Müsaade eder misiniz, ben de bu ağaca çıkayım.*” dedim.

“*Hay, hay...!*” dediler.

“*Ağaca çıktım, subayların söylediklerini aynen gördüm. Fakat asıl konu bu gözlem konusuydu.*

“*Bu düşman karşısında kuvvetiniz, tertibatınız, ihtiyatlarınız nedir, lütfen bana söyler misiniz?*”

“*Ateş hattının saf olan subay ve*

kumandanları, Türk mütteliklerinin bir kumandanına gerçekleri söylediler. Gerçek şu idi:

“*Piyade kuvvetler hemen hemen artık sayıca yetmez durumdaydı. Süvarilerin piyade gibi kullanılması durumuna mecbur kaldıklarını söylediler, o da birinci hattın durumuna göre nitelik ve nicelikten çıkmıştı. Bu bilgiyi aldıktan sonra, hayrete düşerek kendilerine çekinmeden ‘O halde tehlikesediniz.’ dedim.*

“*Öyle!’ dediler.’*”

Başından beri cephe genişleten Almanların durumunu tedirginlikle izleyen Sarı Paşa’nın, özellikle bu andan itibaren artık hiç bir şüphesi kalmamıştır.

Almanlar bu savaşı kaybetmeye mahkûmdur.

Gelecek sayımızda Mustafa Kemal Paşa ile Vahdettin’in ülkeye geri dönüşleri ve Paşa’nın ülkeyi düştüğü durumdan kurtarmak için Vahdettin’e sunduğu inanılmaz teklifi anlatacağız. •

kayaboztepe@butundunya.com.tr

“*Milletin toplumsal düzen ve sükûnu, hal ve istikbalde refahı, saadeti, selâmeti ve masumiyeti, medeniyette ilerleme ve yükselmesi için insanlardan, her hususta alâka, gayret, nefsin feragatini ve icabettiği zaman seve seve nefsinin fedasını talep eden, millî ahlâktır. Mükemmel bir millette, millî ahlâkiyet icapları, o millet fertleri tarafından âdetâ muhakeme edilmeksizin vicdanî, hissî bir şevkle yapılır.*

En büyük millî heyecan işte budur.”

Mustafa Kemal Atatürk

Yılmadan
Yorulmadan
Dr. Cihangir Dumanlı

Cumhuriyet 10 Ocak 1921'de Kuruldu

29 Ekim 1923'te anayasanın "tevzihan tadil edilmesi" ile hayata geçirilen Cumhuriyet Ataturk'ün diğer devrimlerinde olduğu gibi adım adım planlı bir süreç içerisinde olgunlaştırılmış sonunda 29 Ekim 1923'te ilan edilmiştir.

Cumhuriyete giden yolun önemli kilometre taşları şunlardır:

1. Kuvayı Milliye örgütlenmesi ile ordusuz kalmış bir halkın or-

dulaşarak egemenliğini fiilen eline alması,

2. 22 Haziran 1919'da yayımlanan "milletin bağımsızlığını milletin azim ve kararı kurtaracaktır" diyen ve Sivas'ta ulusal bir kongre çağrısı yapan Amasya Bildirisi ile padişah ve hükümetine açıkça meydan okunması;

3. Erzurum Kongresi'nde "Kuvayı Milliye'yi Amil İrade-i Mili-

yeyi Hakim Kılma Esastır” kararı:

4. Sivas Kongresi’nde Anadolu ve Rumeli, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin kurulması ve temsil heyetinin hükümet gibi davranması:

23 Nisan 1920’de TBMM’nin açılması:

10 Ocak 1921’de anayasanın kabulü:

1 Kasım 1922’de Saltanatın kaldırılması:

13 Ekim 1923’te Ankara’nın başkent yapılması,

Nihayet cumhuriyetin ilanı

• **Bunlardan hangisi cumhuriyetin kuruluşunu oluşturur?**

Bu sorunun cevabı “hepsi birden”dir.

Ancak 1921 Anayasası’nın kabulü hukuken yeni bir devlet kurulduğunu göstermektedir. Zira anayasa bir devletin kuruluş belgesidir. Devlet organlarının neler olduğunu, bunlar arasındaki ilişkilerin nasıl olacağını tanımlamanın yanında, ki-

şilerle devlet arasındaki ilişkileri belirleyen kişi hak ve hürriyetlerini devlet karşısında hukuki güvenceye bağlayan, devletin sınırlarını belirleyen bu konudaki tüm hukuk kurallarına üstün kaynak oluşturan metindir. Kişilerle devlet arasındaki toplum sözleşmesidir.

Anayasa teriminin Batı dillerindeki karşılığı Latince kurmak anlamına gelen “constitio” sözcüğünden türemiş “constitution” kelimesidir. “Teşkilatı Esasiye” (temel kuruluş) aynı anlamdadır. Yeni bir anayasa yapmak demek hukuken yeni bir devlet kurmak demektir.

Yeni bir anayasa yapmaya yetkili organa da “asli kurucu iktidar” denilmektedir. Atatürk TBMM’nin toplanması için 16 Mart 1920’de yayımladığı mesajda “fevkalade salâhiyeti haiz bir meclisin” Ankara’da toplanacağını duyurmuştur. Fevkalade salâhiyeti haiz demek anayasa yapmaya yetkili kurucu meclis (mec-

lisi müessesan) demektir. Asli kurucu iktidardır. Bu nitelikte olmayan parlamento yeni anayasa yapamaz. Tali kurucu iktidar olarak mevcut anayasada değişiklik yapabilir.

1921 Anayasası'nda "cumhuriyet" kelimesi geçmemesine rağmen aşağıdaki hükümleri tam bir demokratik cumhuriyet tanımını içermektedir:

- Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir (md.1).

- İcra (yürütme) kudreti ve teşri (yasama) selahiyeti milletin yegane ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisi'nde tecelli ve temerküz eder. (md.2).

- Türkiye devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur. (md.3)

29Ekim'de "Türkiye Cumhuriyeti" olana kadar yeni devletin anayasadaki adı "Türkiye Devleti"dir.

29 Ekim 1923'te Mustafa Kemal'in sunduğu anayasanın tevzihan (açıklığa kavuşturularak) değiştirilmesi teklifi tartışılırken aşağıdaki konuşmacılar yeni bir şey yapılmadığını; zaten (10 Ocak 1921'de) kurulmuş olan cumhuriyetin isminin konulduğunu açıkça ifade etmişlerdir.

Yunus Nadi, "Aslında yeni bir şey yapmıyoruz. Meclis'in kurulduğu 1920'den beri uyguladığımız modele açıklık getiriyoruz. Uygulanan model Cumhuriyet olarak ilan ediyoruz."

İsmet İnönü: "Millet egemenli-

ğini ve kaderini fiili olarak eline almıştır. Bu da cumhuriyettir. O halde bunu hukuksal olarak dile getirmekten neden çekiniyoruz."

Hukukçu Abdurrahman Şeref Bey, "Hükümet şekillerinin burada teker teker sayılmasına gerek yoktur. 'Egemenlik kayıtsız şartsız millettir' dedikten sonra, kime sorarsanız sorunuz bu Cumhuriyettir. Doğan çocuğun adıdır. Ama bu ad bazılarında hoş gelmezmiş, varsın gelsin."

Mondros Mütarekesi'nden Osmanlı İmparatorluğu'na kalan coğrafyada bir iktidar boşluğu oluşmuştu. Mustafa Kemal'in önderliğinde işgallere karşı direniş (Kuvayı Milliye) örgütlerinin birleştirilmesi, Sivas Kongresi'nde oluşturulan temsil heyetinin ve onun başkanı Mustafa Kemal'in bir hükümet gibi davranması ve nihayet TBMM'nin açılarak yeni bir anayasa ile yeni bir yönetim kurması bu iktidar boşluğunu gidermiş iktidar adım adım halkın temsilcilerine geçmiştir. Bu da cumhuriyetten başka bir şey değildir. 29 Ekim 1923 tarihli anayasa değişikliği aslında var olan fakat adı konmamış bir durumu açıklığa kavuşturmakta idi. Değişiklik kanunundaki "tevzihan" kelimesinin anlamı bu idi.

Sonuç:

29 Ekim 1923 Cumhuriyetin kuruluşu değil ilan edilmiştir. Kuruluş yukarıda belirtilen adımlarla gerçekleştirilmiş, 1921 Anayasası ile hukuki nitelik kazanmıştır. •

cihangirdumanli@butundunya.com.tr

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Argüman (Fr.)

- a-Kesintisiz
- b-Çatı
- c-Gerilim
- d-Kanıt

2- Maç (Fr.)

- a-Karşılaşma
- b-Kuramsal
- c-Engel
- d-Buluş

3- Aroma (İta.)

- a-Hoş koku
- b-Yanıt, karşılık
- c-Oturum
- d-Akım

4- Dizayn (İng.)

- a-Art bölge
- b-Tasarım
- c-Uyarıcı
- d-Taslak

5- Sponsor (İng.)

- a-Kurul
- b-Destekleyici
- c-Yapılandırma
- d-Tanıtım

6- Astronomi (Fr.)

- a-Belgelik
- b-Birim
- c-Yol, yöntem
- d-Gök bilimi

7- İnisiyatif (Fr.)

- a-Çağdaş
- b-Kurgu
- c-Öncecilik, üstünlük
- d-Çoklu Ortam

8- Spontane (Fr.)

- a-Yansız, tarafsız
- b-Nesne
- c-Anlık, kendiliğinden
- d-Yarışmacı

9- Favori (Fr.)

- a-Eşzaman
- b-Gözde
- c-Sürücü
- d-Yalanlama

10- Elit (Fr.)

- a-Seçkin
- b-Yönelme, eğilim
- c-Yıldırı
- d-Tutanak

11- Filolog (Fr.)

- a-Dil bilimci
- b-Yerbilim
- c-Küresel
- d-Duygudaşlık

12- Penaltı (İng.)

- a-Kayıрма
- b-Sinama
- c-Ağlatı
- d-Ceza atışı

13- Bandaj (Fr.)

- a-Eliyaık
- b-Sargı
- c-Bencil
- d-Sohbet

14- Dijital (Fr.)

- a-İncelik
- b-Sayısal
- c-Ezgi
- d-Pay

15- Spesiyalist (Fr.)

- a-Uzman
- b-Kurgu
- c-Gerçek
- d-Üreteç

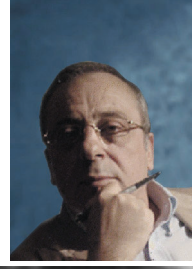
(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce, (İta.) İtalyanca

Yanırdar:
151.
sayfada

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları

10

Otopsi
Cengiz Özakıncı

Bahriye Vekili İhsan Eryavuz Anlatıyor

Eski Bahriye Nazırı ve Hamidiye Kahramanı Rauf Orbay ve Doğu Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'nın Atatürk'e karşı 1922 yılının son aylarında kapalı kapılar ardında yürütmeye başladıkları muhalefet, 1923-1924'te Refet Paşa (Bele), Ali Fuat Paşa (Cebesoy), Cafer Tayyar Paşa (Eğilmez) vs. muhaliflerin katılımıyla güçlenmiş

ve 17 Kasım 1924'te kurdukları Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'yla Atatürk'e ve CHF'ye karşı bayrak açmışlardı. İki parti bir çok konuda olduğu gibi Donanma konusunda da görüş ayrılığı içerisindeydi. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Rauf Bey'in Bahriye Nazırlığı döneminde birlikte çalıştığı deniz subayı Kastamonu milletvekili Ali Rıza Bey'in

"Genelkurmay Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı'ndan bağımsız bir Bahriye vekaleti" kurulmasını isteyen 25 Ekim 1923 tarihli ve 92 imzalı yasa önerisini desteklerken; donanmayı Genelkurmay'a, Milli

Bahriye Vekili İhsan Bey (Eryavuz) ve Atatürk.

Savunma Bakanlığı'na bağlı bir daire olarak örgütlemiş olan Atatürk, İsmet (İnönü), Fevzi (Çakmak) ve Kazım (Özalp) Paşalar, bahriyenin Osmanlı'daki gibi ayrı bir vekalet olarak örgütlenmesi önerisine karşıydılar. Neden karşı oldukları Milli Savunma Bakanlığı Encümeni'nin 12 Nisan 1924 tarihli raporunda yazılıydı. 14 Aralık 1924 günlü CHF Grup Toplantısında, muhalefetin

bağımsız bir Bahriye Vekaleti kurulması önerisinin CHF milletvekilleri arasında da Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver) gibi yandaşları olduğu ortaya çıkınca, Hükümet, Bahriye Vekaleti'nin kurulmasına

kökten karşı çıkmanın CHF içinde çatlağa ve kimi CHF milletvekillerinin TCF'ye geçmesine yol açabileceğini düşünerek, Bahriye Vekaleti'nin bağımsız olarak değil fakat "kurmay başkanlığı Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı olması" koşuluyla kurulmasına evet diyecekti. 14 Aralık 1922 CHF Grup toplantısından sonra bu doğrultuda harekete geçilerek, başkan, katip ve üyeleri arasında Atatürk'ün yakın arkadaşları Gaziantep milletvekili Kılıç Ali Bey ve Cebelberek milletvekili İhsan Bey'in de bulunduğu yeni bir Müdafaai Milliye Encümeni oluşturulmuş, bu yeni encümen yeni bir rapor yazmış; 18 Aralık 1924 tarihli bu raporla birlikte **"Bahriye Vekaleti Teşkiline Dair Kanun"**

önerisine "Madde 2. - Bahriye Erkanı Harbiyesi, Bahriye Erkanı Harbiye Reisinin tahtı emrinde olarak re'sen Erkanı Harbiyei Umumiye Riyasetine raptedilmiştir."

Bahriye Vekili İhsan Bey, 27 Mayıs 1925 günlü Servet-i Fünun dergisi kapağında

maddesi konularak, muhafefetin

"bağımsız Bahriye Vekaleti" girişimi önlenmişti. Encümenin 22 Aralık 1924'te TBMM'ne sunulan 18 Aralık 1924 tarihli bu yasa önerisi

TBMM'nin 29 Aralık 1924 oturumunda oylanacak; Çoğu Rauf Bey ve TCF üyelerinden oluşan 24 ret oyuna karşı 137 evet oyuyla kabul edilecek; ve hemen ertesi gün Atatürk, encümenin "kurmay başkanlığı Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı Bahriye Vekaleti" yasa önerisinde imzası bulunan Cebelibereket milletvekili İhsan Bey'i Bahriye Vekili olarak atayacaktı.

Atatürk'ün İhsan Bey'i Bahriye Vekili olarak atadığına ilişkin, TBMM'nin 31.12.1924 günlük oturumunda okunan tezkere şöyleydi:

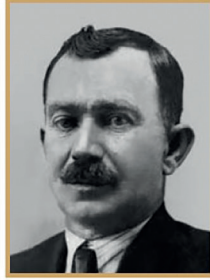
*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

*Ankara
30.12.1340*

Ol baddaki kanun mucibince yenden ihdas edilen Bahriye Vekaletine Cebelibereket Mebusu İhsan Bey'in intihap edildiği Başvekaletten işar olunmakla intihabı vaki tasdik edilmiştir. Keyfiyeti Meclisi

CEBELİBEREKET

İhsan Bey (ERYAVUZ)

İstanbul - 1875, İshak - Fatma - Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn (Topçu Harbiyesi) - Askerlik - Topçu Binbaşı, Edirne 2. Ordu Subayı, İttihâd ve Terakkî Cemiyeti Edirne Şubesi Kurucusu, Sıkıyönetim Askerî Mahkemesi üyesi, Sahra Topçu Birlikleri Batarya Kumandanı, I. Dünya Savaşında Kolordu Topçu Kumandanı, Serbest Ticaret - I. Dönem Cebelibereket Milletvekili - Ankara İstiklâl Mahkemesi Başkanı - Evli, 2 Çocuk.

Ölüm Tarihi: 06.03.1947

Bahriye Vekili İhsan Bey'in TBMM Albümünde yer alan özgeçmişi.

*Âlinin uttlana arz eylerim efendim.
Türkiye Reis-i Cumhuri
Gazi Mustafa Kemal
(Allah muvaffak etsin sesleri)
(Bkz: TBMM Zabıt Ceridesi,
31.12.1924, s.307.)*

*

İhsan Bey, topçu binbaşılığın dan emekliydi; denizcilik, donanma, bahriye konularında uzmanlığı yoktu. Böyle iken nasıl olup da Atatürk tarafından Bahriye Vekili olarak atandığını oğlu Bülent Eryavuz'a anlatmıştı. Bahriye Vekili İhsan Eryavuz'un oğlu Bülent Eryavuz, 21 Nisan 2006 tarihinde, Gölcük'te, Donanma Komutanlığı Preveze Harp Oyunu Merkezi'nde yapılan 3'üncü Deniz Harp Tarihi Sempozyumu'nda, "Donanma Komutanlığının Ana Üssü Olarak Gölcük Bölgesinin Seçilmesine İlişkin Anılar" başlığıyla sunduğu bildiri de, Bahriye Vekaleti'nin kuruluşuyla ilgili olarak babası İhsan Bey'den duyduklarını şöyle anlatıyordu:

- "Paşa Babam (Atatürk'e ben

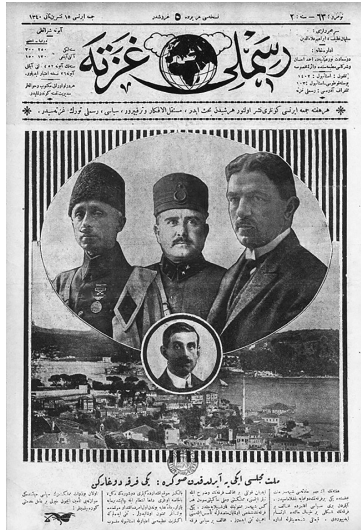
Bahriye Vekili İhsan Bey, teftişte.

hep "Paşa Babam" diye hitap ederdim) Hamidiye ile yaptığı seyahatten döndükten (20 Eylül 1924) sonra bir akşam Çankaya'da şimdi Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nün yanında müze olan binada arkadaşlarıyla berabermiş. Bu toplantıda beş, altı arkadaş otururken Paşa Babam (Atatürk) damdan düşer gibi birden babama; "İhsan" diyor, "bahriyenin vaziyeti feci tefessüh etmiş," (ayağa kalkarak) "bizim uzun sahillerimizin müdafaası için kuvvetli bir deniz gücüne ihtiyacımız var. Bu bahriye-yi ayağa kaldırmak için fevkalade yetkilerle donatılmış bir bahriye vekâleti kurmayı düşünüyorum, ne dersin", babam, ne desin

yet iyi düşünmüşsün" deyince, Paşa Babam (Atatürk) "Madem ki sen de böyle düşünüyorsun, memnun oldum, çünkü bu teşkilatın başına seni geçireceğim" deyince, babam kendine gelip "Ama Paşam bu olacak şey değil, sen herhalde şaka yapıyorsun, ben yüzme bile bilmem, ömrümde kayığa bile binmedim, haricen bir harp sefinesini, Şirket-i

Hayriye vapurlarına bile tefrik edemem, benim bahriye vekilliğime damdaki kargalar bile güler, olacak iş değil,

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucuları Rauf Bey, Kazım Karabekir, Refet Bele 15 Kasım 1924 günlü Resimli Gazetenin kapağında: "Millet Meclisi İkiye Ayrıldıktan Sonra, Yeni Fırka Doğarken"

buna bu işten anlayan bir arkadaşını getirin, o yapsın” diyor. Paşa Babam (Atatürk) de "Ben düşündüm, seni cepheden de bilirim, cesaretinle bu işi sen başarırısın," diyor.

Babam vekaleti kabul etmemek için son bir girişimde daha bulunuyor. "Benim bu vekaleti kabul etmememde şahsi sebeplerim de var. Bilirsiniz bizim hayatımız cephede, çadırlarda geçti. Biz aile hayatı nedir bilmedik. Ben doğmuş çocuğu-

“Evet zafer kazandık, memleketi kurtardık fakat dış düşmanlardan kurtardık. Daha tehlikelisi olan iç düşmanlar var. Memlekette eskiye bağlı, bu yeni hareketin aleyhinde olan büyük bir kitle var.”

mu 5,5 yaşında gördüm. O da beni görünce bu yabancı adam kim diye bir ay yanıma yanaşmadı. Ben aileyi bilmem. Şimdi Allah’a şükür vatani kurtardık, vazifemiz bitti. Ben artık çekileyim. Ailemle ve çocuklarımla rahat bir hayat sürmek istiyorum. Onun için paşam beni maruz görün diyor, ancak Paşa Babam (Atatürk) "Hiç boş yere söylenme. Bir defa bizim vazifemiz bitmedi. Evet zafer kazandık, memleketi kurtardık fakat dış düşman-

lardan kurtardık. Daha tehlikelisi olan iç düşmanlar var. Memlekette eskiye bağlı, *bu yeni hareketin aleyhinde olan büyük bir kitle* var. Biz Türk Milleti’ni kurduğumuz cumhuriyet prensiplerine alıştırmaya ve yetiştirinceye kadar, Türk Milletinin ayağının üzerinde kalacak bir hale getirinceye kadar dizginleri elimizden bırakmamamız lazım. Ne yani biz şimdi çekilelim de bu kadar kan dökerek kurtardığımız memleketin idaresini ciğeri beş para etmez bir iki sivil politikacıya mı verelim. Onu mu istiyorsunuz." "Sen" diyor "hayatın cephede geçti, aldığın bir emri tehlikelidir diye yapmadığın olur mu? Bu da bir vatan görevidir, yapacaksın," diyor. "Hem," diyor "İhsan fazla konuştu. Benim kararım kesin. Ya sen bunu gönül rızasıyla alırsın, bir arkadaşımı memnun edersin, yahut inat edersin, o zaman arkadaşlığı bırakır Reiscumhur olarak sana emreder, bu

işi alırsın. İyisi mi sen kendi rızanla kabul et. "Böylece sizin bildiğiniz bahriye vekaleti kurulmuş oluyor." (Bkz: Donanma Komutanlığı 3’üncü Deniz Harp Tarihi Sempozyumu, Hz. Donanma Komutanlığı, Baskı adedi: 600 adet., Kasım 2006 Ankara, s. 115, 116.)

*

Anılar başka verilerle doğrulanmadıkça kaynak olarak kullanılamaz; ancak İhsan Bey’in -denizcilik konusunda uzmanlığı

DONANMA KOMUTANLIĞININ ANA ÜSSÜ OLARAK GÖLCÜK BÖLGE-SİNİN SEÇİLMESİNE İLİŞKİN ANEKİTODLAR-ANILAR

Sayın Bülent ERYAVUZ

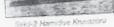
Efendim, Gölcük'e gelmek beni hakikatten çok duygulan-dır. Çünkü ben vakitçe Gölcük'e burdan sekiz saat süre-evnel rahmetli babama beraber Söğütli yalı ile Donanma Başlı-nın yerini tespit etmek maksadıyla geldim. Gölcük, o zamanlar da birkaç küllütlü bina, fındık bahçeleri ve sazlıktan ibaretti. (Şekil-1)

Şekil-1

Bugün ise buraya geldiğim zaman büyük bir gurura gördüm ki, siz göt bebeliğiniz olan bu üssü dün-yarın en güzel calarından biri haline getirmişsiniz. Bunu gördükten sonra rahmetli babam İhsan ERYAVUZ'u bilhassa gülmeye andım. Çünkü selçuk sülalesiyim bu Gölcük Gelisün bu hale gelmesi için ik-başından ribakan çok çalgıtı. Eğer vakitçe cumhuriyetin ilk günlerinde bir çoğunuz bilmesildi, çoğunuz-da bu olarak bildiği bir Bahriye Vekali kurulmamış olsaydı, bu Bahriye Vekaletini başına da vakitçe-lik olarak babam getirmemiş olsaydı belki tarih farkı feshatı edebilirdi. İki önce size bahriye veka-letinin nasıl kurulduğunu, bilahere size ilginç çeşitleri tahmin ettiğim İttihak Harbine ait bazı önemli ha-diseler anlatacağım.

Atamızın "Küçük medetler büyük olaylar doğurur." antımına gelen bir sözü vardır. Cumhuriyet donanmasının bu hale gelmesi, Bahriye Vekaletinin teşkil edilmesinin ve Donanmanın ana üssü olarak Gölcük'ün seçilmesi sebebi küçük bir hadisedir. O da hepimizin bildiği gibi Gazi Mustafa Kemal At-tatürk'ün Hamidiye Kuvvâsine, zannedilen Mudanya'dan önceki Kazandı'ya gelmesi ve Trabzon'a kadar gelmesi ki, semerinde siz de bu seyahati önemli belirtiriz. (Şekil-2)

Şekil-2 Hamidiye Kuvvâsı

Bülent Eryavuz'un babası İhsan Bey'in Atatürk tarafından Bahriye Vekili olarak atanmasıyla ilgi anlattıklarının aktardığı 3'üncü Deniz Harp Tarihi Semineri kitabından.

bulunmadığı halde- Atatürk tarafın-dan Bahriye Vekili olarak atanmış olduğu gerçeği, I- İhsan Bey'in öz-

geçmiş, II- Atatürk'ün atama kararıyla ortadadır.

Türkiye Büyük Millet Mecli-si'nin çatısı altında, milletve-killeri arasında, başta eski Osmanlı Bahriye Nazırı Rauf Bey (Orbay) olmak üzere, Genelkurmay Baş-kanlığı'ndan, Milli Savunma Ba-kanlığı'ndan bağımsız bir Bahriye Vekaleti kurulması için yasa öne-risi vermiş olan deniz subayı Kas-tamonu milletvekili Ali Rıza Bey ve daha başka denizci köken-li milletvekilleri bulunduğu halde, Atatürk'ün neden dolayı deniz-ci kökenli milletvekillerinden bi-rini Bahriye Vekili olarak atamak yerine, bir karacıyı, emekli topçu Binbaşı İhsan Bey'i, "ben bu işi ya-pamam, denizi bilmem" diye di-rendiği halde Bahriye Vekili olarak atadığını anlamak için, göz önünde tutulması gereken olgular vardır.

1. Bülent Eryavuz'un anlattığı-na göre: İhsan Bey, Atatürk'ün mu-haliflere (Rauf Bey'in başı çektiği Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve diğerlerine) karşı mücadele et-mek üzere kendisini Bahriye Vekili olarak atadığını söylüyor.

Gerçekten de eski Bahriye Na-zırı ve Hamidiye Kahramanı Rauf Bey'in tam da o günlerde Terakki-perver Cumhuriyet Fırkası kurarak Atatürk'e ve CHF'ye karşı bayrak açmıştı; muhaliflerin Genelkurmay Başkanlığı'ndan bağımsız bir Bah-riye vekaleti kurulması isteğinin altında, donanmayı kendi denetim-leri altına alma düşüncesi de yatıyor

olabilirdi.

İhsan Bey'in kısa süre önce Rauf Bey ile oldukça sert bir tartışmaya girmiş ve onun en şiddetli karşıtı olarak sıvrılmış olması, Atatürk'ün Bahriye Vekili olarak İhsan Bey'i bahçemesinde etki olmuş olabilir.

2. Kurtuluş Savaşı sürecinde Atatürk, İsmet Paşa (İnönü), Fevzi Paşa (Çakmak), Bahriyeyi, Donanmayı, Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı bir daire olarak yapılandırmış; bağımsız bir vekalet olarak örgütlemişlerdi. Bahriye Vekaleti, 1922 Ekim-Kasım aylarında Atatürk'le anlaşmazlığa düşen Rauf Bey ve Atatürk karşıtlarının Ocak 1923'ten itibaren TBMM'ye sundukları yasa tasarılarıyla gündeme getirdikleri bir öneriydi ki, bu durum muhaliflerin ordu içinde kendilerine destek olacak bir güç arayışında olduklarını düşündürmektedir.

3. Atatürk'ün 12-20 Eylül 1924 tarihleri arasında Hamidiye zırhlısıyla geziye çıktığı günlerde, geminin subayları arasında Rauf Bey'e eğilim duyanlar vardı. Bu eğilimin Rauf Bey'in 17 Kasım 1924'te kurmuş olduğu TCF'ye yönelebileceği açıktır. Atatürk'ün Bahriye Vekilliğine Rauf Bey'le çatışmış olan İhsan Bey ataması bu bakımdan da anlamlıdır.

4. Rauf Beyin savunduğu bağımsız Bahriye Vekaleti yasa tasarısına karşı, Müdafaai Milliye Encümeninin hazırladığı 18.12.1924 tarihli "kurmay başkanlığı Genelkurmay Başkanlığı'na

bağlı Bahriye Vekaleti" yasa tasarısında İhsan Bey'in de imzası vardır.

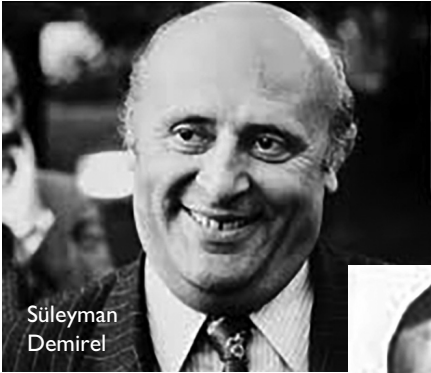
5. Atatürk, Bahriye Vekili olarak atayacağı kişinin denizcilik ve donanmayla ilgili plan, proje üretmesini beklemiyordu; çünkü 1923'te İsmet Paşa, Fevzi Paşa ve Kazım Paşayla birlikte, uzmanlara danışarak bir "Bahriye Siyaseti Programı" hazırlamış, donanmayı ülke gereksinimlerine uygun düzeye getirmek için neler yapılacağını saptamışlardı.

Kazım Paşa 25.03.1924 günlü TBMM Gizli Oturum Tutanağı'nda bu programı "**Erkam Harbiye Umumiye, (ve) Müdafaai Milliye Bahriye Dairelerinin iştirakiyle yapılan 'Bahriye Programı' beş seneliktir: * Yavuz'un tamiri, * 2 kıt'a filo, * 2 kıt'a 700 tonluk tahtelbahir (denizaltı) * 6 kıt'a 400 tonluk torpido muhribi, * 4 kıt'a torpido, * 2000 adet torpil malzemesi ve * sefaini mevcudenin (varolan gemilerin) tamiri ve * Anadolu'da bir tersane.. İşte budur efendiler.**" sözleriyle özetlemişti. 29 Aralık 1924'te Bahriye vekili kurulunca, Bahriye Vekilinden beklenen, evvelce hazırlanmış ve bütçesi ayrılmış bulunan işbu "Bahriye Siyaseti Programı"nın uygulanmasıydı ve Atatürk İhsan Bey'in bunu başaracağını düşünüyordu.

Nitekim, İhsan Bey Bahriye vekili olarak atanınca söz konusu "Bahriye Siyaseti Programı"nın uygulamaya girişmiştir. • (Sürecek)
cengizozakinci@butundunya.com.tr

Fuarın iki “değişmez”inden biri, açılış tarihinin 20 Ağustos olmasıydı. Fuar, yıllardır koruduğu bu “değişmez” özelliğini 1966 yılında da koruyordu ama öteki “değişmez”inin başında, iki gün önceden dolasmaya başlayan kara bulutlar karşısında pek bir şey yapamayacağını da biliyordu.

Başbakan Süleyman Demirel, 18 Ağustos 1966 tarihinde siyasi kulislere serbest dolaşıma çıkardığı bir haberle önce nabız yokladı, bir gün sonra da gazetelerin üç-dört sütünlük haberleriyle kararını açık açık duyurdu:

Süleyman
Demirel

“20 Ağustosta İzmir Uluslararası Fuarı’nın açılış konuşmasını ben yapacağım” dedi.

Başbakanın bu kararı, kimi partililerde, birkaç hükümet üyesinde ve İzmir’in iki ya da üç yerel yöneticisinde özel bir sevinç yarattı ama bu “görev”in gerçek sahibi kişide ise büyük bir düş kırıklığı ve üzüntüye neden oldu. Çünkü fuarın o yıl açılış konuşmasını yapmak görevinin

gerçek sahibi Ticaret Bakanı Macit Zeren’di.

Başbakan ise, yapmaya hazırlanmış olduğu açılış konuşmasıyla, onun “Bakanlık görev ve yetkisine müdahale” etmiş oluyordu.

Macit Zeren daha fazla üzülmeyle zaman yitirmede, bu “müdahale” karşısında gerekeni yapıp, bu kez başka bir görevini yerine getirdi. Onun bu başka görevi, öncelikle Bakanlık makamının, sonralıkla ise kendinin onurunu korumaktı.

Böyle bir durumda yapılması gereken, iki satırlık bir istifa mektubu yazmak ve altına da bir imza atmaktı.

Macit Zeren, çok kişinin gözünde çok zor olan, hatta kimi kişilerin gözünde olanaksız olan bu görevi kolaylıkla yerine getirdi, Ticaret

Bakanlığından istifa etti.

Bakan Zeren’in istifa mektubu Başbakan Demirel’in masasına gitmeden önce, istifa haberi hükümetteki Bakan arkadaşlarının kulağına gitti.

Bakanlar, bir-

birlerine danışmaya gerek bile duymadan Macit Zeren’e koşular ve bu “istifa meselesi konusu”nda birbirleriyle görüşmemelerine kar-

Macit Zeren

şın, sanki sözleşmişler ve ortak bir metin kaleme almışlar da, o metni harf harf, hece hece ezberlemişler gibi, aynı sözcükleri kullanarak, aynı sözleri söyleyerek onu kararından vazgeçirmeye çalıştılar:

Önce, “Dosta düşmana karşı, partimizin içinde bölünme başladı izlenimi yaratmış oluruz” dediler; “Muhalefet, hükümette çatlaklar başgösteriyor dedikodularına başlayabilir” dediler; sonra daha gerçekçi oldular, “Canım, incir çekirdeğini bile doldurmayan bir meseleden dolayı Bakanlıktan istifa edildiği de nerede görülmüştür?” dediler; “Sen de piyeyi deve yapıyorsun” dediler ve... Tüm bu girişimlerinin işe yaramadığını görünce de, bu kez baklayı ağızlarından çıkardılar, arkadaşlarını “kötü örnek olmakla” suçladılar.

“Yani bu durumda biz de, en ufak bir görüş ayrılığımızda hükümetten istifa etmek zorunda mı kalacağız?” dediler.

O gün Ticaret Bakanının istifa mektubu Başbakanı giderken, Başbakan da, kendisini Varto’ya götürecek olan askeri uçağa binmek üzere Etimesgut Askeri Havaalanı’na gidiyordu. Bir saat önce Varto’da büyük bir deprem olmuş, kentin büyük bir bölümü yıkılmış, ilk belirlemelere göre iki binden fazla kişi yaşamını yitirmişti. Başbakan Demirel, şu anda kendisini deprem bölgesine götüren uçakta yalnızca deprem felaketini

düşünüyordu ama İzmir Uluslararası Fuarı’nın açılış konuşması işini de unutmamıştı. Konuşmasının metnini, Varto’ya hareket etmeden önce Devlet Bakanı Cihat Bilgehan’a göndermiş ve kendisinden, ertesi gün İzmir’e gitmesini, fuarın açılış konuşmasının metnini, kendi adına okumasını istemişti.

Devlet Bakanı Bilgehan, Başbakan Demirel’in isteği üzerine ertesi gün İzmir’e uçtu ve fuarın açılış töreninde Başbakan adına, onun açılış konuşmasını okudu. Başbakan Demirel iki gün sonra Ankara’ya döndüğünde, hükümetinin iki Bakanına teşekkür ediyordu.

Başbakan Demirel iki gün sonra Ankara’ya döndüğünde, hükümetinin iki Bakanına teşekkür ediyordu.

İzmir Uluslararası Fuarı’nın açılışında yapmak üzere hazırladığı konuşmasının metnini, açılış töreninde kendi adına okuyan Devlet Bakanı Cihat Bilgehan’a, bu zahmetinden ötürü teşekkür ederken...

Bir yandan da, görevinden istifa eden Ticaret Bakanı Macit Zeren’e, Bakanlıkta bugüne dek yaptığı değerli ve unutulmaz hizmetlerinden ötürü teşekkürlerini bildiriyordu.

Ticaret Bakanı Macit Zeren’in, Başbakan tarafından teşekkürle anılan “Bakanlıkta yaptığı değerli ve unutulmaz hizmetleri”nin başında onun, “Bakanlık makamının ve kişisel onurunun korunması” hizmeti vardı. •

Nüfus Mübadelesi'nin
100. Yılı

Mübadele: İki Ülke, İki Millet, Tek Kader

Yazan: GÜRHAN ÖZSAMANCI

Dünya tarihi çok farklı dönemlerde, milletlerin, halkların, kavimlerin özetle insanların bir yerden başka bir yere çeşitli nedenlerle yer değiştirmesine tanıklık etmiştir. Bu nüfus hareketleri göç, hicret, tehcir ve mübadele vd. şeklinde isimlendirilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde I. Orhan döneminde Garb-ı Trakya bölgesinin fethedilmeye başlaması ile beraber, eş zamanlı olarak Anadolu topraklarında Osmanlı idaresine bağlanan Türk Beyliklerinde yaşa-

yan halk-özellikle “Yörük” olarak isimlendirilen konar göçer halk, bu yeni kazanılan yerlerde iskân edilmek üzere ecdat yurtlarından koparılmıştır. I. Murad döneminde nüfus hareketi bir düzene bağlanarak Rumeli bölgesinin Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılması bir politika olarak benimsenmiş, bu yerlerde kalıcı olunması adına da imar çalışmaları başlatılmış ve yerleşik hayata geçilmiştir. Sonuç olarak Anadolu Türkünün yeni yurdu Rumeli olmaya başlamıştır. »

Ancak değişen dünya konjonktürü, coğrafi keşifler ve kaybedilen savaşlar özellikle 19. yüzyılın başından itibaren, Avrupa kıtasında Osmanlıların günden güne toprak kaybederek erimesi, yöre insanlarını etkilemiş, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir zamanlar sahip olduğu yerlerden geri çekilmesine neden olmuştur. Bugünkü Yunanistan sınırları içerisinde kalan Osmanlı tebaası bu durumdan en çok etkilenen kesim olmuştur. Bu süreç Lozan Antlaşması'na kadar gayri resmi ve plansız olarak devam etmiştir.

1912'de Türkler, yüzyıllar önce geldikleri ecdat yurdu Anadolu'ya geri dönmek zorunda kalmışlardır. İşte o tarihte gelen Osmanlılara genellikle muhacir denilmiştir.

Osmanlı Devleti, Balkan Savaşları'ndaki aldığı ağır yenilgiler sonucu büyük toprak kayıpları yaşamıştır. 1912'de Türkler, yüzyıllar önce geldikleri ecdat yurdu Anadolu'ya geri dönmek zorunda kalmışlardır. İşte o tarihte gelen Osmanlılara genellikle muhacir denilmiştir. Birçoğu İstanbul ve çevresine yerleşmişlerdir.

Kurtuluş Savaşı sonrasında Mudanya Mütarekesi'nin imzalanma-

sı ile çatışma dönemi sona ermiştir. Ancak Anadolu, Trakya, Rumeli ve Adalar'da yaşayan Rum ve Türk vatandaşların akıbeti sorun olmuştur. O dönemki adıyla Milletler Cemiyeti'nde bu konuda iki taraf için makul bir çözüm bulunması adına Norveç Temsilcisi Fridtjof Nansen tarafından nüfus değişimi önerisi getirilir. Politik olarak değerlendirildiğinde, Lozan görüşmelerinde Türkiye'nin karşısındaki devletler nüfus değişimi ile esasen Türk Hükümeti'nin savaş sonrası ekonomisinin daha da kötü bir vaziyet

almasını amaçlar. Kurulacak olan yeni Cumhuriyet'in ilk yıllarında nüfus değişimi mali olarak ekonomiyi etkilemiştir. Bu öneri ile hâlihazırda Yunan Krallığı sınırları, Ege Denizi adaları, Anadolu Yarımadası ve Türk Hükümeti'nce 1920'de kabul edilen Misak-ı Milli sınırları ile 1912 Balkan Savaşları refe-

rans alınır. Lozan Barış Görüşmeleri devam ederken "Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi" 30 Ocak 1923 tarihinde ek sözleşme taraflar arasında imzalanır.

"Mübadele" zorunlu yer değiştirme anlamına gelmektedir ve mübadele ile gelen Osmanlı tebaasına mensup Türkler "mübadil" adı ile anılacaktır. 1,5 milyon civarında Anadolu'da yaşayan Ortodoks Rum ile başta Yunan Adaları ve Yunanis-

tan Krallığı sınırları içerisindeki yaklaşık 500 bin Türk / Osmanlı nüfus değişiminden etkilenecektir. Peki, Türkler nerelerde yaşamaktaydılar? Selanik, Drama, Yanya, Girit, Midilli, Vodina, Kavala, Filibe vd. birçok yerleşim yeri Türklerin yoğun olarak yaşadığı yerlerdir. Türklerin Anadolu'da, 1924 senesinden itibaren yeni Cumhuriyet Türkiye'sinde iskân edildiği illerin başında ise Ege bölgesinde İzmir, Muğla, Aydın, Çanakkale, Marmara'da Bursa, İzmit ve İstanbul ile Karadeniz'de Samsun ve çevresi yer alır.

İstanbul'a trenle gönderilen mübadillerlerinden gelen tebaanın bazılarının Müslüman olmasına karşın Rumca konuşuyor olması nedeniyle (Girit bölgesinde konuşulan yaygın Anadolu / şive Yunanca / Giritçe'dir.) göç sonrası Anadolu'da sorun yaşarlar. Mübadiller Türkçe öğrenmek zorunda kalır.

Akdeniz'de Mersin, Orta Anadolu'da da Niğde, Nevşehir kentleri de mübadillerin yoğun olarak yaşayacakları yeni yerlerdir. Trakya ise coğrafi konumu gereği yine yoğun mübadil bölgelerindedir. Mübadele meselesi iki taraf halkı ve hükümetleri için de maddi ve manevi birçok problemi beraberinde getirir. Nüfus mübadelesi sürecinden etkilenecek mecburi olarak yer değiştirmek zorunda kalan halklar; uzun yıllar yerleşik hayata geçme, dil, sosyo-ekonomik uyum gibi kısa sürede çözülemeyecek sorunlar yaşayacaktır. Özellikle Ege ada-

Benzer şekilde İstanbul Rum Ortodokslarının da Türkçe veya diğer dilleri konuşuyor olması Yunanistan'a ayak bastıklarında en büyük sorunları olur. Mübadele ile göç edecek ancak yerleşik olan halkların maddi kayıplarının en aza indirilmesi amacıyla Yunan ve Türk Hükümetleri ile ortaklaşa "Muhtelit Mübadele Komisyonları" oluşturulur. Komisyonlar mübadeleye tabi tutulacak iki ülke vatandaşlarına "Tasfiye Talepnamesi" adı ile 8 sayfadan oluşan bir doküman tanzim eder. Bu formlarda mübadil ferдин kimlik bilgileri, ailesine ait bilgiler, ikamet bilgileri, mevcut menkul ve

gayrimenkul listeleri, varsa vekâlet bilgileri vb. kayıt altına alınıp, ilgili heyet üyelerince imzalanır ve 3 nüsha olarak hükümet yetkilileri ile mübadil aile reislerine ve mal sahibi varislere teslim edilir. Mübadele süreci 1924 ve 1930 yılları arasında yoğun olarak gerçekleştirilir.

Bugün, Nüfus Mübadelesi'nin 100. yılında, mübadil bir ailenin torunu olmak gurur verici ve tüm hayatım bu hikâyeleri dinleyerek geçti. Balkanlara 1300'lerden itibaren gönderilen Yörük Türkler kendilerini "Evladı Fatihan" olarak isimlendirmişti. Konya Karaman Yörüklerinden olup, Rumeli'de yüz-

yıllardır yaşayan ailemiz Selanik'i kendisine yurt edinmiş, konar-göçer ruhunu kaybetmeden hayatlarına devam etmişlerdir. Bu nedenledir ki, kent merkezinde ikamet etmelerinin yanı sıra ayrıca merkeze yakın yayla evlerinde de hayatları devam eder. Selanik vilayetine bağlı sancaklardan Vodina, Drama, Serez, Karaferye, Kavala gibi kentlerde yaşayan mübadillerin, "Selanik'ten" Anadolu'ya geldiklerini belirttiklerinden; aile büyüklerimiz Selanik merkezde ikamet ettikleri için daima kendilerini "Selanikli" olarak atfetmişti. Belki de bunda en önemli faktör bir Rumeli evladı olan ve

bundan her zaman gurur duyan Selanik doğumlu Gazi Mustafa Kemal Atatürk ile hemşeri ve komşu olmalarıdır.

Zor şartlar altında göç eden mübadiller

Anneannemin ailesi mübadele öncesinde Selanik'te ikamet etmekteydi. Birbirini tanıyan bu iki dost ailenin mensupları anneannemin annesi Ayşe Hurmalılar² ve babası Numan Hurmalılar³ 1924'te Türkiye'ye geldikten hemen sonra evlenmişlerdir. Ailemizin bazı üyeleri 1912 Balkan Savaşları sonrası İstanbul'a ve İzmir'e çeşitli görevler ve eğitim için geçmiştir. İki soya ait bilgilerin birçoğu aile fertlerinin isimlerine düzenlenen tasfiye

talepnamelerinin tercümesi ve aile büyüklerinin aktarımı ile eşleştirilmiş ve not edilmiştir. Ayşe Hurmalılar'ın ailesi çiftçilik ve medrese hocalığı ile iştiğal ederken, Numan Hurmalılar'ın ailesinin kent merkezinde mobilya ve kereste ticareti ile uğraştıkları bilgisine ulaşıyoruz. Ayrıca ulaşılan en üst soy bilgisinde Numan Hurmalılar'ın dedesi Hafız Numan'ın nalbant olduğu kayıtlarda yer alır.

Ayşe Hurmalılar'a ait 327284 nolu tasfiye talepnamesinin elimizdeki suretinin tercümesi ile ikamet ettiği adres ve diğer bilgilere erişilmiştir:

“Aişe bin Recep, memleketi: Livası Selanik, Kazası Langaza, Karyesi Hacı Bayramlı⁵; Elyevm sakin bulunduğu Selanik'te Koca Kasım Paşa Mahallesi, Ariyona Sokağı'nda 66 Numarolu hanede mukime...”. Bugünkü karşılığı ile “Recep kızı Ayşe, Sancağı Selanik Kazası Langaza Köyü Hacı Bayramlı, Koca Kasım Paşa Mahallesi İshakiye Camii Sokağı 66 Numara'da ikamet eden...”. Bu adres bilgisi ile rahmetli anneannemin bana anlattığı “Ailem Selanik'te Atatürk ile komşuydu.” hikâyesinin tüm detaylarını öğrenmiştim. O evin yerinde bugün 1940'lardan sonra yapılmış eski tip bir apartman yer alıyor. Tasfiye talepnamesinin müteakip sayfalarında dedesi Hacı

Mehmet'e ait bilgiler; Langaza'da bulunan yayla evinin konumu, komşu isimleri ile adreslendiriliyor.

327236 nolu tasfiye talepnamesinde de benzer bilgiler ve farklı olarak “...Türkçe Müderrisi Sokağı 20 numarolu hanede mukime Aişe Hanım bin Recep” yazmaktadır. Bahsi geçen bu evler Selanik Koca Kasım Paşa Mahallesi Namazgâh mevkisi Yenikapı semtindedir. Anneannemin babası tarafının memleketi ise Kılıkış / Avrethisar kazası Vırlan Köyü⁷ olup, Selanik içerisinde ikametlerinin İki Şerefe Camii Mahallesi Mişon Sokağı No:15'te olduğu da A217588 ve A217599 numaralı tasfiye talepnamelerinde yazılır.

Bu adres bilgisi ile rahmetli anneannemin bana anlattığı “Ailem Selanik'te Atatürk ile komşuydu.” hikâyesinin tüm detaylarını öğrenmiştim.

Selanik'te ikamet eden aile efradı, 30 Ocak 1923 Nüfus Değişimi Sözleşmesi akabinde Türkiye'de hangi şehre gelinebileceği konusunda, o

dönem İstanbul Halkalı Ziraat Mektebi'nde eğitim görmekte olan akrabaları ve 1912 Muhacirlerinden olup İzmir'de bulunan yakınlarından aldıkları bilgi ile kent tercihinde bulunmuşlardır. Özellikle liman kenti olması ve savaş sonrası çıkan yangından dolayı tekrar imar edileceği, kerestecilik olan işkolunun devam ettirilebileceği düşüncesi ile aile İzmir'e doğru hareket etmiştir.

İlk yerleşim yerleri İzmir'de Alaçatı'da yaklaşık 3 ay süre ile kalmışlardır. Sâri hastalık vb. olmaması

adına gerçekleştirilen bu karantina süresince ailenin büyüklüğü ve erkekleri de kent merkezine giderek erkekleri tayini yapmışlardır. Tasfiye taleplerinde yer alan gayrimenkul bilgileri ışığında tapu sahibi olmak üzere çalışmalar başlamıştır. Anneannemden dinlediğim ve ona da babasının aktardığı, Mustafa Kemal Paşa'nın "Selanik'teki bir kapıya bir kapı vereceğim" sözü ile kastedilen her ev sahibine bir ev verilmesidir. Garb-ı Trakya'dan gelen Müslüman Türk vatandaşları sayıca Anadolu'dan Yunanistan'a mübadele ile gelen Yunan vatandaşlardan daha az olduğu için iskân konusunda görece olarak daha şanslı sayılabilirlerdi. Ancak tapu taksimatında ciddi problemler de yaşanır. Örneğin, mobilya dükkânı olan anneannemin dedesi Mehmet Numan Efendi'ye bu mala karşılıklı fırın verilmesi, her iki taraf halkının da sosyo-ekonomik sorunlar yaşadığının ve ekonomik uyum sağlamakta güçlük çektiğinin kanıtı sayılabilir.

A ile genellikle I. Karantina¹⁰ ve Güzelyalı mahallelerini iskân için tercih eder ve Cerrah Halil Sokak¹¹, Komiser Dilaver Efendi¹², Ümit¹³ Sokağı'nda yeni hayatlarına başlar. Bu acılarıyla dolu hayatlarında mübadiller doğdukları toprakları bir kez daha göremeden dünyadan ayrılırlar. 1960'lardan sonra Yunanistan ile yaşanan Kıbrıs geriliminin de etkisiyle, ailenin Selanik doğumlu büyüklüğü son bir kez doğdukları toprakları görmeleri adına seyahat

etmek istemiş ancak Yunan Hükümeti doğum yerleri "Selanik olduğu için" vize vermemiştir... Bu derin hasret her zaman içlerinde derin bir yara olarak kalmıştır.

Anneannem Selanikli Mübadillerin Atatürk'e olan bağlılıklarını ve sevgilerini, 10 Kasım 1938 sabahı yaşadıklarını içtenlikle şu cümlelerle aktarmıştır:

"Öğlenciydim, sabah okula gitmemiştim. Ablam yakasını yırtmış ağlayarak geldi, 'Atatürk ölmüş.' dedi. İnanamadık ancak Karantina Askeri Hastanesi'nden siren sesini duyunca acı haberi bir kez daha almış olduk. Babam evin kapısına çıkıp, basamağa oturdu ve şu sözleri söyledi:

'Biz şimdi ne yapacağız?...'

1 Fridtjof Nansens: 10.10.1861-13.05.1930 tarihleri arasında yaşamış, o zamanki adı Christiania olan Oslo doğumlu ünlü gezgin, bilim insanı ve diplomat. Milletler Cemiyeti'ndeki çalışmaları ile 1922'de Nobel Barış Ödülü'nü almıştır.

2 Ayşe (Ramnalı) Hurmalılar (d.1906 Selanik-6.27.07.1985 İzmir)

3 Numan Hurmalılar (d.1900 Selanik-Ö.10.08.1960 İzmir)

5 Hacı Bayramlı Köyü: Bugünkü Kilkis Theodosia

7 Vırlan Köyü: Bugünkü Kilkis Palaio Agioneri

4 6 8 9 Tasfiye taleplerini arşiv bilgisi: 130-16-13-

2 Cumhuriyet Arşivi Dışişleri Bakanlığı Toprak İskan Genel Müdürlüğü Muhacirin Fonu'nda yer almaktadır. Sayı No: 32728 / Tarih: 5 Ekim 1924 Sıra No:22 / Kutu No: 595 / Gömlek No:1615

Sayı No: 32723 / Tarih: 5 Ekim 1924 Sıra No:7 / Kutu No: 392 / Gömlek No:222

Sayı No: A21758 / Tarih: 15 Mayıs 1924 Sıra No:3 / Kutu No: 364 / Gömlek No:36

Sayı No: A21759 / Tarih:5 Mayıs 1924 / Sıra No:4 / Kutu No: 431 / Gömlek No:482

10 I. Karantina Mahallesi: Bugünkü Konak İlçesi Mithatpaşa Mahallesi

11 Cerrah Halil Sokak: Bugünkü Konak İlçesi Güzelyalı Mahallesi 35. Sokak

12 Komiser Dilaver Efendi Sokak: Bugünkü Konak İlçesi Mithatpaşa Mahallesi 200. Sokak

13 Ümit Sokak: Bugünkü Konak İlçesi Mithatpaşa Mahallesi 221. Sokak

ASKERİ HASTANELER TEKRAR AÇILSIN

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

Askeri tıp terimi; askerlerin, askeri elemanların ve bu konudaki diğer hizmet ve ihtiyaçların hem önleyici hem de girişimsel bir tıbbi uzmanlık dalıdır. Birçok ülke askeri tıbbı, kendi başına resmi bir uzmanlık veya tıbbın alt bir uzmanlığı olarak tanır. Savaşın gücü için askeri tıbbın önemi, savaş alanı yaralanmalarının tedavisi, o ordu için çok önemli bir husustur.

19. yüzyıl sonlarına kadar yapılmış her büyük savaşta, hastalık ve yaralanmalar, hastanelere güçlükle ulaşabilen kişi sayısı ya da hiç ulaşamama, yaşanan düşman harekâtından daha fazla asker kaybına sebep olmuştur.

Örneğin, Amerikan iç savaşları ve ölümcül yaralanmaların yaklaşık iki katı hastanelerde olmuştur.

Askeri tıptaki gelişmeler yani »

savaş alanı tıbbi, hastaların yaralanma yerinde acilen tedavisi, hastaların hızlı bir şekilde uygun merkezlere taşınması hayatta kalma oranlarını arttırmış ve sakat kalma oranını ciddi oranda azaltmıştır.

Hatta bazı askeri travma bakım uygulamalarını öğrenen askeri doktorlar sivil hayata döndüklerinde öğrendiklerini sivil hastanelerde uygulamışlar. Sivil hayatta meydana gelen ateşli silah yaralanmalarında hayatta kalma oranı artmış, bu ateşli silahla yaralanan hastaların hastaneye yatışlarının istikrarlı bir biçimde artmasıyla ölüm oranı düşmüştür.

Kıbrıs, Güneydoğu, Suriye ve Irak'taki çatışmalarda sahra sıhhiye hizmetleri başarıyla verilmiş kötü sonuçlar minimal ölçülere indirilmiştir.

lemleri ile bu oran büyük oranda azalmıştır. Hatta konuyu gündeme taşıyan filmler yazılar çıkmıştır. Sevilen ve çok sayıda TV kanalında izlenen MASH dizisi buna örnektir.

Askeri hastanenin tam karşılığı bizim ordumuzda sahra sıhhiye hastaneleri idi. Kıbrıs Harekâtı'nda bu hizmet en iyi şekilde verilmiş, hızlı müdahale ve hızlı nakliyatla beklenen kötü sonuçlar minimale indirilmiştir. Aynı şekilde Güneydoğu, Suriye ve Irak'taki çatışmalarda da bu başarı hastaneler kapatılınca kadar devam etmiştir.

Yaşadığım bir

olayı paylaşmak isterim. Güneydoğu'da hareket esnasında yaralanan bir askeri-mize müdahale için askeri doktor helikopterin iniş için uygun zemin olmaması nedeniyle aşağı atılmış, ayağı kırılmış fakat yaralı askere trakeostomi denilen acil müdahaleyi uy-

gulamış, askerin nefes olmasını sağlamış, siperdeki yaralı askerlerle de ilgilenmiş ve birçok kötü olabilecek neticeyi önlemiştir.

Biz sivil doktorlar da askeri hizmetlerimiz esnasında muvazzaf askeri doktorlarımızdan pek çok şeyi öğrendik ve sivil hayatımızda bunları kullanma şansını elde ettik. Bugün askeri hastanelerin tekrar açılacağını duyuyoruz. Hastane aç-

Türkiye'de modern anlamda ilk askeri kuruluş 1827'de kurulmuş ve eğitim ağırlıklı olarak Batı tıbbına göre verilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'ndaki ölü ve yaralı sayısı rakamları korkutucudur. İkinci Dünya Savaşı ve sonrası Kore ve Vietnam ve bölgesel çatışmalarında kullanılan silahların öldürücü ve yaralayıcı etkileri çok daha fazla olmasına karşın mevcut askeri tıp ön-

Bugün askeri hastanelerin tekrar açılacağını duyuyoruz. Hastane açmak yalnız bir bina açmak değildir. Burada çalışacak personelin eğitimleri ne olacak?

mak yalnız bir bina açmak değildir. Burada çalışacak personelin eğitimleri ne olacak?

Halen sivil hayatta çalışan askeri muvazaf kökenli sağlıkçıların, tekrar görevlerine geri getirilmesi geçici bir zaman için faydalı olacaktır. Tekrar ediyorum; hastaneyi bina olarak açmak mevcut problemleri çözmez.

Askeri hekimlik, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ileri derecede uzmanlaşmıştır. Tıp fakültelerinde karşılığı olmayan bu uzmanlık dallarının olağanüstü koşullarda uygulamaları yanında ancak askerlik formasyonu ile göğüslenebilecek özel güçlükleri vardır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde

Uniformed Services University of the Health Sciences üniversitesi askeri doktor yetiştirirken Walter Reed National Military Medical Center ve birçok askeri tıp akademisi vardır. Benzer askeri tıp akademileri Avrupa ülkelerinde, Rusya'da ve birçok ülkede de vardır.

Ortadoğu gibi savaşların sık olduğu ve terör belasıyla yıllardır uğraştığımız ve şehitler verdiğimiz bu coğrafyada Türkiye olarak askeri tabip ve modern sahra sıhhiye eği-

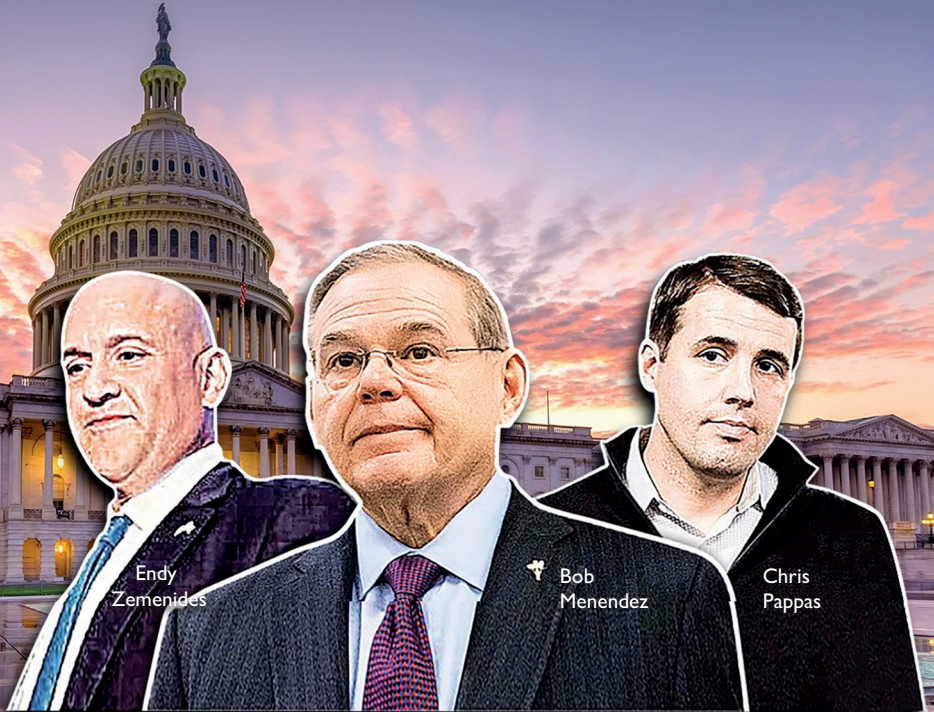

Amerika'daki askeri hastanelerden biri: Walter Reed National Military Medical Center

timlerinden geri kalamayız ve bu konuda eğitimli askeri tabipleri yetiştirmeye ihtiyacımız vardır ve her zaman olacaktır. Aksi takdirde Allah korusun büyük zayıflatlarımız olabilir. •

Ordumuz; Türk topraklarının ve Türkiye idealini tahakkuk ettirmek için sarf etmekte olduğumuz sistemli çalışmaların, yenilmesi imkânsız teminatıdır. (1937) **Mustafa Kemal Atatürk**

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yunan Lobisi Türkiye Karşısında Neden Başarılı? (2)

Endy
Zemenides

Bob
Menendez

Chris
Pappas

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Amerikan Senatosu Dış İlişkiler Komitesi Başkanlığı çok önemli ve etkili bir makamdır. Bob Menendez'i bu koltuğa öncelikle Yunan ve Ermeni lobilerinin yoğun kulis çalışmaları ve kesenin ağzını sonuna kadar açmaları taşımıştır.

Menendez'in seçim kampanyasına paralar, iş adamı Nikos Mouyiaris'in ve Amerika Ermeni Ulusal Komitesi ANCA'nın Başkanı Hamparyan'ın organize ettiği iş dünyasından adeta akmıştır.

Yunan iş adamı Mouyiaris, sağdıçlığını da yaptığı Bob Menendez'e özel jetler, lüks yatlar tahsis etmiş, Karayip Denizi'nde bulunan ve 'Milyonerler Adası' olarak da adlandırılan Saint-Barthelemy Adası'ndaki ve Ege'deki Mykonos Adası'ndaki malikanelerinde ağırlamıştır.

Menendez, aynı zamanda İngiliz vatandaşı da olan Yunan iş adamı Aristotelis Mistakidis'in

süper lüks yatında da 2021'de ağırlanıp tatil yaparken, Ege'de Türkiye kıyılarına da uğramış, Mavi Tur güzergahındaki birçok koyda kalmıştır.

Yunanistan Başbakanı Miçotakis'in de New Jersey senatörü Menendez ile uzun yıllar

öncesine dayanan bir dostluğu vardır. Miçotakis, başbakan olmadan önceki yıllardaki Amerika Birleşik Devletleri gezilerinin hemen hepsinde Menendez ile bir araya gelmiştir. İkili arasındaki yakınlığın

kanıtı, Miçotakis'in, her defasında Menendez'i evinde ziyaret etmesidir. Washington'daki buluşmalarda ise tercih edilen mekân Bistrol'Hermitage adlı restorandır.

Miçotakis'in,

Aristotelis Mistakidis

Aram Hamparyan

Senatör Menendez ile birçok buluşmasında yanlarında şu an ABD'nin Atina Büyükelçisi olan Yunan asıllı George J. Tsunis de vardır.

“Yunanistan Hükümetine yardım etmek için gidecek” dedikleri George J. Tsunis'in'in Atina büyükelçisi olarak atanmasını öneren ise Yunan lobisi adına iş adamı Nikos Mouyiaris'dir. Senato Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı sıfatıyla Menendez ve Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi de Mouyiaris'e yardım için tüm olanakları seferber etmişlerdir.

George J. Tsunis

ilişkileri de yukarıda isimlerini saydığımız Yunan lobisinin önde gelenleri kurmuştur.

Mevcut Yunan hükümetinde, Türkiye ile Yunanistan arasındaki tüm gelişmeleri anında Menendez'e bildirmekle görevli bir danışman vardır. Söz konusu danışmanın annesi Amerikalı babası Yunan'dır. George. J. (adı konusunda emin değilim) adlı söz konusu danışman Türkiye medyasını, Türk hükümet yetkililerinin açıklamalarını izleyip Menendez'e iletmekle de görevlidir.

“Yunanistan Hükümetine yardım etmek için gidecek” dedikleri George J. Tsunis'in'in Atina büyükelçisi olarak atanmasını öneren ise Yunan lobisi adına iş adamı Nikos Mouyiaris'dir.

Menendez'in, Yunanistan'ın Miçotakis'den önceki başbakanları ile de yakın ilişkileri olmuştur. Bu

Nikos Mouyiaris

Bu danışman, Miçotakis Cumhurbaşkanı Erdoğan ile İstanbul'da görüştüğü son ziyaretinde fotoğraf karelerine girmişti. Bu tuhaf bakışlı danışman, Atina'daki Yunan asıllı ABD Büyü-

kelçisi George J. Tsunis'in de yakın akrabasıdır.

Yunan Göç ve İltica Bakanı Mitarakis'in sınırındaki 92 mültecinin çıplak fotoğrafını paylaşarak Türkiye'yi suçlamasının ardından Menendez hemen harekete geçmiş, konunun Birleşmiş Milletler tarafından soruşturulmasını istemiştir. Menendez'in konuya dahil olmasını sağlayan ise Miçotakis'in söz konusu danışmanıdır.

ABD ile Yunanistan arasındaki ilişki ağını en kısa haliyle anlatmaya çalıştım. Umarım bu ilişkiler arasında kaybolmamış, başınız dönmemiştir.

Senatör Menendez, Yunan lobbiesinin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki elbette ki tek önemli ismi değil. Yazıyı uzatmamak için Türkiye'ye karşı çalışan diğer isimleri şimdilik paylaşmadım. Onları da ayrı bir yazı konusu olarak değerlendireceğim. Menendez ve onun gibiler ise Türkiye'ye yönelik planda, büyük oyunda sadece öne çıkartılan figüranlardır. Fotoğrafın tamamı onlardan ibaret değildir.

Türkiye'nin lobi faaliyetlerinde geri kaldığı bilinen bir gerçektir. Ortak çalışan Ermeni ve Yunan lobbiesi, Amerika Birleşik Devletleri'nde Türkiye lehinde olabilecek, çalışabilecek tüm kişi ve kuruluşlara karşı anında kampanyalar başlatarak, onları engelleyebilmektedir. Herhangi bir konuda Türk adının olması bile onları harekete geçirmeye yetmektedir.

Bu durumun son somut örneği, siyasete atılarak Pennsylvania eyaletinden Cumhuriyetçilerin senatör adayı olmayı başaran Dr. Mehmet Öz'e karşı Ermeni ve Yunan lobbiesinin ortaklaşa düzenledikleri gösteri ve yürüyüşlerdir. "Bir adayın ABD Senatosu'nu soykırımın reddedildiği yıllara sürüklemesine karşıyız", "Soykırım inkârcılarını reddedin" pankartları taşıyan göstericiler, Mehmet Öz'e karşı eylemlerini 8 Kasım'daki ara seçimlere kadar sürdürdüler. Sonuçta Mehmet Öz seçimi kazanamadı ve bu lobilerin zaferi olarak ilan edildi.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ABD'deki bazı lobi şirketleriyle çalışmakta, ancak bunlara ödenen paraların karşılığını alamamaktadır. Buradaki temel sorunlardan biri de Yunan ve Ermeni lobbiesinin Türkiye için çalışan lobi şirketlerini engellemesidir.

Bu duruma en somut örneklerden biri de Türkiye'nin, ABD'de-

ki lobicilik faaliyetleri için anlaştığı Mercury Public Affairs isimli şirketin, 2020 yılında anlaşmayı tek taraflı olarak iptal etmesiydi. Kararın gerekçesi Ermeni ve Yunan lobilerinin şirkete yaptığı yoğun baskıydı.

Ermeni ve Yunan lobileri, Mercury şirketinin Washington ve Los Angeles'taki ofislerinin önünde aynı anda protesto gösterileri yaparak, Türkiye'yi IŞİD'e yardım etmekle suçladılar. Ayrıca sosyal medyada da "Mercury Teröristlere Yardım Ediyor" etiketiyle kampanya düzenlediler. Bu baskılara dayanamayan Mercury lobi şirketi ise Türkiye ile olan anlaşmasını sürenin dolmasına birkaç ay kala feshetti.

Yunan ve Ermeni lobilerinin başarılı olma nedenlerinden biri de ABD'de yaşayan Türk vatandaşlarının kendi aralarındaki bölünmüşlüğüdür.

Yunan ve Ermeni lobilerinin başarılı olma nedenlerinden biri de Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türk vatandaşlarının kendi aralarındaki bölünmüşlüğüdür. Yunan ve Ermeniler, siyasi görüşleri ne olursa olsun Türkiye karşıtlığı ortak paydasında rahatlıkla buluşabilmekte, birlikte hareket etmekte, güç birliği sağlamakta, böylelikle

de hedeflerine ulaşabilmektedirler.

İsrail ile ilişkilerin bozulmasından önce ABD'deki Yahudi lobisinin Türkiye'ye desteği, Yunan ve Ermeni lobilerinin önündeki en önemli engel olarak durmaktaydı. Ancak 31 Mayıs 2010'da İsrail askerlerinin Filistin'e yardım götürən Mavi Marmara adlı gemiye saldırısı, Türkiye-İsrail ilişkilerini çok uzun süre kesintiye uğratmıştır. İşte bu süre zarfında ABD'deki Yahudi lobisinin desteğinden mahrum kalan Türkiye karşısında Yunan ve Ermeni lobileri önemli kazanımlar elde etmiştir.

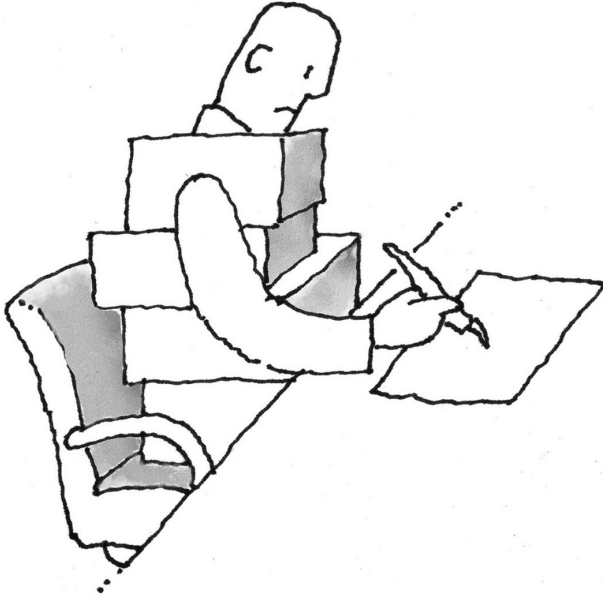
Zaten lobicilik Türkiye'nin şimdiye kadar asla başaramadığı bir iştir. İyi niyetle ve sınırlı olanaklarla mücadele eden bazı Türk grupların çabası ise lobi faaliyetlerinde başarı sağlamaya yetmemektedir. Ama inşanımızda var olan "Nasıl olsa biz haklıyız. Bir gün haklı olduğumuzu anlayacaklar" düşünce tarzı değiştirilmeden lobiciliğin büyük önemi görülemeyecektir.

Türkiye'nin, ABD ve Avrupa Birliği'ndeki lobi faaliyetlerindeki başarısı için kendi Bob Menendezlerini bulmalıdır.

ABD'deki Türklerin de tıpkı Yunan ve Ermeni asıllı Temsilciler Meclisi üyeleri ve senatörler gibi kendi içlerinden çıkardıkları siyasi-leri olmalıdır. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

Gözün Sözü
Cemal Tahsin

Çağdaş Düşünce

Dr. Ögüt Yazman

2023 DÜNYASI

GENEL GÖRÜNÜM

2023 dünyası takvimlere göre 21. yüzyılın ilk çeyreğinin bitimine kalan iki yılı gösteriyor. Oysa siyasi bilimcilerin genel olarak kabul ettiği gibi 20. yüzyıl, Sovyetler Birliği'nin dağılıp çökmesi ile 1989 / 1990 yılında bitmiştir. Başka bir anlatımla 21. yüzyıl takvim miadından önce başlamıştır.

Geçen 30 yılda küresel ekonominin hız kazanmasına tanık olduğumuz gibi Rusya'da Gorbacov sonrası Yeltsin gelmiş ve 2000 yılının başlangıcında başkan yardımcısı olarak atadığı Putin'e görevini devrederek ayrılmıştır.

ABD'nin süper tek güç olarak kaldığı ve tarihin sonu denilirken bir yandan Çin'in hızlı büyüme oranlarıyla gelişerek dünya ticaretinde önemli bir yer tutması ve öte yandan Putin Rusya'sının da güç devşirmesi ile yeniden çok

kutuplu dünyadan söz edilmeye başlanmıştır.

KÜRESELLEŞME RÜZGÂRI

1980'lerde başlayan küreselleşme rüzgârı ile bütün toplumların refah düzeyi artacak iddiası gerçekleşmediği gibi dünyanın ülkeler arası gelir dağılımı da daha çok bozulmuştur.

Pandemi döneminde ise zen-

gin, gelişmiş ülkelerde de çok kötü sonuçlar ortaya çıkarmış ve neo-liberal ekonomiye yönelik eleştiriler artmıştır.

1997 VE 2008 KRİZLERİ

1997'de Malezya'da başlayan ekonomik kriz yayılarak Rusya'da da ağır hasarlara yol açmıştı. Nedeni, gelen bol paraları, Uzakdoğu'daki bankalar, taşınmaz mallara

(gökdelenlerde emlak alımına) yattılar. Para sahipleri mevduat olarak yatırdıkları paraları geri isteyeince alamadılar. Kriz patlak verdi ve Rusya'ya sızdı. Rusya Federasyonu, Dünya Bankası'nın tanımı ile geçiş ekonomisi sürecindeydi. Dış ödemeler güçlüğü yaşadılar. Soros, Rusya'ya 10 milyar dolar borç verdi. Haberi, Financial Times yazmıştı. Ama faizi sır olarak kaldı.

Bunu daha sonra 2008'de ABD'de başlayan mali kriz izlemiştir.

2008 KRİZİ

ABD' de ortaya çıktıktan sonra hızla diğer ülkelere de sıçrayan küresel finansal krizin temelinde büyük bir gayrimenkul ve kredi balonu yatmaktadır. Konut balonu oluşmadan önce ipotekli (mortgage) kredilerinin büyük bölümünü, prime mortgage denen ve geri ödeme gücü yüksek olan kişilere verilen krediler oluşturmaktaydı. Ancak konut fiyatları artmaya başlayınca, subprime mortgage (eşik altı ipotekli konut kredisi) denilen ve ödeme gücü daha düşük kişilere kullanılan kredilerin oranı hızla artmaya başladı. ABD'de düşük faiz ortamında ödeme gücü yetersiz kişilere verilen konut kredilerinin (mortgage) ev fiyatlarında artışa sebep

oldu. Sonrasında FED'in faizleri artırması ise değişken faizle kullanılan konut kredilerinin geri ödenemeyişi ile şişirilen balon patlamış ve kriz ABD'den sonra dünyaya da yayılmıştı.

LEHMAN BROTHERS

2008 krizine damgasını vuran olay Lehman Brothers şirketinin batışıdır. 150 yıllık geçmişi olan, yatırım bankacılığı, özel bankacılık, finansal araştırma, hazine işlemleri gibi konularda faaliyet gösteren ABD merkezli Lehman Brothers, ilk önen olarak onbinlerce çalışanın işten çıkartmıştı. Ancak tüm çarpınışlarına karşın krizi atlattı. Eylül 2008'e geldiğinde yapacak hiçbir şey kalmamıştı. Şirketin satışı ile ilgili görüşmeler de sonuç vermemişti.

ABD Hükümeti krize kayıtsız kalmadı. Bankalara sigorta hizmeti veren AIG şirketi ile diğer ödeme güçlüğü içinde batmak üzere olan Goldman Sach, Bear Stears gibi büyük şirketlere 1 trilyon dolardan fazla para ayırarak onları kurtarmış fakat Lehman Brothers'ın batması-

623 milyar dolar fon büyüklüğüne sahip Lehman Brothers 619 milyar dolarlık rekor zarar açıklayarak iflas edip kapandı.

na seirci kalmıştı. 623 milyar dolar fon büyüklüğüne sahip olan şirket 619 milyar dolarlık rekor zarar açıklayarak iflas edip kapandı.

Goldman Sachs'ın Lehman Brothers'ın batırılmasına neden olduğu söylentileri, çeşitli film ve yayınlara da konu olarak devam etmektedir.

Bu gelişmelerin ardından ise o da bir Alman aileye ait olan 150 yıllık yaşıtı Goldman Sachs ise banka olma statüsünü de aldı.

2008 krizinin olumsuz etkileri devam ediyor.

VE COVID -19

2019 yılı Aralık ayında ilk kez Çin'de görüldüğü için Covid-19

olarak adlandırılan Corona virüs, yüz yıldır görülmeyen ölümcül bir salgına dönüşerek bütün dünyaya yayıldı. Covid-19 pandemisi alınan hijyen önlemleri ve aşı uygulamasının başlamasıyla bitecek sanılıyordu. Ancak hepimiz bu arada mutasyon denilen bir olayı da öğrendik. (Virüslerin çoğalma esnasında kendi genetik bilgilerini kopyalarken yaşanan rastgele değişime mutasyon deniliyormuş.)

Corona virüs mutasyonla kılık değiştirip uluslararası seyahat eden yolcuların üzerine gizlenip sorgusuz, pasaportsuz sınırları aşarak küresel yayılma ile bir kasırgaya dönüştü.

Dünya Sağlık Örgütü(DSÖ) (WHO) “bir veya birkaç yeni mutasyona sahip her virüsü” ilk gördüğü ülkelere göre “varyant” olarak adlandırdı. Buna göre İngiltere varyantı, Güney Afrika varyantı, Brezilya varyantından söz edilirken ABD’de California varyantı ve Hindistan’da Hint varyantı görüldü.

Hindistan, ilk kez Ekim / 2020’de keşfedilen Corona virüsün “çift mutasyonlu” olduğunu ve ülkedeki ölümcül ikinci dalgayla “bağlantılı” olabileceğini açıkladı. ABD ve Avrupa gibi gelişmiş ülkelerde bile sağlık sistemi çökerken Hindistan gibi 1,4 milyar nüfuslu az gelişmiş bir ülkede yayılma ve can kayıpla-

rı çok büyük boyutlara ulaştı.

VE SAVAŞ

24 Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı ile başlayan savaş devam ediyor. Dünyanın açlık kasır-gası ile karşılaştığı tartışılıyor.

Birleşmiş Milletler (BM) Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Ukrayna krizi nedeniyle dünya genelinde açlık çekkenlerin sayısının 220 milyona yükseleceğini belirtti.

BM Çocuklara Yardım Fonu UNICEF'in sözcüsü, Somali ve Afrika Boynuzu'ndaki yetersiz beslenmenin acil durumlarıyla ilgili devam eden derin endişeyi gösterirken, açlıktan zayıflamış çocuklarını yol kenarına gömmek zorunda kalan ebeveynlerle görüştüğünü bildirdi.

Yağışlı mevsimlerin azalmasının ve Ukrayna savaşının küresel tedarik zincirleri üzerindeki etkisinin bu durumun doğrudan bir sonucu olduğu anlaşılıyor. Çünkü Somali tek başına buğdayının yüzde 92'sini Rusya ve Ukrayna'dan ithal ediyor-

du; ancak şimdi tedarik hatları tıkanmış durumda.

SONUÇ

2023 yılına girerken dünyanın genel görünümü özetle şudur:

Dünyamız son 40 yılda küreselleşmenin olumsuz, adaletsiz yıkıcı sonuçlarıyla karşılaştı.

İklim değişikliği, Paris Sözleşmesi ile devletlerin büyük çoğunluğunun ve büyük ekonomilerin onayı ile gerçekleşti.

Uygulamada ilk fireyi Trump yönetimi ile ABD gösterdi. Başkan Trump, Birleşmiş Milletler'e Obama yönetimince bildirilmiş kabulden vazgeçtiğini, ve sözleşmeden çekildiğini açıkladı. Biden yönetimi tekrar döndü.

Ama iklim değişikliği son yıllarda dünyanın her yerini (ABD dahil) çeşitli şekillerde vermeye, yakıp, yıkıp, soğuktan dondurmaya devam ediyor.

REDDEDİLEMAYECEK KÖTÜ MİRAS

21. yüzyılda yol alınırken dünyamız geçmişin yukarıda özetlenen reddedilemeyecek bütün kötü mirasını devraldı.

YENİ FAY HATLARI

Covid -19 salgını, Rusya-Ukrayna Savaşı, açlıktan kaynaklanan can

Vladimir
Putin

Putin: “NATO tüm potansiyeli Rusya’ya karşı kullanıyor. Rusya askeri kapasitesini artırarak üzerine düşen tüm görevleri yerine getirecek.”

kayıpları, bölgesel savaşlar, kırılmakta olan yeni fay hatlarını oluşturuyor. Böylesine çalkantılı bir dünyada, ABD- Çin arasında Tayvan gerginliği, ABD-Rusya arasında Ukrayna gerginliği tırmanıyor.

21 Aralık 2022 günü sabahı Kremlin, Putin’in Savunma Bakanlığı’nda önemli açıklamalar yapacağını duyurduktan sonra Putin konuşmasında şunları söyledi “NATO tüm potansiyeli Rusya’ya karşı kullanıyor. Rusya askeri kapasitesini artırarak üzerine düşen

tüm görevleri yerine getirecek.”

Rusya’nın geliştirdiği nükleer silahların yakında devreye gireceğini belirten Putin, “Önümüzdeki ocak ayının başında Sovyetler Birliği Filosundan Amiral Gorshkov fırkateyinde dünyada eş

benzeri olmayan Zirkon deniz tabanlı hipersonik füze sistemleri hizmete girecek. Stratejik Nükleer Kuvvetlerdeki modern silahların seviyesi yüzde 91’i aştı. Stratejik Füze Kuvvetleri birliklerinin Avangard modern füze sistemleriyle donatılmasına devam ediliyor.

Yakın gelecekte kıtalararası balistik füzeler ‘Sarmat’, ilk kez muharebe görevine alınacak. Nükleer üçlünün muharebe koşullarına hazır olmasına ve bunu geliştirmeye devam edeceğiz.

Egemenliğimizi, toprak bütünlüğümüzü ve dünyadaki genel güç dengesini korumanın garantisi budur.” dedi.

Bütün bu sorun ve gerginliklere dünyanın bir çok yerinde farklı nedenlerden kaynaklanan çeşitli halk hareketleri ve protesto gösterileri ekleniyor.

Dünya kaynayan bir kazan.

2023 zor bir yıl olacak.

Yeni yılın barış ve huzur getirmesini dilerim. •

ogutyazman@butundunya.com.tr

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

Tuhaf İşler Karşısında

Bir Yaşına Daha Girmek

‘Bir yaşına daha girmek’ malumunuz; şaşılacak bir durumla, yeni bir olayla karşılaşmak anlamlarında kullanılan bir deyimdir.

Bir şeyi ilk defa duymak, dinlemek, öğrenmek deyim olarak şaşırma anlamı içermektedir. Şaşırmaktan yorulmak yok insan için; çünkü yine insan, bir diğerini şaşırtmaktan yorulmuyor.

Hele bu çağda bilgi otoyollarında yolculuğa çıkınca insan yüzlerce hatta binlerce defa ‘bir yaşına daha giriyor.’

Öğrendikçe, hatırladıkça bir daha da şaşırıp kalıyorsunuz. Karşınızda bu bağlamda epey yaşlı bir yazar var. Binlerce yaş aldım şaşırımdan.

Bu yazıda dünyanın farklı kültürlerinden geleneklerin bazılarının garabeti ve rahatsız ediciliğinden bahsedeceğim.

Bazıları hayli can sıkıcı ama ekranlar sayesinde canımızın sıkılmasına epey alıştık, hatta can sıkılması milli sporumuz oldu.

Empati kelimesi moda olalı, empati kurmamızı istemedikleri felaket, beter insan hali kalmadı. Bu empati nedense bizim memlekette iyilik güzellikle kurulmuyor diyesim geliyor!

Ruh sağlığı bozuk, travma, felaket, Allah ne verdiyse yaşamış insanlara anlattırıp empati kurmamız isteniyor ve kendine dair felaket anlatmaktan zevk alan bu insanlar tedavi edilmeleri gerektiği halde ‘Aa, hikayesi var!’ diyerek yine baş tacı ediliyor. Oysa hayat bu... Hikayesi olmayan mı var?

Umarım bu ‘empati’nin mutlaka bir gün ‘dark empati’ yönünün hangi manipülasyonlar için kullanıldığını anlatacak bir yiğit mutlaka çıkacaktır. Henüz çıt yok...

Lakin şimdilik, felaketler acılar üzerine hikaye edilmiş ‘hikayeli insan’ istiyorlar. Hadi peki geçinmeye gönlümüz var, sizi mi kıracağız? Ama, bu hikayesi olanlar ne iş yapar sorusuna pek yanıt alamıyoruz

her ne ise. Hele sanat dalındakilerin işlerinde bir başarı yok ama hikayeleri var! Bu ülkemizin bilhassa medya, ekran ‘metaverse’indeki durum (sanal evren demek istiyorum) bu.

Sanal değil gerçek olduklarına sabah akşam yemin eden, felaket dramalarıyla kurgulanan bir ‘metaverse’.

Empati kelimesi moda olalı, empati kurmamızı istemedikleri felaket, beter insan hali kalmadı.

Hemen her alanda garabet yani tuhaf, yadırganacak durumlarla karşı karşıyayız.

Biz de bu yazıda sanal ve içerik bakımından hayli kısır birbirinin aynısı ama gerçek olduğunu iddia eden kurgulardan çıkıp, dünyada gezelim. Burada pek bunaldık. Öğrendiğimde şaşırduğum bilgiler listemden sizin için bir demet hazırladım efendim. Belki siz de benim gibi ‘bir yaşınıza daha girersiniz’, birlikte yaşlanır geçinip gideriz.

Zaten biliyorsanız bunları gülüp geçin.

CENAZE İŞLERİ

Hristiyan cenazeleri kilisedeki törenler sonraki davetler, ikramlar, cenaze evleri malum pek gösterişlidir.

Bu adetlere uygun olarak tabutlar da epey evrim geçirmiş. Tabut, kasket adı verilenler, düz veya altı köşe kesim olanlar içinde yatanlar, giydirilip makyajları yapıp öyle yolcu ediliyorlar.

Çiçekler genellikle kokuyu bastırmak içinmiş, bir dönemde ölenlerin giydirilip koltuğa oturtulup aile fotoğrafında yaşıyorlarmışçasına yer verilen âdetler de var.

Esasen 17. yy'a kadar tabutu zenginler kullanıyor yoksullar cese di bir şeye sarıp defnediyorlar.

Ölümü süslemek yeterince garip değil mi?

Matem kıyafet olarak siyah rengin benimsenmesi Eski Roma'ya dayanır, 'Toga Pulla' adı verilen 'Dark Toga' giyermiş matemdeki asiller. Aristokratlar daha sonra eşleri ölen kadınların eşleri-

nin ardından ölünceye kadar siyah giyinmeleri ve sonsuza kadar yas tutmaları âdet olmuş.

Her ne kadar Kraliçe Victoria eşinin ölümünden sonra tam 40 yıl siyahlar giyerek yas tutsa da, diğer dullar 2-3 sene ile durumu kısıtlamışlar.

Daha sonra büyük kayıpların verildiği dünya savaşlarından sonra bu adet sadece cenaze kalkarken siyah giymekle sınırlanmış.

Gelinlerin ellerindeki buketler ise kötülükleri def etmek için taşınır. Kelitik bir ritüel olan gelin ve damadın nikah seremonisinde kurdele ile ellerinin bağlanması hâlâ devam eden bir gelenek, davete geçilmeden çözüyorlarmış şimdilerde.

Gelelim doğum günü pastasının üzerindeki mumlara... Doğum günü keki Artemis'e armağan üzerindeki mumları üfleyince dilek Artemis'e yollanmış oluyor. Mumlar Yunanlılardan ilave. Kek Eski Roma'dan kalma âdet.

Elin orta parmağını kaldırarak hareket çekmek MÖ 5. yy'a dayanıyormuş. Ünlü filozof Diyojen'in hiç hoşlanmadığı ünlü hatip Demostenes'e orta parmağıyla hareket çektiği rivayet ediliyor. Herhalde sıkıldı Demostenes'in konuşmasından. Malum, Demostenes hem hatip, hem kekeme. Eee, sabrın da bir sınırı var.

Kilise düğünlerinde gelin daima babasının kolunda gelir, damat mihrabın önünde bekler. Bu âdetin nedeni, damadın kaçmasını önlemekmiş. Damat sağdıçları ile garantiye alınmış beklerken, babasının kolunda gelin yaklaşmaktadır!

Bilhassa görücü usulü veya ailelerin anlaşması ile gerçekleşen evliliklerde kaçak damat olayı sık olurmuş.

Ve gelinlerin ellerindeki buketi fırlattıkları anın nedeni, gelinlikten parça kopartmak için gelenleri uzak tutmuş!

Kraliçe Victoria'nın düğününe kadar gelinler renkli gelinlikler giyerlermiş. Kraliçe Victoria beyaz gelinlikle bir çığır açmış. Kendisi ve nedimleri dışında düğünde beyaz giyilmesini yasaklamış. Sonrası bu uygulama bir gelenek haline gelmiş.

GÜÇ VE KONTROL İŞLERİ

Gelelim insanın okuduğunda bir yaşına daha girmesini, korkudan şahsen dudağımı uçuklatan uygulamalar yapan J. Edgar Hoover'a!

İnsan gerçekten her birini okudukça bir yaşına

na daha giriyor.

Kendisi tam 60 yıl FBI kolluk kuvvetlerinin başındaki adam. Güç ve kontrolde kendisinden ötesi yok!

Taktı mı fena takıyor. Hiçbir adli suçtan işlem görmemiş bazı ünlüleri sevmediğinden veya güvenmediğinden takibe almış.

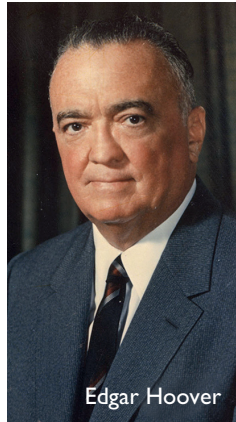
Kraliçe Victoria'nın, Albert ile evlilik töreni (1840)

Aralarında başkanlar bile varmış. Bu gizli araştırma belgeleri hâlâ duruyormuş; bazıları ise açıklanıyor.

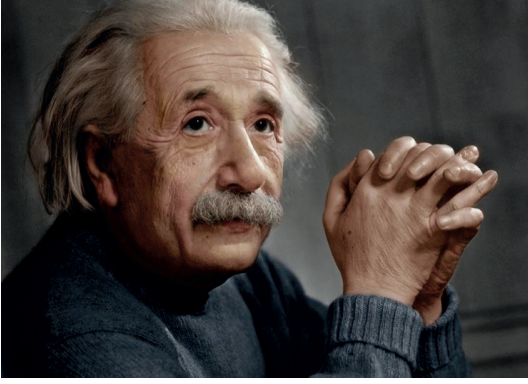
Martin Luther'in bazı evlilik dışı ilişkileri esnasında yapılan ses kayıtlarının eşine yollanması Hoover'ın işi imiş.

Martin aldırılmayınca ses kayıtlarını eşine yollamak nasıl bir dahiyane fikir!

Einstein, evet 20 yy'ın en önemli bilim adamı Einstein'dan bile şüphe edip 1.500 sayfalık rapor tutturmuş, izletmiş.

Edgar Hoover

Hoover Einstein'in Sovyet ajanı olmasından şüphe etmiş.

Einstein'in nesinden şüphe etmiş dersenez, Hoover liberalizm ve komünizm arasında bağ olduğunu düşünenlerdenmiş, dolayısı ile Einstein'in gizli bir kızıl sempatanı olduğunu düşünüp Sovyet ajanı olmasından şüphe etmiş.

FBI telefon konuşmalarını dinlemekle kalmayıp kayda almış, çöpünü eşleyip şer güçleriyle bağlantılar bulmaya çalışmış, gelen mektuplarını okumuş. Meslektaş Fred Jerome tarafından yazılan biyografisinde Einstein'ın Almanya'daki eski evinin komünistlerin, Moskova yanlılarının yuvası, mer-

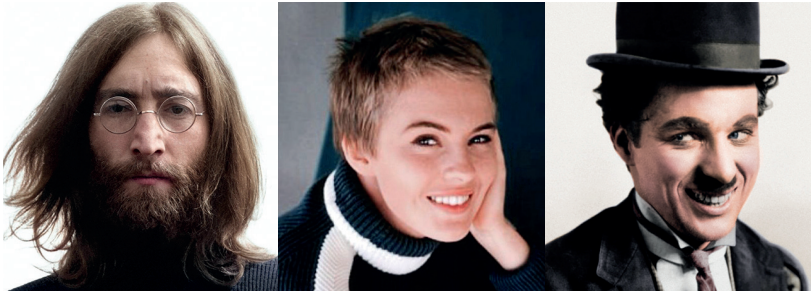
kezi olduğunu söylediği yazılı!

Bu yüzden Einstein Manhattan Projesi'nden dışlanmış. Malum, bu proje atom bombasının yapımı!

1500 sahifelik raporlardaki iddiaların hiç biri -başta komünist bağlantıları olduğu- Einstein'ın 1955 yılıdaki ölümünden bu güne kanıtlanmış değil.

Hoover ve Başkan Nixon'un bir başka takıntısı ise John Lennon'a karşı olan takıntıları.

Hapse atılan John Sinclair adlı bir aktiviste destek veren Lennon, Hoover ve Başkan Nixon'un hedefi haline geliyor. Uyuşturucu kullanma bahane edilerek ABD vatandaşları eşyle birlikte John Lennon'ı sınır dışı etmeye çalışıyorlar. Lennon, Hoover'ın ölümünden sonra bile kalma izni için uğraşiyor ve sonunda 1976'da Jimmy Carter'ın seçilmesiyle ABD'de kalıcı oturma izni alabiliyor.

John Lennon, Jean Seberg, Charlie Chaplin

Jean Seberg'in başına gelenler ise dehşet verici... Akıl almaz iftiralara maruz kalan Seberg ABD'yi terk ediyor ve başına gelenlerden sonra ruh sağlığı bozularak intihar ediyor.

Charlie Chaplin'den hiç hoşlanmıyor Hoover. Kısa bir sürede ABD'nin en sevilmeyen adamı haline getiriyor. Chaplin, Sahne Işıkları filminin galasını İngiltere'de yapmak zorunda kalıyor. Ticari yatırımlarını, evini barkını geride bırakıp ABD'ye yıllarca ayak basmıyor. Ta ki 1972'de Akademi Onur Ödülü'nü alana kadar. Bu süre içerisindeki maddi kayıpları, uğradığı yasaklar Hoover'ın başının altından çıkıyor.

Hoover'in hoşlanmadıkları arasında Liberace ve First Lady Eleanor Roosevelt de var.

Haklarında tutulan sayfalarca rapor, gözetleme, dinleme sonucu. Bu insanların özel hayat masuniyetini ihlalde dayandığı şüphe, komünist faaliyette bulunmalarından kuşulanılması.

Liberace'den bile şüphe noktasına gelmiş olmaları gerçekten izahı zor bir tuhafılık. Vegas'ta hayatını sahne şovunda giydikleri ile dikkat çeken, eşcinselliğini saklamayan bir piyanist, şantör Liberace. Mücevherleri çalınıyor, sonra FBI tarafın-

dan bulunuyor. Kim çalıyor, neden FBI buluyor? Hay Allah!... İzahı zor durumlar.

Daha örneğimiz çok... Bernste'in başına gelenler başka bir yazıya.

Bir şüpheye kurban edilen kimi çok değerli insanların hikayeleri karşısında bir yaşınıza daha giriyorsunuz. Güç sınır tanımıyor ve kimi

zaman insanın insana yaptığını gördükçe binlerce yaş alıyorsunuz.

Ekmek paralarıyla oynananlar, yerlerinden-yurtlarından, ülkelerinden kovulanlar veya yasak konulanlar, çalışmalarına mani olunanlar, bu yüzden malından mülkünden olanlar, yoksulluk içinde geçen yaşamlar, iftiralar

yüzünden nefret objesi haline getirilenler... Velhasıl kötülüklerin sonu gelmiyor.

Dostlar, tanıdıklar, sevdikleriniz an geliyor yok olabiliyorlar. İşte bizim Cumhuriyetimiz bunun için sahipsizlerin sahibidir.

İlelebet payidar kalsın. Çünkü daima yaraları saran, sahip çıkandır, bütün yaralarımızın ilacıdır. Güvenmektir Cumhuriyet.

Karşı olanları gördükçe akılsızlık karşısında bir yaşına daha giriyorum.

Bir kere daha Atatürk ve silah arkadaşlarına minnet ve saygıyla efendim. •

necefugurlu@butundunya.com.tr

Arayış
Vahap Candan

Kapitülasyonlar ve Gayrimüslimlerin Hamileri

16. özellikle de 17. yüzyıldan itibaren Avrupa ülkelerine verilen kapitülasyonlardan ve dönemin büyük güçleri ile imzalanan çeşitli anlaşmalardan yararlanan Avrupa uyrukluların, Müslüman Osmanlı vatandaşlarının sahip olmadığı birçok ayrıcalığa sahip olduklarını görüyoruz. Ayrıca, 18. yüzyıldan

itibaren, bu ayrıcalıklardan ülkede yaşayan gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının da yararlanmaya başladıklarını görüyoruz. Öte yandan yine bu dönemde, Fransa, İngiltere ve daha sonra Rusya gibi büyük güçlerin, Osmanlı ülkesinde yaşayan Hristiyan Osmanlı vatandaşlarının haklarını koruma bahanesiyle

Fransa Konsolosluğu ve konsolosluktan İstanbul'a bakış

Osmanlı'nın içişlerine müdahale ettiklerini de görüyoruz.

Aslında kapitülasyonlar, sadece tanındıkları ülke vatandaşlarına, Osmanlı devleti içinde serbestçe ticari ve dinsel faaliyet imkânları sağlıyordu. Osmanlı ülkesindeki Hristiyan Osmanlı vatandaşlarını ilgilendiren maddelere yer verilmiyordu. Örneğin, 1535'te Fransa'ya verilen kapitülasyonla, Katoliklerce kutsal sayılan yerlerin himayesi bu ülkeye bir hak olarak tanınmıştı. Fransız vatandaşlarına verilen hak-

Fransa, İngiltere, Avusturya ve Rusya gibi ülkeler, Osmanlı devleti zayıfladıkça kapitülasyonların yorumunu genişletiyor ve derinleştiriyorlardı.

lar, Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının sahip olduğu hak ve yetkilerin bir benzeriydi aslında.⁽¹⁾

Ancak Fransa, İngiltere, Avusturya ve Rusya gibi ülkeler, Osmanlı devleti zayıfladıkça kapitülasyonların yorumunu genişletiyor ve derinleştiriyorlardı. Büyük güçler, kapitülasyonlar aracılığıyla gayrimüslim Osmanlı uyrukları himayelerine almakta gecikmeyecekler; onlara temsilcilikleri aracılığı ile vatandaşlık vereceklerdi. **Herhangi bir Avrupa ülkesinin vatandaşlığına geçen bir Osmanlı vatandaşı, vatandaşlığına geçtiği yabancı ülkeye göçmüyor, uyruğu olduğu Osmanlı ülkesinde, yeni pasaportuyla ve ayrıcalıklarıyla birlikte yaşamaya devam ediyordu.**

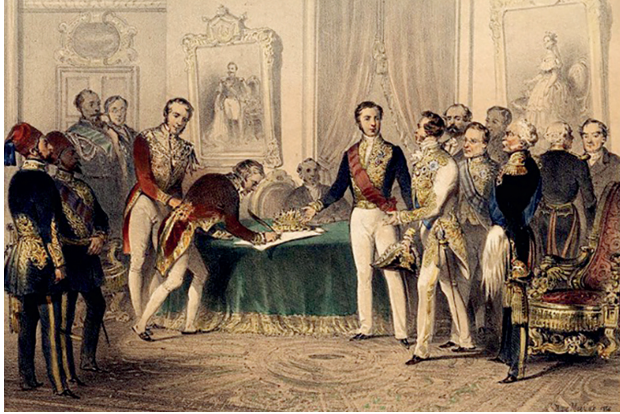

Başlangıçta bu hak sadece misyoner ve rahiplere ve sefaretlerde tercümanlık yapan Hristiyan Osmanlı vatandaşlarına veriliyordu. 19. yüzyıl başına gelindiğinde yüzbinlerce Hristiyan Osmanlı vatandaşı, çifte vatandaş konumundaydı. Örneğin Avusturya-Macaristan imparatorluğunun Boğdan'da pasaport verdiği Osmanlı uyrukluların sayısı 200 bini aşmıştı. Aynı şekilde Ermeniler de Rusya, İngiltere ve Fransa vatandaşı oluyorlardı. Osmanlı Devleti yöneticileri ciddi sakıncalar yaratacak olan bu gidişe engel olmak amacıyla 1863'te bir himaye yönetmeliği çıkarılmış, sonra 1869 yılındaysa Os-

manlı uyrukluların izin almaksızın vatandaşlık değiştirmelerini yasaklamıştı. Ne var ki büyük güçler; kapitülasyonların, kendilerine hamilik yetkisi verdiğini vurgulayarak, Osmanlı hükümetinin almış olduğu bu kararları hiçe sayacaklardı.⁽²⁾ Aynı zamanda gayrimüslim Osmanlı vatandaşları gizli yollardan da çifte vatandaşlık alıyorlardı.

Diğer taraftan büyük güçler, uluslararası anlaşmalar yoluyla da gayrimüslim Osmanlı vatan-

daşlarının koruyucusu olduklarını iddia edecekler, yukarıda belirttiğimiz gibi bu bahaneyle Osmanlı'nın içişlerine müdahale edeceklerdi. Örneğin, **1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusya'ya, bazı müphem ifadelerle de olsa, Osmanlı vatandaşı Hristiyanları himaye edebileceğine imkân verilmesinin yolu açılmış-**

Kırım Savaşı'ndan sonra imzalanan Paris Antlaşması sonrasında Avrupa devletlerinin azınlıklara yönelik hamilik politikaları gittikçe arttı.

tı.⁽³⁾ Ayrıca Kırım Savaşı sonrasında 1856 yılında imzalanan Paris Antlaşması'nda Hristiyan Osmanlı vatandaşlarını ilgilendiren bazı maddeler de yer almıştı. Zaten bu dönemde büyük güçlerin, azınlıklar lehine bir takım yenilikler yapılması için Osmanlı devletine yaptıkları baskılar artmıştı.

Nitekim baskılar devam edecek, 1839'dan bu yana yeniden yapılanma çabaları içine giren Osmanlı devleti, zaten asırlardır barış, huzur ve serbestlik içinde yaşayan Ermenilere

yeni haklar tanıyacaktı. Özellikle 1863 yılında çıkarılan "Ermeni Toplumunu Nizamnamesi" (Tüzüğü) ile Ermenilere önemli ilave haklar tanıdı. Söz konusu haklarla Ermeniler, 140 üyeden oluşan bir "Genel Meclis" kurma hakkına kavuştular. 1863 Nizamnamesi çıkarıldığında Ermenilere ait iki meclis faaliyet yürütüyordu. Birincisi 14 üyeli Ruhani Meclis; ikincisiyse 20 üyeden oluşan Siyasal Meclis. Yeni nizamname ile bu iki meclis muhafaza ediliyor, ancak bu iki meclisin üyelerinin seçiminin "Genel Meclis'e" bırakılması hükmü getiriliyordu. Böylece 1839 ve 1856 ıslahatlarıyla kendilerine tanınan haklardan yararlanan Ermeniler, 1863 tarihinde çıkarılan "Ermeni Toplumunu Nizamnamesi"yle neredeyse bağımsız bir topluluk gibi muamele görmeye başladılar.⁽⁴⁾

Osmanlı devleti 1876 yılında geçtiği parlamenter sistemi oturtmaya çalışırken Osmanlı-Rus Savaşı çıktı. Rusya; Balkanlar ve Kafkasları işgal etti. Balkan ve Kafkaslarda onbinlerce Müslüman sivil öldü. Yüz binlercesi Anadolu'ya göç etmek zorunda kaldı. **1877 yılında Rusya'nın Doğu Anadolu'yu işgal etmesiyle başlayan bu savaştan sonra 13 Temmuz 1878'de imzalanan Berlin Antlaşması'nın 61. Maddesiyle açıkça Ermeniler için**

yeni bir reform yapılmasını öngörüyordu. Hem de gecikilmemek şartıyla. Üstelik anlaşmayı imzalayan devletler, uygulanacak olan tedbirlere nezaret edeceklerdi. Büyük güçlerin Hristiyan Osmanlı vatandaşlarını himaye altına almalarında büyük çıkarları söz konusuydu. Ancak henüz Osmanlı'yı nasıl paylaşacakları konusunda tam fikir birliğine varamamışlardı.

1839 ve 1856 ıslahatlarıyla kendilerine tanınan haklardan yararlanan Ermeniler, 1863 tarihinde çıkarılan "Ermeni Toplumunu Nizamnamesi"yle neredeyse bağımsız bir topluluk gibi muamele görmeye başladılar.

Osmanlı hakimiyetinden ayrılarak kurdurulacak uydu devletçikler, destek gördükleri ülkelere karşı olumlu tavırlar takınacaklardı. Böylece Osmanlı topraklarında gözü olan devletler bu bölgelere hakim olacaklardı. Rusya ve Avusturya bu niyetle Balkanlarda faaliyet göstermişlerdi. Rusya'nın daha başarılı olduğu sabit olan bu gayretler, önce ilgili bölgede milliyetçilik duygularının körüklenmesi ile başlatılıyor, daha sonra bölücü komitelerin desteklenmesi ile sürdürülüyordu. İsyanları bastırmak için harekete

geçen Osmanlı ordusuysa karşısında büyük güçlerden birini buluyor, iç isyan olarak başlayan olaylar, uluslararası bir kriz haline dönüşüyordu. Bu arada dünya kamuoyunu oluşturan Batılı basın kuruluşları, muhabir olarak azınlık grupları kullanıyorlar, bastırılmaya çalışılan isyanları büyük bir katliam olarak sunuyorlardı. Diğer devletlerin de işe karışmasıyla komisyonlar toplanıyor, devletler arası müzakereler sonucu isyan çıkan bölgelerde devletin otoritesini kısıtlayıcı bazı düzenlemeler yapılması öngörülüyordu. Söz konusu müdahaleler sonucunda isyan çıkartılan bölgeler imtiyazlı vilayetler olarak ilan ediliyor-
du...⁽⁵⁾

Sultan III. Ahmet

Sultan III. Selim

Osmanlı devleti 1800'lerden itibaren büyük güçlerin müdahaleleriyle çıkartılan isyanlarla ve yayılmacı devletlerin; özellikle de Rusya'nın işgalleriyle uğraşırken, aynı zamanda çeşitli alanlarda reformlar yapmaya çalışıyordu. Aslında reform hareketleri 18. yüzyıl başlarından itibaren başladı.

Örneğin ilk Türkçe matbaa Sultan 3. Ahmet döneminde, 1727 yılında kuruldu. Reform hareketleri 1789 yılında tahta çıkan 3. Selim döneminde de sürdü. Bu dönemde

Nizam-ı Cedid (Yeni Düzen) adında bir ordu kuruldu. Ayrıca Avrupa okullarına benzeyen teknik ve askeri okullar açıldı.

Avrupa'da Jön Türkler olarak tanınan sivil aydın ve askerlerin müdahalesiyle 1876 yılında parlamenter sisteme geçildi. Bu gelişme dönemin Avrupa gazetelerinde bir devrim olarak nitelendirilmiştir. An-

cak 1876'da gerçekleşen parlamenter dönem uzun sürmedi. Rusya'nın 1877 yılında Doğu Anadolu ve Balkanları işgal etmesinden sonra, Osmanlı ve Rus orduları arasında büyük bir savaş yaşandı. Dönemin Osmanlı Sultanı 2. Abdülhamit, Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra yaşanan iç karışıklıklar; özellikle de artan Ermeni isyanları sonucunda parlamentoyu feshetti. Parlamento 1908 yılına kadar toplanamadı.

2. Abdülhamit 1908 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinin

girişimi üzerine parlamenter sistemi yeniden yürürlüğe koydu. Batı ülkelerinde yayımlanan gazeteler, parlamenter sistemin ikinci kez yürürlüğe konulmasını övgüyle karşıladılar ve bu gelişmeyi "yumuşak devrim" olarak nitelendirdiler. Gazeteler 1876 ve 1908 yılında uygulamaya konulan parlamenter sistemi övgüyle karşılarken, azınlıkların hamisi durumundaki büyük güçlerin dışişleri ofisleri, dönemin Osmanlısının demokratikleşme çabalarına nasıl bakıyorlardı? Acaba büyük güçler, Osmanlı'nın demokratikleşmesini gerçekten istiyorlar mıydı yoksa emperyal amaçlar mı ön plandaydı?

İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey'in, parlamenter sistemin ikinci kez ilan edildiği günlerde İstanbul'daki büyükelçisi Lowther'a gönderdiği mektuptan bir bölüm aktaralım. **Dışişleri Bakanı Grey** mektubunda şöyle diyordu İstanbul'daki elçisine:

"...Eğer Türkiye gerçekten anayasanın işlenmesini sağlar, kendi ayakları üzerine basacak kadar güçlenirse, bunun etkileri bizim şimdiden göremeyeceğimiz noktalara ulaşır. Böylesine bir güçlenmenin Mısır üzerinde çok büyük etkisi olacaktır. Diğer yandan bu etkiyi Hindistan'da bile hissetme-

miz mümkündür... Şimdi Türkiye bir temsilciler meclisi kurup yönetimini geliştirince, Mısır'daki anayasa hareketleri büyük bir güç kazanacak ve bizim bu taleplere karşı koyma imkânımız ortadan kalkacaktır. Türkiye'deki anayasa hareketi başarılı sonuçlara ulaştığı zaman, Anayasa isteyen Mısır halkı karşısında silah ve asker kullanmak zorunda kalabiliriz.."⁽⁶⁾

Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey'in mektubundan anlaşıldığına göre İngiliz devlet adamları; Osmanlı'daki demokratikleşme hareketlerinin, sömürgeleri olan Mısır ve Hindistan'a yansımından, hatta bu iki büyük sömürgeci ellerinden çıkabileceğinden korkmaktaydılar. Zaten gazetelerde parlamenter sisteme geçişle ilgili çıkan olumlu makaleler kısa bir süre sonra olumsuzlaşmaya başlamıştı.

Yukarıda sorduğumuz soruya; Büyük Britanya Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey'in mektubunda açıkça cevap veriliyor; öyle değil mi? •

vahapcandan@butundunya.com.tr

Sir Edward Grey

Kaynaklar: 1) Gülnihal Bozkurt; "Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu", 1996, Ankara, s.34 2) Mim Kemal ÖKE; "Ermeni Sorunu" 1991, Ankara, s.46 3) Yusuf AKÇURA; "Osmanlı Devletinin Dağılıma Devri", 1998, Ankara, s.12 4) Erdal İLTER; "Ermeni Kilisesi ve Terör", 1999, Ankara, s.32 5) Mim Kemal ÖKE; age, s.48 6) Tefik Çavdar "Osmanlıların Yarı Sömürge Oluşu" 1970, İstanbul, s.68

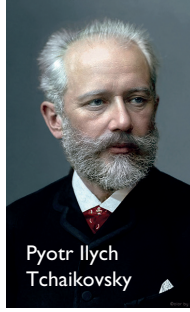

Kültür ve Sanat Dünyasından
Tekin Özerem

Bir Peri Masalı Kuğu Gölü

Pyotr İlyiç Çaykovski'nin bestelediği dünyaca ünlü balenin adı Kuğu Gölü Balesi. 1876 yılında tamamlamış bu eserini. Masallara düşkün bir besteci Çaykovski...

Pyotr İlych
Tchaikovsky

Uyuyan Güzel, Fındıkkıran ve Farelere Kralı adlı baleler de yine onun eserleri. Onun için iyi ve kötünün savaşında çocukluğun saflığının bir arayışı gibi bu masallar...

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemli bir yere sahip sözlü kültürel geleneğin bir ürünü olan masallar. Kimin tarafından ne zaman uyduruldukları / kurgulandıkları bilinmesede hepsi de geçmişin süzgecinden geçerek kuşaktan kuşağa aktarılan bilgelik ürünü. Albert Einstein'ın "Çocuklarımızın zeki olmasını istiyorsanız onlara peri masalları okuyun. Eğer daha da zeki olmalarını istiyorsanız, daha da çok peri masalı okuyun." demiş olması da bundan...

Hayal gücünü besleyerek kendi büyüülü dünyasına götürdüğü insanları orada dönüştürüp geri getirmesinden kaynaklanır değer ve önemleri. Kimi zaman da bir başka sanat eserinin konusunu oluşturup yeniden var olurlar farklı biçimlerde. Çaykovski'nin eşsiz müziği ile yeniden anlattığı bu masal da böyle bir yeniden yaratış örneği...

Kuşu Gölü de Prenses Odette'in şeytani bir büyücünün ancak bir erkeğin gerçek aşkıyla bozulacak bir büyü yaparak kuğuya dönüştürüldüğü; aşık olup onunla evlenmek isteyen Prens Siegfried'i, kandırıp Odette'e benzettiği kendi kızı ile evlenmeye yönlterek büyüünün bozulmasını engellemeye çalıştığı bir peri masalı.

Librettosunu^[1] genel olarak Alman halk hikâyelerini derleyen, Karl August Musäus'un,^[2] Der geraubte Schleier / Çalıntı Duvak adlı masaldan almış Çaykovski. Fakat Kuğu Gölü Balesi'nin özelliği, bestecinin masalın Tanrı'ya özgü, her yönden eksiksiz, çok güzel olan karakter

/ kişilik ile şeytani kişiliği tek bedende kişileştirilmiş olması ve aynı balerin tarafından simgeleştirilerek sahnelenmesi...

Küçük bir çocukken sağ omuzumuzda iyilik meleği sol omuzumuzda kötülük meleği oturur demişti anneannem. İnsanın içinde hem iyiliğin hem de kötülüğün var olduğunu böyle ifade etmişti. Öyle çok okumuş yazmış biri de değildi rahmetli. Namazında niyazında, her zaman iyilik yapan iyilik bulur diyen, görmüş geçirmiş kendi çapında da bilge bir insandı.

İyilik-kötülük karşıtlığı insanlığın uygarlık düzeyinin yükselmesine koşut olarak çözümlenmeye çalıştığı bir sorun olagelmiş.

İyilikle kötülük insanın doğasında var olan, yaradılışından bu yana gelen bir olgu ak-kara karşıtlığı. Birbirine aykırı ve birbirlerinin karşısında, ters kutuplarında yer alan bu karşıtlık tüm uygarlıklarda sürdürmüş bir biçimde varlığını sanatın farklı türlerinde. Özellikle de yazının / edebiyatın konusu olmuş... Örneğin MÖ1800 yılından günümüze ulaşan Gılgamış ve Enkidu kişilikleri de bu karşıtlığı içerir. Antik Me-

zopotamya uygarlığının mirası olan bu şiirsel destan aynı zamanda da Mısır piramitlerindeki yazıtlardan sonra en eski ikinci dini metin olarak kabul edilir. Enkidu ve Gılgamış arasındaki karşıtlık da uygarlık ve doğa karşıtlığını simgeler.

Ak-kara / iyilik-kötülük karşıtlığı insanlığın uygarlık düzeyinin yükselmesine koşut olarak çözümlenmeye çalıştığı bir sorun olagelmiş. İyiliğin yanında kötülüğün var oluş nedenini sorgulanırken de bunun Tanrı'nın bir hikmeti oldu-

ğu inancıyla yetinilmiş. Son din olan İslam dini de her türlü kötülük şeytanın işi olarak tanımlanarak; "Her şeyden iki çift yarattık ki düşünüp anlayabilesiniz." diye ifade edilmiş.^[3]

Çin kültüründe geçmişi MÖ 3. yüzyıl öncesinden bu yana binlerce yıldır

süregeleyen, Yin ve Yang ilkesi de bu karşıtlığın varoluş içindeki birlikteliğini ifade eder. Yin, karanlık, yang aydınlıktır. Ve bu karşıtlık ters kutupların birbirini çekmesi gibi karanlık aydınlığa, aydınlık karanlığa dönüşerek sürüp gider...

Evrenin oluşumuna ilişkin bugüne kadar çeşitli görüşler öne sürülmüşse de bir sonuca ulaşılabilmemiş değil. Ama insan denilen varlığın bir parçasının iyilik ve kötülüğü bir-

Angelin Preljocaj'ın acımasız kentleşme sorununu gündeme getiren Kuğu Gölü Balesi'nden bir sahne

likte içerdiği de yadsınmaz bir gerçek. Bunun bilincine varılması sonucunda ortaya çıkmış insanı içindeki kötülüğün üstesinden gelmeye yönelen adalet, ahlâk, aile, hoşgörü, dürüstlük, saygı, namus, saygı, arkadaşlık, merhamet gibi değerler.

İnsanın insan olabilmesi için vazgeçilmez koşul bu değerlere sahip çıkıp korumak. Ama ne yazık ki bütün dinler bunu öğütlemiş olsalar da içtenlikle benimsenip umursanmamış tüm bu ve benzeri değerler geçmişten bu yana tüm insanlar tarafından. Umursayanlar da birlik olup bunun üstesinden gelmemenin çaresizliği içinde sürdürüyorlar yaşamlarını.

Kuşu Gölü Balesi'nin sanatsal değerinin üstünlüğünün yanı sıra in-

Angelin Preljocaj

sanın ak ve karayı, iyi ve kötüyü aynı bedende simgeleştirmiş olması...

Sanatın ve sanatçının var olanla var olması gereken arasındaki serüveninde çağdaş eserler oluştururken geçmişteki serüvenlerin ürünlerini göz ardı etmemeleri de oldukça önemli. Geçmişte birçok besteci ve yazar da hep böyle yapmış. Eskileri işleyerek yeni şeyler söylemiş-

ler. Çünkü dert, hep aynı dert; aynı karşıtlık...

Buna çağdaş bir örnek de Arnavut asıllı Fransız balet ve koreograf Angelin Preljocaj'ın özgün ve çağımızın temel sorunlarından birini izleyiciye aktardığı Kuğu Gölü Balesi temsili. Çaykovski'nin bu eserini 2020 yılında çevre ve acıma-

sız kentleşme sorununu gündeme getirerek sahneye koymuş Angelin Preljocaj.^[4] Televizyonda sanat içerikli Mezzo kanalında izlediğim bu baleyi, bir inşaat şirketinin kuğuların yaşadığı gölün çevresini yapılaştırarak kuğuların onların ölümüne neden oluşunu çağdaş bir koreografi, dekor ve sahne gerisinde perdeye yansıttığı siyah beyaz görüntülerle yorumlamış.

Günümüzde sanat ve sanatçılar geçmişte yaratılmış eserlerden yola çıkarak da günümüze ışık tuta-

bilirler. Çünkü sanat ve sanatçı çağlar boyunca hep insana ve topluma dair duygu, düşünce ve sorunları ele almış var olan ile var olması gerekeni, duyumsanıp özlenen aktarmış ve aktarmakta.

Sözün özü: Sanat iyileştirir...

Her şeyin iyi ve güzel olması dileği ile nice yıllar! •

tekinozertem@butundunya.com.tr

[1] Libretto; opera, operet, oratoryo, bale, müzikal, mask gibi müziksel sahne eserlerinin metinlerine verilen ad.

[2] Karl August Musäus (1735 –1787)

[3] Zariyat Suresi 49. Ayet.

[4] Angelin Preljocaj (1957) Le Lac Des Cygnes

60'lı yılların Bütün Dünya'sından Seçmeler

Onlar da Bizim Gibi

20 yıllık evli bir arkadaşım anlatmıştı. “Evliliğimizin ilk yıllarında eşimle geçinemiyorduk. Fakat birbirimizi çok sevdiğimiz için de bir türlü ayrılamıyorduk. Nihayet kararımızı verdik. Yakınıımızdaki parka bir ağaç dikecektik. Ağaç kurursa ayrılacak, kurumazsa birbirimize karşı daha iyi davranıp evliliğimizi sürdürecektik”

Sözünü keserek heyecanla sordum:

“Demek ağaç kurumadı, değil mi?”

Arkadaşım “Orasını bilmem” dedi. “Bir gece ikimiz de gizlice ağaca su verirken karşılaşıncaya zaten işler halloldu.”

Öğretmenin Mektubu

Bir ilkokul öğretmeni her yıl okullar açıldığında öğrencilerinin yakalarına şu mektubu iğneleyerek evlerine gönderirdi:

“Eğer çocuğunuzun söylediği okulda olup biten her şeye inanmazsanız, ben de çocuğunuzdan işittiğim evde her olup bitene inanmayacağım.”

2023

YENİ YIL
GEÇMİŞE ÖZLEM
GELECEĞE UMUTTUR

“Bir şey koparır bizden yıllar, akıp giderken...” Montaigne

“Günümüzün insanı, bildikleri ile yetinmeyen, hızla değişen koşullarda kendini yenileyebilen, özgün, barışçı, insancıl, hoşgörülü, toplumla bütünleşmiş, kendi kişiliğini geliştirirken başkalarının gelişmesine de çalışan toplumsal bir varlık olmak durumundadır. Bu, çağın gereklerine uygun ama kendi benliğinden, toplumun öz kaynaklarından kopmamış bir insandır. Çünkü insan ancak ulusal özelliklerini koruduğu oranda, çağdaş uygar-

lığa, evrensel kültür değerlerinin oluşmasına ve zenginleşmesine katkıda bulunabilir.”¹

Uygarlık tarihi uzun bir süreci içine almakta, yazının bulunmasından önceki zamana tarih öncesi denmekte ve üç dönemde incelenmekte (Mezozoik zaman, Paleozoik zaman, Senozoik zaman). Ve yazının icadından sonra tarihi devirler olarak çeşitli dönemlere ayrılmaktadır. Tarih, yazının icadı ile başlatılmakta. Kültür varlıkları, gelenek ve

görenekler ile sözlü kültür değerleri tarih öncesine ve tarihten zamanlara ışık tutmaktadır. Bu alanda yazılan en değerli kaynak Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın "Anadolu Uygarlıkları" eseridir.

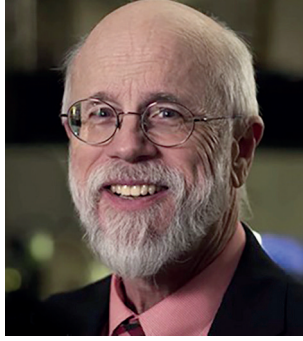
Kopernik'ten Kepler'e, Nureddin Batruki'ye, Batlamyus'a, Galile'ye, Ali Kuşçu, İbn-i Sina ve gökyüzü üzerine bilimsel çalışmalarını hayatı ile ödeyen Uluğ Bey'e ve "İndirgenemez Komplekslik" ve "Bilinçli Dizayn" düşüncelerinin en ünlü savunucusu Amerikalı Biyokimya Profesörü Michael Behe'ye ve ünlü kuramcı Behe'ye kadar, evren ve güneş sistemi üzerinde bilimsel çalışmalar yapan bilginler canları pahasına çok ağır koşullar ve baskılar altında çalışmalarını sürdürdüler.

Pencere yerine mazgal deliği ve çatı yerine kubbesi bulunan Mezopotamya mimarlığında önemli bir yer tutan, Sümerlerin ve Akadların tapınak olarak ve gökyüzünü gözlemek üzere piramit şeklinde yaptıkları kule-Ziggurat'ların tepesindeki düzlükte gökyüzünü gözlemleyen rahip-müneccimlerin olduğu tarihi bilgiler arasında yer almıştır.

Bilim insanları her alanda durmadan çalışmaktalar. CoRot 7b adı verilen ve dünyaya 489 ışık yılı uzaklıkta, güneş sisteminin çok ötesinde, Monekeros Takımyıldız-

ları içinde yer alan, yarısı güneşi gören diğer yarısı hiç güneş görmeyen "Lav Gezegeni"nden söz etmekte.

Birleşmiş Milletler (BM) Biyoçeşitlilik Sözleşmesi'ne taraf olan 330 şirket, Aralık ayında gerçekleşen Biyoçeşitlilik Konferansı (COP15) öncesinde diğer şirketleri de 2030'a kadar doğa üzerindeki etkilerini değerlendirmeye ve açıklamaya çağırdı. Grup, hükümetlerin de şirketlere

Michael Behe

zorunluluklar getirmesi gerektiğini açıkladı. Montreal'de gerçekleşecek COP15 görüşmelerinde taraflar, yeni bir küresel biyoçeşitlilik çerçevesi üzerinde anlaşma sağlamaya çalışmaktalar.

Modern astronominin kurucularından Nureddin Baruci, küresel trigonometri ile ilgili prensiplerden bir sonuç elde edebilmek için "dört boyut kuralı"nı uygulamış, 1185'te yazdığı "Astronomi Prensipleri-Fi'l-hey'e" eseri, İslam dünyasında, Hıristiyan ve Yahudi âleminde astronomi biliminde kaynak kitap olarak değerlendirilmiştir.

Çubuklu güneş saatini 1100'de yapan Cabir bin Eflah, bu buluşu ile astronomi kitaplarında yerini almış ve eserin Latince'ye tercüme edilmesi ile Avrupa'da, Zinner'in Türk gözlem aleti anlamında "Tur-

guetum” adıyla yeni bir aletin doğmasına neden olmuştur. Endülüs’ün Sevilla şehrinde yapılan rasathanenin yapılması gerektiğini belirleyerek bu inşaatın denetimini yerine getirmiş önemli bir gökbilimcidir.

Son zamanda gerçekleşen Güneş tutulması ilgiyle izlendi ve yorumlandı. ABD’li bilim insanları 2.5 milyar yıl önce günlerin yalnızca 17 saat sürdüğünü ve Ay’ın Dünya’ya 62 bin km. daha yakın olduğunu ifade etmekte. Antik dönemde 321 bin km. uzakta olduğu saptanan Ay’ın Dünya’ya bugünkü uzaklığı 384 bin km. Bu mesafe artışına paralel olarak 200-300

milyon yıl sonra Güneş tutulması diye bir fenomenin kalmayacağı görüşü ileri sürülmekte. Astrofizikçi Dr. Umut Yıldız (ABD, Los Ange-

Dr. Umut Yıldız

ABD’li bilim insanları 2.5 milyar yıl önce günlerin yalnızca 17 saat sürdüğünü ve Ay’ın Dünya’ya 62 bin km. daha yakın olduğunu ifade etmekte.

les), uzayda dolaşan uyduların dünyayı tehdit etmekte olduğuna dair TV’de açıklamalar yapmakta.

Yaratılışında eğik eksen üzerine kurulmuş olarak, kendi etrafında ve güneşin etrafında dönen dünya denge ile ayakta kalmakta, hayata renk, ahenk, uyum, heyecan, mutluluk, bereket katmaktadır. Yaşamın

sonsuzluğu sürdürülebilirlik kavramının içeriğinde gizlidir. Yaşam denge unsuru ile bütünleştiği zaman sonsuz ve uyumlu olabilmektedir. Ruh ve beden arasında da denge olmalıdır. İnsan ve insanlar arasında, insan ve dünya arasında da denge korunmalı. H. Bergson “Yaratıcı Tekâmül”

eserinde insanın ruh ve beden hallerini tahlil etmektedir.

Mizah dergilerindeki yazılar ve karikatürlerin büyük çoğunluğu dengesizlikleri, dengeyi siyah ve beyaz farkını vurgulayarak toplumlar da farkındalık yaratmak üzerinedir. Var olmak ve yok olmak dengeye bağlıdır. Evliya Çelebi, İstanbul’da, sivrisineklerin girmesini engelleyen, vebayı engelleyen, hiç sönmeyen ateşi yakan, İstanbul’u yılan, çıyan, akrepten koruyan tılsımlardan söz eder. “İstanbul’un kara üzzerinde 366 tılsımı vardır. Denizle ilgili 6 tılsımdan biri de, halk takviminde hamsi zamanında Karadeniz’deki hamsi balıklarını Boğaz’a yönlen-

*dirip İstanbullulara hamsi ziyafeti
çektiren tilsimdir.”*

“...Fikirle savaş yap, fikirle yarış
/ Kılıç en sonunda vurulu oğul...”
diyen Âşık İbrahim Güleç ve Japon
atasözleri insanlar arasında denge-
nin sağlanması için çok anlamlı yol
göstermekte. “*Daha uzun ve mutlu
yaşamının sırrı gülümsemek ve iyi
zaman geçirmektir / Bir amaca sa-
hip ol / Kalıcı beden, zihin ve ruh
sağlığın olsun/ Mavi kuşak bölge-
sindeki Okinawa’da asırlık insanlar
gibi acele etmeden yaşa...*”²

Gelişmiş toplumlar konuşan, ya-
zan, araştıran insanlarla da-
ha ilerilere taşınırlar. Hayat mutlu,
verimli ve aydınlık hale gelir. Kale-
m bir yönüyle özgürlük meşalesi-
dir. Yaratıcılığı kutlar, canlandırır
ve ileriye taşır. İnsan-
lığın belleği olan ki-
taplar ve kütüphaneler
kalemlerle zenginle-
şir, renklenirler. Dene-
me türünün yaratıcısı
olarak kabul edilen,
felsefede uskelerini
dayalı kuşkucu bir
yöntemi benimseyen,
felsefe ve edebiyat ala-
nında ünlü Montaigne’nin (1533-1592),
*Yalan dolan yok, sa-
na hizmet etmek iste-
dim*” dediği, dünya
klasikleri arasında seçkin yerini
alan ve “*Bir şey koparır bizden yıl-
lar, akıp giderken*” sözüyle başla-
yan Denemeler’i, kalemin gücüne

örnek olarak insana ve hayata ışık
tutmaktadır.

“...Bilgi, yapıp –etme, de-
ğer-duygusu, inanma, özgürlük,
tarihsellik, mitos, sanat, dil ve ben-
zerleri bu çeşit varlık ve eylem
öğeleridir.”³

Okuyanın kalemi renkli, ahenkli,
aydınlatici, korkusuz, zengin, akıcı,
verimli ve keskin olur. Göz ve gönül
doldurur. Bu bakımdan kalemler ve
kalem kullananlar özelliğlidir. Kale-
mler, gönül ve akıl seslerini yazıya
geçer, geleceğe aktarır. Okuyanın
geleceğe bilgiyle koşarlar. UNES-
CO’nun 1995 Uluslararası Hoşgörü
Yılı Kongresi (12 Haziran 1995-An-
talya) Sonuç Bildirgesi’nin ilk mad-
desi şöyle demekte:

“*Aslında dinler, siyasi rejim-
ler, ideolojiler, insanlığın mutlulu-
ğunu, evrensel barış
içinde yaşamasını
öngörür...*”

Birleşmiş Milletler,
UNESCO ve di-
ğer dünya örgütlerinin
bütün amacı, dünya-
da ve insanlar arasın-
da dengeyi sağlamak,
sürdürülebilir barışı,
dostluğu korumak ve
savaşları önlemektir.
Geçtiğimiz yüzyılda
kutuplaşan dünyanın
sosyal, tarihi, siyasi ve
savunma dengesi bozuktur. Savaşlar
giderek arttı. Gelecek yüzyıl için iyi
dilekler kaldı... Uzaylılar hakkında
kafa yoranlar değişik görüşler ile-

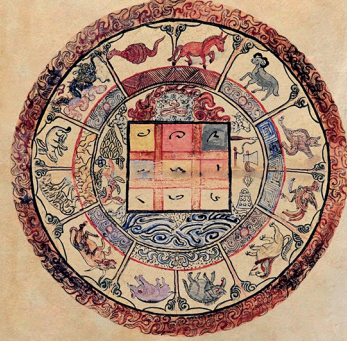
ri sürmekte. Basında yer alan bilgilere göre, NASA UFO araştırma konseyi kurmakta. Dünyada “tanımlanamayan uçan obje” görüntüleri hakkında raporlar incelenmekte... Güzellik, kötülük, iyilik ve bunların karşılıkları üstüne Homeros’un ve diğer bilgelerin değerli sözleri vardır. *“Başkaları için yaşamayan kendi için de yaşayamaz.”* (Seneca)

Toplumun dengesi, huzuru, verimliliği, mutluluğu için, bilim adamlarına, yazarlara, şairlere, yöneticilere, sivil toplum örgütlerine ve halka düşen görevler, sorumluluk duygusu ile ertelenmeden yerine getirilmeli ve insanlık huzur, başarı ve mutluluğa erişmelidir. Su, toprak, ateş ve güneş kültü, insanlar için tarihi süreçte kutsal sayılmıştır. Bu değerleri doğal güzelliklerle ve sevgiyle birleştiren insanlar “ulu gün-yeni gün” dedikleri Nevruz’un kutlandığı 21-22 Martlarda geleneklerini ve göreneklerini sergilemektedirler. Bu tarih, bir zamanlar kamu hesaplarında “mali yıl” olarak benimsenmiştir.

Uluslar sahip oldukları özelliklerini, yüzyıllar boyunca yaşattıkları ve geliştirdikleri kültürlerine borçludur. Türk edebiyatı tarihine destanları ile damgasını vuran Dede Korkut hikâyelerinde durgun ve sakin olmayan coşkun tabiat ve Türklerin atlı bozkır me-

ON İKİ HAYVANLI TÜRK TAKVİMİ

Edouard Chavannes

Çeviren: Mustafa Das

SELENJE

deniyetinin temel unsuru olan tüm hayvanlar taşıdıkları özelliklerine

göre, bir yıl on iki aya bölünerek 12 hayvanlı Türk takvimine yansıtılmıştır. On iki hayvanlı takvimin esası baharın başlangıcı ile başlayan olaylara ve bazı varlıklara dayalı olarak anlatılmaktadır.

Sümerler’in 21 Aralık gün dönümünü “Güntogan Bayramı” olarak kutlamalarına dair bilgi ve belgeleri ünlü Sümerelog Muazzez İlmiye Çığ

anlatmaktadır. Bilgin Hesiodos “İşler ve Günler-Tanrıların Doğuşu” eserinde tarihe ışık tutmaktadır. Cihannümâ eserinde, Selçuklu sul-

Muazzez İlmiye Çığ

tanı Melik Şah'ın 1074'te Halep'i aldığı ve Güneş Koç Burcu'na girince Nevruz ilân etmeye karar verdiği ve gezegenleri gözetlettiği ifade edilmekte.

Doğu uygarlıklarında gök-ay-güneş, yıldızlar, yer, su ve ateş kültü uygulamalara yansdı. "Gök Tengri" inancı hâkimdi. İnsanların inançlarında belirleyici unsurlardı.

Gezegenler, inançlarla yakından ilgili olup bu anlayış takvimlere de yansımış bulunmakta. Zaman ve mekân içinde insanlar ve uygarlıklar incelendiğinde çok değişik inançlar, felsefeler ve kültür değerleri karşımıza çıkmakta ve bu durumları da halk sözleri özetleyerek pekiştirmekte:

"O eski günler! Nerede? / Ömür kıvama geldi zaman tükendi! / Tandır kıvama geldi hamur tükendi! / Zaman devr-i daimdir, geçen insan ömrüdür! / Takvimler, zaman değil ömür yaprakları oldular!..."

Maya ve Aztek uygarlığında zaman ayarı evrendeki güneş, yıldızlar ve gezegenlerin hareketlerine göre düzenlenir ve tapınkların yapım felsefesinde esas alınır. Tarihi bilgilere göre Eski Roma'da günlerin sayılması konusunda kargaşa yaşanması üzerine İmparator Jül Sezar, yeni yılın başlangıcı olarak 1 Ocak'ı kabul eden "Jülyen Takvimi"ni MÖ 45 yılında uygulamaya koydu.

1582 yılında Papa Gregorisyus, yeni yıl başlangıcını 25 Mart olarak kabul eden ve yılı on iki aya

bölen "Gregoryen Takvimi"ni (Miladi takvimi) düzenledi. Bu takvim 1572 yılında yeniden düzenlenerek yılbaşı 1 Ocak tarihine alındı. Hicretin 17. yılında Halife Ömer zamanında uygulamaya konulan "Hicrî Takvim" Müslüman ülkelerde Peygamberimiz Hazreti Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç yılı 622 başlangıç olarak benimsendi.

Gelişen teknoloji ile birlikte küçülen dünyada, mobil cihazlara yüklenen programlarla "GPS- Küresel Konumlama Sistemi" ile günümüzde gezegenlerin yerlerinin belirlenmesi dahil birçok konum belirleme işlemi yapılabildiği ifade ediliyor.

Uzaya ilk giden ve döndüğünde "Gezegenimizin güzelliğini koruyalım" diyen Sovyet kozmonot Yuri Gagarin ve "Tozlar ve du-manlar olmasaydı Âdemoğulları bin yıl yaşardı" diyen İbn-i Sina gibi bilginleri ve Nasrettin Hoca'nın "insanların hepsi bir tarafa giderse dünyanın dengesi bozulur" sözünü unutmadan, salgın hastalıklarla mücadele eden dünyada, bütün alanlarda dengeleri koruyarak yeni bir yaşam anlayışıyla, sağlık ve huzur içinde yeni yılı ve yılları kutlayalım.

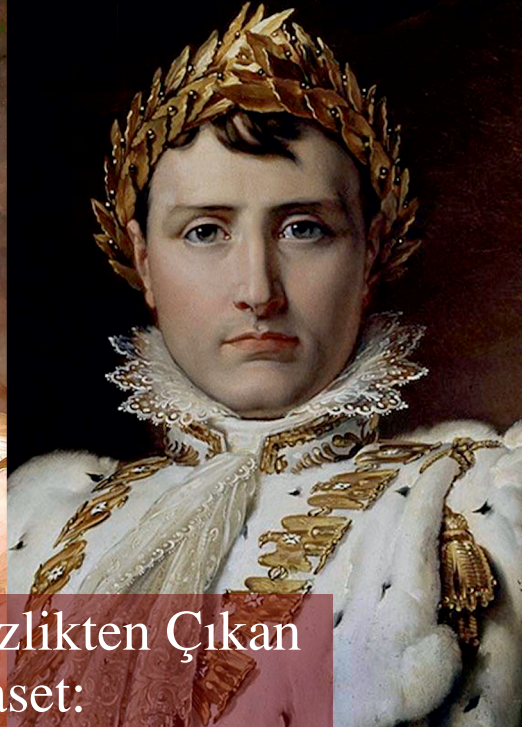
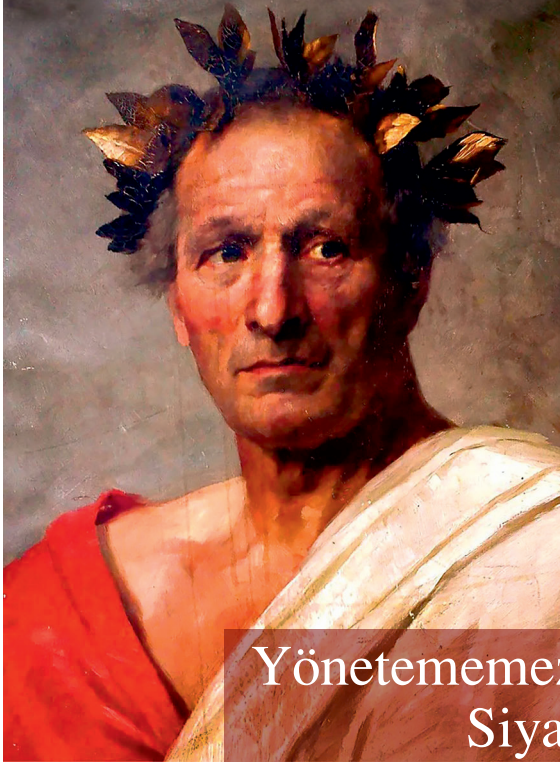
Bu duygu, düşüncelerle yeni yılınız kutlu, sağlığınız, başarınız, umutlarınız ve mutluluğunuz sonsuz olsun...•

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

- 1- Doç. Dr. Ahmet Taner Kışlalı-Kültür Bakanı, 1979, Düşün ve Toplum, İlkay Sunar, KB y.
- 2- Yaşlanırken genç kalma sanatı İKIGAI
- 3- T. Mengüoğlu-İnsan Felsefesi

Siyasalın Görünümleri

Barbaros Eneç

Yönetememezlikten Çıkan
Siyaset:

Sezar ve Bonapart Rejimleri (1)

Siyaset tasarlanır ve uğrunda mücadele verilir, politikalar üretilir ve yürürlüğe konur, siyasi fikirler bir yükselir bir düşer. Bütün bunlara failler ve eylemleri karar verip gerçekleştirir. Ama failleri sahip ol-

dukları güç ve zayıflıkla, kısıtlılık ve fırsatları ile teçhiz eden yapısal faktörlerdir. Siyasette yetenek ve sorumluluk, şans ve deha çok önemlidir ama siyasi faillere kartlarını dağıtan büyük ölçüde bu yapısal »

faktörlerdir. Bu faktörleri üç ana başlıkta toplayabiliriz. İlki, siyasetin toplumsal ve iktisadi yöneliminin ön koşullarını hazırlayan toplumsal-iktisadi düzlem.

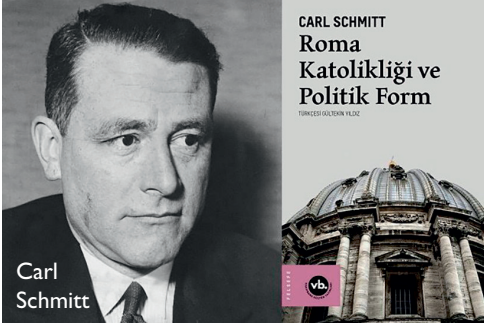
İkincisi, hakim inanç ve kimlik örüntüleri ve başat iletişim araçlarıyla kültürel düzlemidir.

Üçüncüsü ise, devletler arasında ve devletlere yönelik hesaplaşmalar için iktidar parametreleri sağlayan jeopolitik düzlemidir.

Tarih yazımı ve siyasal düşüncede uzun yıllardır kullanılan Sezarizm ve Bonapartizm, 1920'ler ve 30'larda rejimleri betimlemek için

tekrar gündeme geldi. Max Weber'den Carl Schmitt'e akademik yazında, Gramsci'nin hapisane defterlerinde, dönemin olağanüstü şartları bu kavramlar çevresinde analiz edildi. Özellikle Schmitt'in Roma Hukukundan alıp derinleştirdiği olağanüstü durum analizi etkisini neocon siyasetle devam ettiriyor. Toplumu korumak adına, yasallığın askıya alınması olarak basitleştirebiliriz. Bu durumda kimin dost kimin düşman olduğunu karar verecek olan egemen iktidarı eline alır. Weber, Sezarizmin önlenemez olduğunu söyler. Çünkü,

kitlelerin siyasete girmeleri plebisiter* liderlik ve parti örgütlenmesine yol açtı. Gramsci'ye göre, yönetici bloğunun dağılması ve kurum ve ayrıcalıklarının militan bir meydan okumayla karşılaşıldığı durumda ortaya çıkar. Ve krizi çözebilecek için dış bir unsur davet edilir.

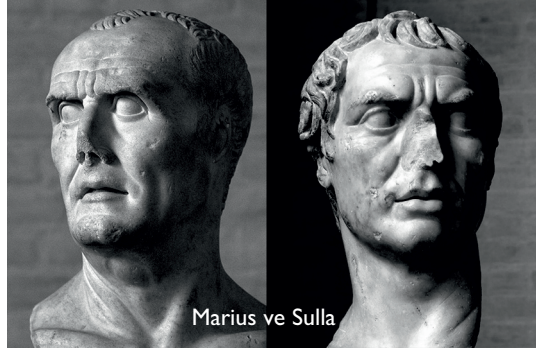
Schmitt'in Roma Hukukundan alıp derinleştirdiği olağanüstü durum analizi, etkisini neocon siyasetle devam ettiriyor. **Bu durumu toplumu korumak adına, yasallığın askıya alınması olarak basitleştirebiliriz.**

İki örneğe de baktığımızda görülen tablo, askeri fethin önceliği, askeri liderlik ve plebisiter temsili içeren bir model. Bu sadece bir hükümet darbesi değil, cumhuriyetin kalıtsal bir imparatorluğa dönüşümüdür. Bu dönüşümde liderin kendini büyütmeye en temel motivasyon olarak göze çarpıyor.

MÖ I. yüzyılda dönemin

en büyük gücünde siyasi panaroma değişti. Cumhuriyet Roma'ya imparatorluğu kazandırdı. Tek bir kentin oligarşisi Akdeniz'i üniter bir siyasal sistem içinde tutamazdı. Başarılarının ölçeği çok fazla büyümüştü. Fırat'tan Manş'a yayılmış Cumhuriyet fetihlerinin son yüzyılı, Roma toplumunun kendi içindeki toplumsal gerginlikler sarmalina sahne olumuştu. Köylülerin toprak için yaptıkları mücadele Gracchus'ların ezilmesiyle bastırılmıştı. Ancak şimdi ordunun kendi içinde yeni ve tehdit edici şekillerde yeniden ortaya çıkıyordu. Roma köylülüğu üzerinde çok büyük bir yük olan askeri görevlerin, terhis edilen acılı savaşçılara toprak tahsis edilmesi şeklinde ifadesini buluyordu. Senatörler aristokrasisi Akdeniz'in yağmalanmasından, haraç tehdit, toprak ve köle edinme yoluyla sınırsız kârlar sağlıyordu. Ancak askerlere zerre kadar tazminat vermeye yanaşmıyorlardı. Onlara tazminat ödemek varlıklı sınıfları vergilendirmek anlamında geliyordu ve aristokrasi bunu şiddetlice reddediyordu.

Cumhuriyet ordularında devlete karşı sadakatten vazgeçilip kişisel güçleri askerlerin yağma yapmasını garanti edebilen ya da yardımda bulunabilen başarılı generallere sa-

Marius ve Sulla

Marius ve Sulla döneminden itibaren askerler iktisadi iyileşme için yüzlerini generallerine dönmeye başladılar. Generaller ise askerlerini siyasal yükselme için kullandılar. Ordular popüler komutanların oyuncağı oldu.

dakat gösterilmeye başlandı. Lejyonerler ile komutanları arasındaki ilişki, sivil hayattaki patronaj / kientalizm** ilişkisine benzemeye başladı. Marius ve Sulla döneminden itibaren askerler iktisadi iyileşme için yüzlerini generallerine dönmeye başladılar. Generaller ise askerlerini siyasal yükselme için kullandılar. Ordular popüler komutanların oyuncağı oldu. Savaşlar ihtiraslı konsüllerin oyuncağına döndü. Bitinya'da Pompei, Partiya'da Crassus, Galya'da Sezar fetih ve saldırıları için kendi stratejik planlarını yaptılar. Kentsel siyaseti geleneksel olarak

ayrılığa düşürmüş olan hizi-
p rekabeti, Roma şehri-
nin dar sınırlarından daha
geniş bir askeri sahneye
taşımış oldu. Bunun kaçını-
lmaz sonucu geniş çaplı
iç savaşların patlak verme-
si oldu.

Geç Cumhuriyetin çal-
kantılarının altında yatan
zemin köylülerin huzur-
suzluğu idiyse, kentli
kitlelerin kötü durumu, se-
natörler iktidarının bunalımını ciddi
bir şekilde keskinleştirdi. İmparator-
luğun genişlemesi ile başkentte ra-
hatsızlık verecek derecede büyüdü.
Topraktan giderek artan kopuş, bü-
yük sayılarda köle ithal edilmesiyle
birleşerek geniş bir metropol yarat-
tı. Açlık, hastalık, yoksulluk, zana-
atçıları, işçileri ve küçük dükkan
sahiplerini kenar mahallerine sıkıştır-
rıyordu. Roma proleteryası senatör-
lerin vesayetinden geri dönülemez
bir şekilde uzaklaştı. Cumhuriyetin
son yıllarında, geleneksel siyasal dü-
zene karşı giderek artan tehditkâr
ve düşmanca bir havaya büründüler.
MÖ 53'teki ücretsiz buğday yardı-
mı Roma siyasal hayatının kalıcı bir
unsuru oldu. Pompei senatörler dev-
letinin askerlerce nihai çözümlenmesini
sağlayacak olağanüstü ordu komu-
tanlıklarını kurdu. Sezar'a aristok-
rasi için ciddi bir tehdit oluşturma
şansı veren ve Rubicon'u geçtikten
sonra Roma'da muzafferane karşı-
lanmasını sağlayan hep bu halkın
gösterdiği şamata ile ilgiliydi.

Roma soyluluğunun kendini ko-

**Sezar döneminde tahıl dağıtımı
yoluyla kentsel proleterya
sakinleştirildi. Aktif hizmetteki
askerlere ödenen ücret 2 katına
çıkartıldı. Pleblere hatrı
sayılır istihdam sağlayan
iddialı bir inşaat
programı başlatıldı.**

rumaya yönelik hareketsizliği ve
eyaletlerdeki kötü yönetimi, kozmo-
polit bir imparatorluğu yönetmekte
giderek yetersiz hale getirmişti.

Sezar döneminde tahıl dağıtımı
yoluyla kentsel proleterya sakin-
leştirildi. Aktif hizmetteki askerle-
re ödenen ücret 2 katına çıkarıldı.
Pleblere hatrı sayılır istihdam sağla-
yan iddialı bir inşaat programı baş-
latıldı. Kentin belediye hizmetleri
etkin itfaiye ekiplerinin kurulması
ve su kaynakları sağlanarak iyileşti-
rildi. İmparatorluk muhafız taburları
ve kent polisi karışıklıkları önlemek
için sürekli Roma'da konuşlandırılı-
yordu. Nüfus sayımları ile sağlıklı
bir arazi ve kelle vergisinden oluşan
yeknesak bir mali sistem kuruldu.
Adalet sistemi onarıldı. •

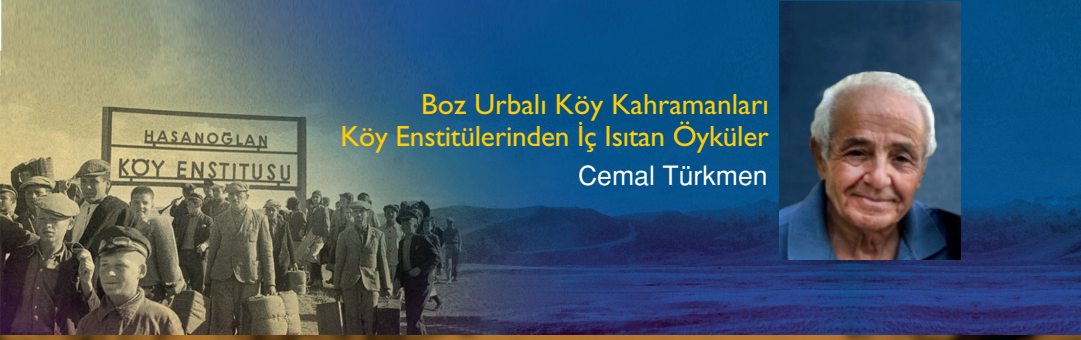
barbarosenec@butundunya.com.tr

Gelecek ay: Bonapartizm

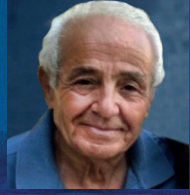
(*) **Plebisit:** halk oylaması

(**) **Patronaj:** Siyasi iradenin, desteğini aldığı kimse
ya da topluluğa maddi ya da koruma, kollama gibi men-
faatler sağlaması

Klientalizm: Siyasi otoritenin bir takım hizmetler kar-
şılığında siyasal destek talebi

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler
Cemal Türkmen

Tonguç'un Bibloları

Olay
1938 yılı
Temmuz
ayında
yaşanmıştır.

Evrak im-
zalatmak
için içeri gi-
ren kâtibin gö-
zü Tonguç'un

baktığı noktaya kaydı. Tonguç, ma-
sasının üzerindeki tuğlalara bakı-
yordu. Bunlar iyi pişmiş, oldukça
düzgün kıpkırmızı inşaat tuğlalarıy-
dı. Bir yakından bakıyor, bir başını
biraz geriye atarak bakıyor, uzanıp

elliyor, üzerinde par-
maklarını gezdiriyor-
du. Kâtip, Tonguç'u
şaşkınlıkla izliyordu.
İçinden “Adama bak.

*Tuğlaları seviyor. El âlemin müdü-
rü masasına güzel biblolar koyar, bi-
zimki tuğla koymuş, biblo niyetine
seyrediyor.”* diye geçirdi.

Tonguç nice sonra önüne kon-
nan yazıyı şöyle bir üstünkörü oku-

Kastamonu'dan gönderilen tuğlalar masasında biblo gibiydi.

duktan sonra imzalayıp verdi kâtime. Sonra yeniden tuğlaları seyre daldı.

Bu tuğlalar birkaç gün önce postayla gelmişti kendisine. Odacı kapıyı çalmış, kucağında ağır olduğu belli bir paketle içeri girmişti. Paketi açtıklarında dört tane tuğlayla karşılaşmıştı. Paketten ne bir mektup çıkmıştı ne bir not. Ama Tonguç anlamıştı Kastamonu'dan gönderildiğini. Dört tuğla, sadece dört adet pişmiş toprak bloğu, Tonguç'un gözlerini doldurmaya yetmişti. Balkır giriştiği zor işi başarmıştı. O an içinde bir çelişkinin burukluğu belir-di: *"Şu işe bak. Balkır gibi bazıları yoktan var ediyor, bazıları da tebeşiri bile Vekâletten istiyor!"*

Tonguç, gelen giden görsün, başarı öyküsünün canlı tanığını seyretsin diye Kastamonu'dan gönderilen armağanları masasının üzerine yan yana dizmişti. Bu tuğlalar onun masa bibloları olmuştu.

Kâtibin yadırgadığı o masa üzerindeki dört küçük tuğlanın, çok büyük bir öyküsü vardı.

Tonguç Ankara'ya dönmüş, Bal-

kır Kastamonu'da sorunlarıyla baş başa kalmıştı. Önünde aşılabilir gibi duran engellerle boğuşmak için kolları sıvamıştı.

Öğretmenler, kursa katılacak eğitimci adayları gelmişlerdi. Çadırlar kurulmuş, kurs baş-

lamıştı. Bakanlığın çıkardığı küçük ödenekle kap kakak, erzak alınmış, kazan kaynamaya başlamıştı. Bir yandan da onarım işlerine el atılmıştı. Onarım kolaydı ama yeni binalar yapılması hiç de kolay olmayacağı benziyordu. En önemli sorun malzeme sorunuymdu. İş kazma kürekle hallolacak olsa sorun yoktu. Ama tuğla gerekiyordu, kireç gerekiyordu, demir, tahta, çivi gerekiyordu. Bu yokluk ve yoksullukta tüm bu araç-gereci nereden, kimden ve hangi parayla alacaklardı? Üstüne üstlük Tonguç, Ankara'da, "masa başında" durmadan mektup yazıyor; *"İki katlı okul binasının yapımına başlandı mı? Korkma Edip, yılınlığa düşünme, muvaffak olacaksın. Muvaffak olamayacağını düşünsem seni bu işin başına getirir miydin? Sana itimadım tamdır. Sen ilk kazmayı vur, iş arkasından gelir."* diye durmadan baskı yapıyordu.

Balkır içinden *"Demesi kolay, ama yapması demesi kadar basit değil."* diye geçiriyor, fakat bu düşüncesini hep içinde saklıyordu. O da biliyordu ki hiç bir iş kolay değildi.

Hele bu soyundukları iş, çok çetin bir işti. Yaman bir mücadele ile yapılıyordu. Mücadele edilecekti, ama salt mücadele ile olacak bir iş değildi bu. Para da gerekliydi. Ama para Balkır'da da yoktu, Tonguç'da da, Bakanlıkta da.

Balkır, Valiyle görüşüp ondan yardım isteme yoluna gitti. Nisan ayının ortalarında Valinin de desteğiyle 40 kadar köy muhtarı kurs yerinde toplantıya çağrıldı. Vali, onlardan yapılacak binalara yardımcı olmalarını, imece yöntemiyle taş ve kum getirmelerini istedi. Kendisi de kereste, çimento, kireç, demir ve çivi konusunda yardımcı olacağına söz verdi.

Balkır, inşaat işlerinin başına geçirdiği Namık Öğretmene temellerin kazılması talimatını verdiği kursiyer öğretmenler kazmaları, kürekleri kaptıkları gibi okul kurağına koşular. Önceden ölçülüp biçilen, ipleri çekilen temel yerlerini eşmeye başladılar.

Balkır, Kastamonu'ya giderek

tuğla temin etmek için araştırmalar yaptı. İki katlı büyük okul binası için yaklaşık 300 bin tuğla gerekiyordu. Kastamonu'daki tuğla ocaklarının tümü fırınlarını kendileri için yaksalar bile bu kadar tuğla-

yı kısa sürede üretmeleri olanaksızdı. Çünkü tuğla ocaklarının fırınları sabitti ve her birinin sığıası ancak 10 binlikti. Kastamonulu tuğlacılara bağlı kalınırsa günlerce tuğla beklemek zorunda kalabilirlerdi. Diğer yandan ocak sahipleri çoktan tuğlanın binini on liraya çıkarmışlardı bile. Balkır bu ön inceleme verilerinden sonra ocak sahiplerine sitem etti: *"Anlaşıldı, siz bu gidişle bu tuğlaları bana yaptıracaksınız, siz de avucunuzu yalayacaksınız."*

Koşulları dikkate alarak "kendi tuğlanı kendin üret" yönteminde karar kılınmıştı. Çorumlu eğitmen adaylarından Hacı ile Ziya'nın tuğla işinden anlamaları Balkır'ın çok işine yaradı. Eğitmen adaylarının önerisiyle önce çevrede tuğla üretimine uygun toprak arandı ve merkez ilçe köylerinin birinde bulundu. Buraya "tüm parçaları etten ve kemikten olan bir tuğla üretim fabrikası kuruldu." Toprağı pişirip tuğla yapmak için odun ve kö-

Eğitmen adayları iş başında.

Gölköy'de Şekerköprüde yakılan tuğla harmanı

mür siparişi verildi. Tuğla kalıpları hazırlandı.

Tuğla üretim alanında çalışan eğitimci adayları günlerinin yirmi dört saatini üretim alanında geçirdiler.

Üretim alanı bir akarsu kenarındaydı. Burada tuğla çamuru yapabilmek için bol miktarda uygun toprak vardı. Tuğla çamuru kuyusuna toprağı akşamdan doldurdular, üzerine bir miktar su ekleyerek toprağı sabaha kadar dinlenmeye bıraktılar. Sabah kahvaltıdan önce ilk iş olarak tuğla üretimi için gerekli olan toprağı çamur durumuna getirdiler. Bunun için, derinliğı 35-40 santimetre, tabanı ve yan tarafları tahta ile kaplı büyük kalıp içindeki toprağı ayaklarıyla çıneyerek hamur yoğurur gibi yoğurdular. Hacı ile Ziya'nın dediğine göre "Toprak, tuğla yapmaya uygun kıvama gelmezse ne kalıba girer ne de fırında pişmiş." Yemek sonrasında tuğla çamurunu kalıp masalarına taşıdılar. Burada çamuru iki tuğla gözünden

oluşan kalıplara doldurarak geniş ve düz kurutma alanına dizdiler. Bir grup kalıp masasına çamur getirirken, bir grup çamuru kalıba dolduruyor, bir diğer grup da kalıpları alıp kuruma alanına dizerek gün boyu ter döktüler. Akşam olduğunda çamur kuyusundaki çamurun tümünü işlediler. Kendi yaptıkları fırını kuruyan tuğla çamuru kalıplıyla dol-

durarak fırını yaktılar. Tuğla fırınına yakmak uzmanlık isteyen bir işti. Bu nedenle salt bu iş için uzman işçilerden yararlandılar. Tuğlaların piştiğine karar verildikten sonra fırını soğumaya bıraktılar. Sonra el birliğı ile fırını boşaltarak yeni çamur kalıpları için hazır duruma getirdiler.

İlk tuğla ocağını 1938 Haziranının 18'inde ateşlemişlerdi. İlk planda 130 bin tuğla üreteceklerdi. Kömür yanmış, kor ateş olmuş; ateş toprağı ısıtmış, pişirmiş, kızartmıştı. Fırının ağzı açıldığında nar gibi kızarmış tuğlalar kendini göstermişti. Ocaktan ilk tuğlanın alınışı sanki bir bayramdı. O denli mutlu etti emeğı geçenleri. Öğretmenler, kursiyerler, ustalar, köylüler; hepsi, hepsi, çocuklar gibi sevindiler. İşte bu onların emeğinin ürünüydü, çabaları boşa gitmemiş, ocağı yerleştirdikleri kurumuş çamur kitlesi biçimindeki toprak, sağlam bir duvar malzemesi olarak kırmızı sert bloklar halinde kullanıma hazır durumdaydı.

"*Namık!*" demişti Süleyman Edip. "*Ben gece gelip fırınları sey-*

rettim. Görkemli bir kor parçası gibi görünüyorlar, seyrine doyum olmuyor.”

Namık da geceleri fırını seyredenlerdendi.

“Sen bir de onu bana sor Müdü-rüm.” dedi. “Ateş dağı seyreder gibi oldum, içim ürperdi.”

Gölköy’de öğrencisi öğretmeni, ustası, müdürü herkes coşku içinde çalışıyor, üretiyor, yapıyor, eser ortaya çıktıkça daha bir coşkuyla saldı- rıyorlardı işe.

Tonguç’sa Ankara’da Bakan- lıktaki makam odasında yeni açılan kurumların sorunlarıyla boğuşuyordu. Tam karşı- sındaki haritanın üzerin- deki iki kırmızı noktayı üçe, dörde, beşe altıya, yirmiyeye nasıl çıkaracağı- nın hesaplarını yapıyordu. Çifteler ve Kızılçullu’da açılan öğretmen okulla- rının sayısı bir an önce çoğaltılmalıydı.

Önünde Kızılçullu Müdürü Emin’dan gelen son mektup vardı. Mektubu birkaç kez oku- du. Mektubu kaldırdı, Soysal’ın di- ğer mektuplarının yanına koydu.

İşte Balkır’ın tuğlaları tam o sı- rada gelmişti. Odacı kapıyı tam o sı- rada açmıştı.

Balkır ilk fırını açtıklarında öyle mutlanmış, öyle gururlanmıştı ki bu gururu Tonguç’un da yaşamasını istemişti. Birden bir fikir şimşek gibi çakmıştı beyinde:

“Herkes Vekâlete evrak yolluyor, biz farklı bir şey yollayalım, Ton- guç’a tuğla gönderelim.” demişti.

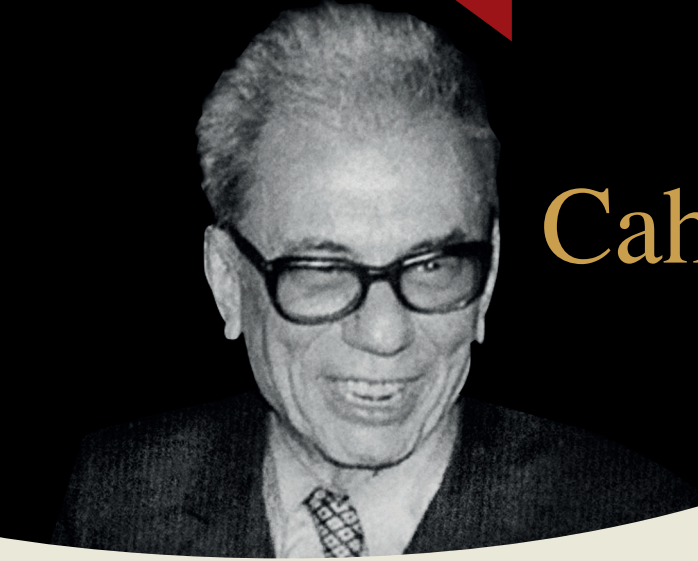
İşte Tonguç’un bibloları, o fırın- dan çıkarılan tuğlalardan seçilmiş dört tanesiydi. Gölköy’de toplam dört tuğla ocağı yakılmış 279 bin tuğla üretilmişti. Piyasada bini on li- raya satılan tuğlanın binini 130 ku- ruşa mal etmişlerdi. Bu işin kazançlı bir yanı da eğitimcilerin tuğla kes- mesini, pişirmesini öğrenmiş olma- lıydı. Dahası, ilk olmasıydı. Diğer öğretmen okullarına, eğitim kurs- larına örnek oluşturabilirdi.

Gölköy Köy Enstitüsü’nde inşaat çalışmaları/1943

Tonguç’un içi rahattı. Gölköy’de işler yürüyordu. Kursun ilk açıldığı gündün yaklaşık iki ay sonra ders- lik, yatakhane ve yönetim odalarını kapsayan binaların temelleri atılmış, iki hafta sonra da ilk kattın duvarları yükselmişti. •

(Müslim Tunaboğlu, muslimtunaboğlu@hotmail.com
Köy Enstitüleri ve Tuğlacılar)
(Engin Tonguç, Bir Eğitim Devrimci: İsmail Hakkı
Tonguç 1, 2001, s. 356, 357, 360, 361)

Cahit Arf

On liralaraın üzerindeki resmini cebimizde taşıdığımız matematik bilimine “Hasse-Arf Teoremi” ile katkıda bulunmuş; “Arf Sabiti” ve “Arf Kapanışları” gibi terimleri bulan dünyaca ünlü bir matematikçi ve bilim insanı Cahit Arf...

1910 yılında Selanik’te doğmuş. İlk ve ortaokul öğrencisi iken matematiğe ilgisi öğretmenlerinin ilgisini çekmiş; ailesi tarafından gönderildiği Paris’te St. Louis Lisesi’ni iki yılda tamamlamış. Yurda döndükten sonra devlet tarafından Avrupa’ya gönderilecek aday öğrenciler arasına alınmış. Yüksek öğrenimini Fransa’da, Ecole Normale Supérieure’da tamamlamış. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi’nde doçent aday olarak çalışmış.. Doktora eğitimini Almanya’da Göttingen Üniversitesi’nde tamamlayıp İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi’nde

profesör ve ordinaryüs profesör olarak çalışmış. Kurulmasında çok emeği olan Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) başkanlığına atanmış. Araştırma ve incelemeler yaptığı ABD’de Kaliforniya Üniversitesi’nde konuk öğretim üyesi olarak çalıştıktan sonra da 1967 yılında göreve başladığı Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nden emekli olmuş. 1983-1989 yılları arasında Türk Matematik Derneği’nin başkanlığını üstlenmiştir.

İnönü Armağanı’nı ve TÜBİTAK Bilim Ödülü’nü kazanmış; 1990 yılında da onuruna Uluslararası Cebir ve Sayılar Teorisi Sempozyumu düzenlenmiş.

Bilim insanını, “*Bilim insanının amacı anlamaktır, ama büyük harflerle anlamaktır.*” diyerek açıklayan değerli bilim adamımız 1997 yılında da yaşama veda etmiş. •

Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'ın Stratejik Önemine Dair

“Doğu Akdeniz” derken?

Doğu Akdeniz bölgesi, son yıllarda, özellikle Mısır ve İsrail'in ve kısmen de Kıbrıs adamızın güneyindeki denizel alanında gerçekleştirilen doğal gaz keşifleriyle, ülkemizin olduğu kadar, uluslararası kamuoyunun da tartıştığı bir konum kazandı. Bu keşifler arasında, Mısır'ın Zohr sahası (2015), İsrail'in Tamar (2009 ve 2013) ve Leviathan (2010)

sahaları, önemli rezerv miktarları ile öne çıktı.

Kıbrıs'ın güneyinde kalan denizel alandaki keşifler ise tahmin edilen rezerv miktarlarından daha çok, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, hukuksuz biçimde bu sahaların tek sahibiymiş gibi, üzerlerinde tasarrufta bulunmaları nedeniyle, özellikle KKTC ve Türkiye kamuoyunda gündeme oturdu. »

Doğu Akdeniz bölgesinin stratejik önemi, kuşkusuz doğal gaz ve diğer hidrokarbon varlıklarının potansiyeli ile doğrudan orantılıdır ve artmıştır. Ancak bölgenin gerçek değerini tüm boyutları ile ve eksiksiz kavrayabilmek, ülkemiz için yaşamsal değerdeki bu coğrafyaya yönelik kapsamlı bir ulusal politika belirlemenin de olmazsa olmaz gerekliliğidir.

Bölgeye yönelik küresel ya da bölgesel aktörlerin, abartılı görünebilecek ilgileri, geliştirdikleri stratejiler de ancak böylelikle anlaşılabilir ve bizim politikalarımız ve stratejilerimiz de bu doğrultuda tasarlanmalıdır.

Bölgeyi sadece son dönemde gerçekleşen hidrokarbon keşifleri ve potansiyel keşifler çerçevesinde değerlendirmek, son derece eksik ve hatalı bir yaklaşım olacaktır.

Bölgeyi sadece son dönemde gerçekleşen hidrokarbon keşifleri ve potansiyel keşifler çerçevesinde değerlendirmek, son derece eksik ve dolayısıyla hatalı bir yaklaşım olacaktır. Uluslararası deniz hukukunda ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde tanımını bulan "Kıta Sahanlığı" ve "Münhasır Ekonomik Bölge" terim-

leri, kimilerinin basite indirgediği gibi, sıradan teknik tanımlamalar olarak algılanmamalıdır. Bu terimler, kıyıdaş devletlerin, daha doğrusu bu devletlerin çatıları altında bugün yaşayan ve gelecekte yaşayacak olan kuşakların, en doğal haklarıyla ilgilidir ve kıskançlıkla, bilgiyle, sorumlulukla sahip çıkılmalıdır.

Kıyılarımızdan (base line) yaklaşık 370 kilometreye (200 deniz mili) uzanan denizel alanda ve altındaki kıtasal uzanımda; kıyı devleti olarak "münhasır" haklarımız vardır. Ve bu haklar sadece petrol ve doğal gazla ilişkin değildir.

Denizel canlıların yanı sıra; enerji ile ilgili olarak, haklarımızı gereğince savunmazsak, Doğu Akdeniz'de de gaz hidratlar, denizden rüzgâr, güneş enerjisi gibi, potansiyeli son derece yüksek enerji kaynakları üzerindeki haklarımız da elimizden alınacaktır.

Bunların yanı sıra, denizlerde yüzey ve derin sular arasındaki ısı farkından da elektrik elde edilebilmektedir. Tuzluluk farklılığı, gel-git, akıntılar, dalga enerjisi, diğer zengin potansiyelli denizel kaynaklardır. Ve ülkemizin ticaretinin büyük bölümü, denizler ve özellikle Akdeniz'den sağlanmaktadır. Doğu Akdeniz, ülkemizin bugünü ve geleceği için can damarıdır. Ve bu vizyonla sahiplenilmelidir.

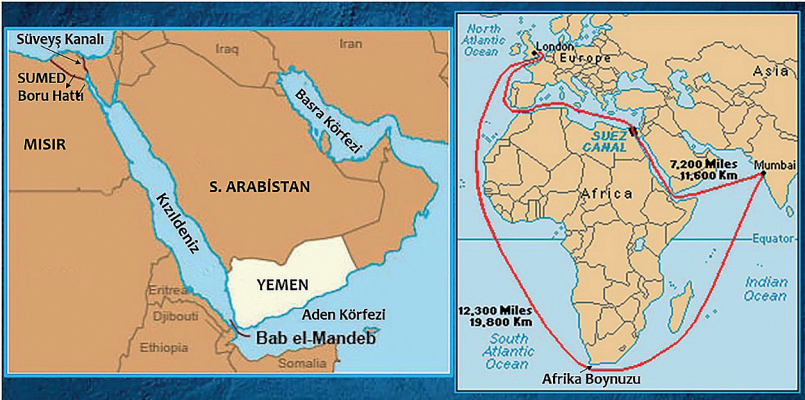
Doğu Akdeniz'in ve Kıbrıs'ın Stratejik Önemi

Doğu Akdeniz, Orta Doğu petrol/gaz kaynaklarının, Kızıldeniz üzerinden; Akdeniz'e, Ege'ye, Karadeniz'e, Atlantik'e açılan kapısıdır. Avrupa, Türkiye ve Amerika (Kuzey, Güney, Orta) pazarlarının en önemli geçiş coğrafyasıdır Doğu Akdeniz... Karadeniz'den ve Afrika'dan Atlantik'e ve Asya'ya petrol/gaz ticaretinin yolu da Doğu Akdeniz'den geçer. Orta Doğu coğ-

mı Asya piyasalarına, diğer kısmı ise Aden Körfezi – Bab ül Mendeb Boğazı yoluyla Kızıldeniz'e girer ve Süveyş Kanalı ile SUMED Boru Hattı üzerinden Doğu Akdeniz'e çıkar. Dolayısıyla bu güzergâh ve Doğu Akdeniz, küresel petrol ve doğal gaz ticaretinin, enerji güvenliğinin yaşamsal önemdeki bir parçasını oluşturmaktadır.

“Dünya ticaretinin yaklaşık %30'u, deniz yoluyla petrol ticaretinin %20'si Akdeniz havzasından

rafyası, dünya ispatlanmış petrol rezervlerinin %48,3'ünü, ispatlanmış doğal gaz rezervlerinin %40,3'ünü barındırmaktadır. Orta Doğu petrol ve doğal gazı, stratejik önemdeki Hürmüz Boğazı'ndan çıktıktan sonra, bir kıs-

Kaynak:
The Bab el-Mandeb Strait:
Regional and great power rivalries
on the shores of the Red Sea

<https://www.mei.edu/publications/bab-el-mandeb-strait-regional-and-great-power-rivalries-shores-red-sea>

29 Ocak 2020

Biden Approves 'Small, Persistent' US Military Presence in Somalia (May 2022)

geçmektedir. Her GÜN ortalama 4 bin kargo ve ticaret gemisi Akdeniz’de seyir halindedir. Her YIL, yaklaşık olarak 40 bin Rus ticaret gemisi, Türk Boğazları’ndan Akdeniz’e geçiş yapmaktadır.

“Kıbrıs ise bu jeostratejik önem içerisinde; petrol ve doğalgaz kaynaklarına ve Akdeniz’e giriş-çıkışı sağlayan üç kapıdan biri olan Süveyş Kanalı’na yakınlığı nedeniyle, bölgede enerji ve uluslararası ticaret güvenliğini ‘denetlemek için’ yerleştirilmiş olan İngiliz üslerinin ve Amerikalıların da birlikte kullandığı ‘erken müdahale’ ile dinleme istasyonlarının konuşlandığı bir noktadır.”¹

Mısır’daki Süveyş Kanalı, Orta Doğu petrol ve gazının (LNG) taşındığı Kızıldeniz ile Akdeniz’i birleştirir. 200 mil uzunluğundaki SUMED Boru Hattı, Kızıldeniz’den gelen petrolü, Mısır üzerinden Akdeniz’e ulaştırır. Kapasitesi günde

2,34 milyon varildir ve gemilerin Süveyş Kanalı’ndan geçemediği durumlarda, Kızıldeniz’den Akdeniz’e geçişin tek yoludur.² Bab-ül-Mandeb Boğazı, Afrika Boynuzu ile Orta Doğu arasında yer alır ve Akdeniz ile Hint Okyanusu’nu birleştirir. 2016’da taşınan ham petrol ve ürün miktarı, günde 6,2 milyon varile ulaşmıştır (2011’de günde 3,3 milyon varil). Süveyş Kanalı ve SUMED Boru Hattı’ndan geçen ham petrol ve petrol ürünleri miktarı, dünya deniz yolu ile yapılan petrol ticaretinin yaklaşık %9’unu oluşturmaktadır. Küresel LNG ticaretinin ise yaklaşık %8’i bu iki geçiş yolundan sağlanmaktadır.

Bu yollardan geçilemediği koşullarda (kaza ya da politik nedenlerle) kalan tek seçenek, Afrika Boynuzu üzerinden dolaşmaktır. 23 Mart 2021’de, Ever Given adlı konteyner gemisinin Süveyş’i tıkmaması nedeniyle yaşanan kriz, bunun son örneğidir. Bu durumda Afrika Boy-

nuzu'nu dolanarak ihracat limanlarına ulaşabilmek için 7,400 km daha fazla yol katedilmesi ve ortalama 450,000 dolar fazladan ödeme yapılması gerekmektedir. Riskli taşıma yollarında karşılaşılabilecek saldırılar da diğer tehditler arasındadır.

Süveyş Kanalı üzerinden gerçekleşmekte olan petrol ve gaz ticaretinin başlıca tarafları, ihracat ve ithalat için bu yolları kullananlar ve bu yollarda sorun yaşanması halinde artacak petrol ve gaz fiyatlarından etkilenecek olan tüm ülkelerdir.

Dolayısıyla, Doğu Akdeniz politikamız ve buna yönelik stratejiler, tüm bu ayrıntılara dikkate alan bir yaklaşımla belirlenmelidir. Bu politika ve stratejilerin, dış politikamızla, güvenlik ve ekonomi politikalarımızla da bir arada ele alınması gerekmektedir. Süveyş üzerinden Güney-Kuzey yönlü hidrokarbon ticaretinin başlıca ihracatçıları arasında S. Arabistan, İran, Irak, Kuveyt,

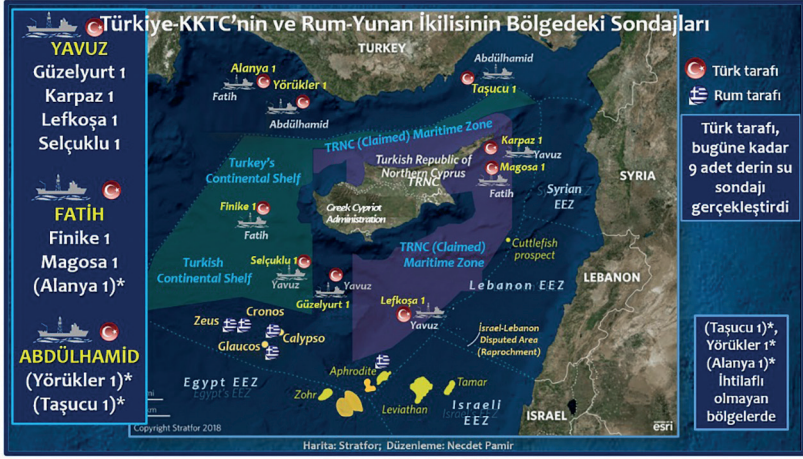
B. A. E. yer almaktadır. İthalatçıları arasında ise Hollanda, Türkiye, ABD, İtalya, Fransa, İspanya sayılabilir. Türkiye petrol ürünleri ihracatında, Rusya ham petrol ve petrol ürünleri ihracatında, ABD ise özellikle LNG ihracatında bu yolu kullanmaktadır. Kuzey- Güney yönlü ihracatın başlıca ithalatçıları ise Çin, Hindistan Japonya başta olmak üzere Asya'da yer alan ve büyük miktarda petrol ve gaz ithalatına bağımlı ülkelerdir.

Sonuç olarak tüm bu aktörler, enerji güvenlikleri açısından bu güzergahın kesintisiz çalışması için kendi çıkarları doğrultusunda adım atmaktadırlar. Süveyş Kanalı ve SU-MED BH'nı barındıran Mısır'da kimin iktidarda olduğu, Bab-ül Mendeb'in kıyısındaki Yemen'in kim tarafından yönetildiği, hep bu aktörlerin merceği altındadır. Söz konusu güzergahın özellikle Afrika tarafındaki üslere baktığında da

bu gerçeklerin yansımaları vardır. Görüleceği gibi, sadece ABD - Rusya değil; Çin, Japonya gibi ülkeler de güzergahın Afrika tarafında üslere oluşturmuşlardır.

Kıbrıs adamızda yer

alan İngiliz (NATO) üsleri, ABD tarafından da kullanılan üslerdir. Suriye ve Libya'ya çok kısa sürede müdahale sağlayabilmelerinin yanı sıra, bu üslerden (Akrotiri ve Dikelya), Wikileaks belgelerinde öne sürüldüğü gibi, Lübnan'daki Hizbullah etkinlikleri ve iletişimleri dahil, bölgedeki tüm hareketliliklere yönelik dinlemeler de bu üsler üzerinden sağlanmaktadır.

Tüm bu verilerin ve yapılabilecek geniş kapsamlı değerlendirmelerin ışığında; Yemen'deki vekalet savaşının, Mısır'daki Sisi-Müslüman Kardeşler mücadelesinin, Suriye'de, Libya'da ve Afrika kıtasının çeşitli ülkelerinde "iç savaş" olarak sunulmaya çalışılan çatışma ve yıkımların ardındaki asıl savaşın; petrol kaynaklarını ele geçirme, taşıma yollarını ve ticaretini kontrol edebilme savaşımından başka bir şey olmadığı söylenebilir. Ve Doğu Akdeniz ile Kıbrıs adamız, tam

da bu çatışma alanının merkezini oluşturmaktadır.

Toparlarsak...

Türkiye, deniz yetki alanı olarak kabul ettiği alanda, bugüne kadar Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ilanı yapmamıştır. 4 adet derin su sondaj gemisi ve iki adet sismik gemisiyle, söz konusu alanda gerçekleşen iki ve üç boyutlu sismik faaliyetlerin ardından, 9 adet derin sondaj yapmıştır.

TPAO'nun yaptığı sondajlar sırasında, "keşif" yönünde resmi bir açıklama yapılmamıştır. Rum tarafının EXXONMobil ile yaptığı ortak sondajlarda (Glaucos 1 ve 2), TOTAL ve ENİ ile yaptığı sondajlarda (Calypso, Cronos, Zeus; "6. Blok") ve Noble (sonradan Chevron) ile yaptığı sondajda Afrodit keşiflerini ilan etti.

Rusya-Ukrayna çatışmasının da katkısıyla, uluslararası piyasalarda büyük oranda artan doğal gaz fiyat-

larının etkisiyle, yabancı şirketler, Rum tarafının hukuksuz faaliyetlerine yeniden ve yeni yatırımlarla destek vermeye başladılar. Türkiye ise uzun süredir terk etmiş görüldüğü Doğu Akdeniz'e yeni sondaj gemisi Abdülhamid ve Oruç Reis sismik araştırma gemisiyle dönmüş görünüyor. Ancak yapılan sondajlar (Yörükler 1 ve Taşucu 1) karasularımızın yakınında ve deniz yetki alanı iddiamız olan suların hayli uzağında yapıldı. Bu nedenle de Rum-Yunan tarafı el yükseltirken, Türk tarafında yeterince etkili olmayan bir süreç izleniyor. Türkiye'nin, daha fazla gecikmeksizin MEB ilan etmesi ve özellikle Libya ile imzalanan deniz yetki alanı ve ortak hidrokarbon arama anlaşması kapsamında, faaliyetlerini söylemeden eyleme geçirmesi zorunludur.

Daha önce de defalarca vurguladığımız gibi; Doğu Akdeniz'deki tüm kıyıdaş devletlerle, karşılıklı yarara ve enerjide iş birliğine dayalı yeni bir strateji benimsemelidir. Ülkemizin sahip olduğu sismik araştırma ve derin su sondaj gemileri, bu stratejide etkin biçimde kullanılabilir. Yunanistan'ın Energean şirketi, İsrail'de 4 ayrı sahada (Karish, Kuzey Kariş, Tanin ve yeni keşif: Athena), kontrol hisselerinin sahibi olarak faaliyet göstermektedir. TPAO'nun Lübnan'da yapışacak olan ikinci ihaleye, İsrail'deki ve Mısır'daki yeni ihalelere girmesi ve Libya ile ortak faaliyet göstermesi, aleyhimizdeki Doğu Akdeniz den-

gesini lehimize değiştirecek yollar-
dan birisidir.

Bu faaliyetlerin planlanması ve icrasında, ağırlıklı olarak; bölgeyi/ jeolojisini çok iyi bilen deneyimli ve nitelikli Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC yer bilimcileri (petrol jeoloğu, jeofizik mühendisi ve petrol mühendisleri) belirleyici konumda olmalıdır. Yabancı şirketlerden hizmet alınması doğal ve yararlıdır. Ancak her aşamada, kontrol ve yönetim, bizim yer bilimcilerimizde olmalıdır.

Unutulmamalıdır ki *“Denizcilik sadece ulaştırma işi değil, iktisadi iş olarak anlaşılacak ve tersaneler, gemiler, limanlar ve iskeleler inşa edilecek, deniz sporları kulüpleri kurulacak ve korunup geliştirilecektir. Çünkü, topraklarının ucu deniz olan bir ulusun sınırını, halkının kudret ve yeteneğinin hududu çizer: En uygun coğrafi konumda ve üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye, endüstrisi, ticareti ve sporu ile en ileri bir denizci ulus yetiştirmek yeteneğindedir. Bu yetenekten yararlanmasını bilmeliyiz. Denizciliği Türk'ün büyük ulusal ülküsü olarak düşünmeli ve onu az zamanda başarmalıyız...”* (M. Kemal Atatürk, 1937) •

necdetpamir@butundunya.com.tr

* Kaynak: 1-KIBRIS'TA SON SÖZ SÖYLENMEDİ Paneli, Türkiye Barolar Birliği, Mustafa Ergün OLGUN, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 327, Kıbrıs'ta Son Söz Söylenmedi, ISBN: 978-605-9050-28-9; Eylül 2016, Ankara
2-Bunun dışında ise binlerce mil daha uzun, pahalı ve riskli Afrika Boynuzu'nu dolanma seçeneği vardır!

Bedelli Hayat

Yazan: Tayfun YILMAZ

Bizim ve öncesi yaş grubundakiler kalem kullanmaya alışıktır. Öğrencilik yıllarımızda, iş yaşantımızda birçok şeyi kaleme yazdık. Ne ödevlerimizi, ne sınav kağıtlarımızı tuşlara basarak doldurmadık. Saatlerce uğraşarak ödevler hazırladık, sildik, yazdık, çizdik. Sınavlarda, elimizde kalem, önümüzdeki kağıdı doldurmak için kıvrandık. Önümüze cevap şıklarının bulunduğu sınavlarımız olmadı, ya da çok azdı. Sorunun cevabını kendimizce bulmamız istendi, hatta cevabı yazdıktan sonra kendi yorumumuzu da eklememiz istendi bazen. Fiziksel ve zihinsel olarak yorulduk, ama bakış açısı ve farklı yorumlar sahibi olma fırsatımız oldu her zaman. Bilen bilmeyen kadar, yorumlayabilen ve yorumlayamayan olarak da değerlendirildik.

İyi mi kötü mü bilmiyorum. Elde edilen her şeyin bir bedeli olduğunu, çaba gerektirdiğini, bu yüzden değerli olduğunu öğrettiler bize. Zor elde edilen şeyleri saklamak, korumak da içgüdüsel olarak ortaya çıkıyordu zaten. Bu durumda, hem sahip olmak, hem korumak, hem de yerine yenisini koymanın kolay olmadığını bildiğimizden, tüketirken, harcarken

iki kere düşünmemiz gerekiyordu.

İlişkilere bakışımız da farklı değişti. Arkadaş, dost biriktirmek değerli olduğundan, ilişkilerimizi korumaya gayret ettik.

Evlilikler de öyle. Evlenme kararı da, boşanma kararı da kolay alınmazdı. Eşyalarımızı, sorun çıktığında hemen yenilemezdik. Hepimiz iyi kötü tamirden anlar, onarım için gerekli alet edevatın önemli bir kısmını evlerimizde bulundururduk. Zor sahip olduğumuzdan sonuna kadar kullanmanın yollarını arardık. Arada, manevi bağ kurduğumuz eşyalarımız da olurdu. Giysilerimizi de elden geçirirdik. Modaya göre tadilatlar yaptırır, yıpranan yerleri onarır, bazen de kilomuza göre değişiklikler yaptırırdık. Yerine yenisini koymak son çareydi.

Daha az tüketim ve sahip olma, daha fazla iletişim ve paylaşma vardı sanki. Parayı, daha çok kişisel hayallerimizi gerçekleştirmek için biriktirirdik. İhtiyaç dediğimiz şeyler, önce hayallerimize yerleşir, bir süre özlenir, olgunlaşır ve ardından sahip olma süreci başlardı. Elde etme anı çok değerli olur, sevinci daha uzun sürerdi...•

Büyük
Yapıtlarımız

Konur Ertop

Romancı Ahmet Hamdi Tanpınar &

Kahramanı
Behçet Bey

Ahmet Hamdi Tanpınar, yazdıklarının gerektiği gibi değerlendirilmediğinden yakınmıştır. Günlüğünde sık sık “sükût suikasti”ne uğradığından söz eder:

“Etrafımdaki sükût halkası âdeta bir suikast mahiyetiyle devam ediyor. Şiir kitabım, şiirim hakikaten biçare mi? Ben biliyorum ki bu kitaptaki beş on manzume ile Yahya Kemal’den sonra Türk şiirinde en mühim işi yaptım. Dili bugünkü kuruluşundan kurtardım. »

Ama kime ne anlatabilirsin? Bir gün elbette bana döneceklerdir. Fakat ne zaman?"

Cumhuriyetin ilk dönemindeki etkin aydınlarla, siyaset adamlarıyla yakınlıkları olan Tanpınar milletvekilliği yapmıştır. Üniversitede kürsü sahibidir.

"Bursa'da Zaman" yazarının şiirleri dillerde dolaşır, okul kitaplarında yer alır. O da ustası Yahya Kemal gibi özenli yapı işçiliğine öncelik verdiği için şiirlerinin son biçimini aldığı kolay kolay düşünmez. Şiir kitabı ancak yaşamının son yılında yayımlanabilir.

Ulaşmayı beklediği yerde görmez kendisini. Bunun nedenlerini araştırır:

"Belki de kendi kendimi mahveden benim. Hakkımdaki 'sükût suikastinin' bir sebebi de benim. Edebiyatçılarla düşüp kalkamıyorum. Yirmi ile otuz beş yaş arasında onlara çok yakındım, şimdi çok uzağım. Aramızda bütün bir kültür ayrılığı var. Sağ taraf beni kâfi derecede kendisinden, kâfi derecede inhisarcı, kâfi derecede cahil görmüyor. Sol bana düşman. Benim kültür seviyemde olanlar ise Frenklerde benden iyisini buluyorlar. Hakikat şu ki ben Türkçede yeniyim. Fakat dünyada yeni değilim."

"Hâlâ hiç kimse 'Deniz' manzumesinden bahsetmedi. 'Deniz' manzumesi Türkçenin beş on manzumesinden biridir. Hayır, ben adımı, küçük şöhretimi hak ettim ve çok ileriye geçtim. Fakat niçin bu kadar haksızlık?" sözleri onundur.

Tanpınar'ın şair kimliği öteki alanlardaki çalışmalarının önüne geçmiştir. Son yıllarında özeleştirisini yaparken kendisi de en çok şiire katkısı üzerinde durmuştur:

“Belki de kendi kendimi mahveden benim. Hakkımdaki 'sükût suikastinin' bir sebebi de benim. Edebiyatçılarla düşüp kalkamıyorum...”

"Türkçe'yi hece veznini, Türk duyusunu ve görüşünü biraz daha, olduğundan, bugünkünden daha çok ileriye götürmekten henüz ümidimi kesmiş değilim. Daha yapacağım iş var. Buna eminim. Varsın sussunlar, varsın okumasınlar, beğenmesinler, hayatlarına getirdiğim şeyin farkında olmadan, satıhtan beni tanısunlar. 'Bursa' şiirimle iktifa etsinler. Ben yine tenezzül etmeden tavizat vermeden, zaman zaman ancak iltifat ederek işime devam edeceğim. Kendime göre bir Türkçe yapacağım. Muayyen bir edebiyatın örneğini vereceğim. Çalışacağım. Bu şartlara rağmen kendimi yapacağım. Kendisini yapmak, yaparken eserini vermek, peşini bırakmamak, bir gün mucize tahakkuk edebilir. Ben ki ne yaptımşa çalışarak yaptım. Allah kısmet ederse bir gün meyvesini alırım bunun. Hayır meyûs (üzgün-karamsar) değilim."

Yaşamı ancak 61 yıl süren Tanpınar bütün bunları günlüğünde dile getiriyordu. O satırları kaleme alırken yeni şiirler yazıyor, son romanı "Aydaki Kadın"ı da tamamlamaya çalışıyordu.

"Şiirim esastır. Fakat roman şöhretimi ve şahsiyetimi tesis edecektir. Birisi düşüncem, asıl estetiğim, öbürü asırımla temas noktamdır." diyen yazarın üniversitede kürsü arkadaşı Prof. Mehmet Kaplan da onun şair kimliğine öncelik vermiş olmalı ki beğenilen "Huzur" romanıyla ilgili ayrıntılı inceleme-sinde, yapıtı "Bir Şairin Romanı"

diye niteleyecekti.

Bütün bunlara karşılık Tanpınar'ın çalışmalarının, ölümünden sonraki şaşkırtıcı meyvesi onun şiiri değil romanı oldu!

““ Türkçeyi hece veznini, Türk duyusunu ve görüşünü biraz daha, olduğundan, bugünkünden daha çok ileriye götürmekten henüz ümidimi kesmiş değilim.

"Nasıl tanzim edeceğim çalışmamı? 'Saatleri Ayarlama (Enstitüsü)' nasıl kabul edilecek" diye kaygı çektiği, ölümünden yalnızca bir yıl önce yayımlanmış söz konusu yapıtı, sonraları çağdaş Türk roman geleneğine benzersiz bir katkı olarak değerlendirilecekti.

1944 yılında "Ülkü" dergisinde yayımlanırken yarım kalan yapıtı "Mahur Beste" ile başlayan roman serüveni, ölümünün ardından geride bıraktığı bölümlere, notlara, taslaklara dayanılarak yayımlanmış "Aydaki Kadın" ile noktalanacaktı.

"Mahur Beste"de canlandırdığı örneğin "Behçet Bey", "Talat Bey", "Atiye Hanım" gibi karakterler, daha sonraki "Sahnenin Dışındakiler", "Huzur" romanlarında da okur karşısına çıkacaktır.

Talat Bey'in eşi Fatma Hanım, oğlu İbrahim Bey, "Sahnenin

Dışındakiler”deki Mümtaz, Nuran, Tevfik Bey, Sabiha yine “Huzur”un kahramanları arasındadır.

Yazarın ilk romanına adını veren mahur beste, roman kahramanlarından “Huzur”daki Nuran’ın büyük dedesi çarçkı yüzbaşısı Talat Bey’in yapıtı olarak tanıtılmıştır. Romanın “*Büyük bestekârumuz Eyyubi Bekir Ağa’nın ruhuna ithaf ediyorum,*” diye sunulması Tanpınar’ın, kahramanlarını kuşaktan kuşağa etkilemiş böyle bir müzik yapıtını tasarlarken Eyyubi Bekir Ağa’nın bestesinden esinlendiğini düşündürmektedir.

Romancı, üniversitede öğrencisi olduğu, ustası Yahya Kemal’in kendisini İstanbul Konservatuari’na götürdüğünü, birlikte arşivdeki klasik yapıtları dinlediklerini anlatmıştır. Bizim eski müziğimiz gibi Batı klasik müziğiyle de yakından ilgilenen romancının, mahur besteyi tanıyıp sevmesinde de belki Yahya Kemal’in etkisi olmuştur.

“Mahur Beste” romanı üzerinde Yahya Kemal’in müziğin yanı sıra, toplumsal-siyasal içerik yönden de etkileri bulunduğu söylenebilir.

Şiir işçiliği bakımından Yahya Kemal’in aşırı titizliği, yapıtlarına son biçimini verebilmek için uzun yıllar çalıştığı bilinmektedir.

Şiir kitapları bu nedenle ancak ölümden sonra yayımlanabilmiştir. Yine ölümünden sonra yayımlanabilen yapıtlarından biri de “Siyasi Hikâyeler”idir.

Yahya Kemal’in II. Mahmut ile Abdülaziz dönemlerindeki birtakım siyaset adamlarını, onların saray çevresiyle ilişkilerini, birbirleriyle çekişmelerini, aralarındaki çıkar çatışmalarını anlatan hikâyeye kahramanları arasında jurnalciler, dalkavuklar, suya sabuna dokunmayıp

günlerini gün edenler, kendi çıkarları için en yakınlarının kuyusunu kazanlar, gözden düşenler, işinden-aşından hattâ yaşamından olanlar kaynaşır.

Yer yer tarih kitaplarından aktarılmış bu insanlarla olayların Cumhuriyet dönemindeki siyasal yaşamla ilişkisi kurulabileceği düşüncesi, şairin hikâyelerini, yazıldıkları dönemde yayımlanmasına engel

olmuş görünmektedir!

Yahya Kemal’in hikâyelerindekileri anımsatan, farklı kişilikte, farklı serüvenler yaşamış kahramanlar “Mahur Beste” romanında ana kahraman Behçet Beyefendi’nin çevresini kuşatmışlardır.

Yazdıklarını pek çok kez gözden geçiren, düzelten, baskı provalarına bile eklemeler çıkarmalar yapan Tanpınar’ın mektupları eşsizdir.

Mahur Beste
AHMET HAMDİ TANPINAR

Örneğin Paris yolculuklarından gönderdiği mektuplar su gibi akarak yazarın en ustalıkla denemeleriyle yarışır. Mektup yazmayı sevdiği görülen yazar kimi kez romanında kahramana da mektup yazdırır: “Huzur”da intiharından önce Suat’ın Mümtaz’a gönderdiği mektup böyle bir örnektir.

Romancının “Saatleri Ayarlama Enstitüsü”nü yayımladıktan, kahramanı Hayri İrdal hakkında öteki kahramanlardan Halit Ayarcı’nın ağzından, Doktor Ramiz’e yazılmış diye gösterdiği bir mektubu da vardır.

Roman mektuplarının en tanınmışı ise “Mahur Beste” romanı için yazılan “Mahur Beste Hakkında Behçet Bey’e Mektup” tur:

Romancının orada anlattıkları arasında yapıtın kahramanları, olaylar, düşüncelerle ilgili türlü açıklamaları yer alır:

“Bir bayram günü, eski düzeninden pek az iz kalmış bir konakta birbirimize rastlamıştık. Eski, titiz, pırıl pırıl, ta gençlik zamanınızdan kalma selamlarla, iltifatlarla odaya girer girmez beni fethetmişiniz.”

“Her gün cebinizden yeni bir insan çıkardınız. Bir gün sizi o kadar ufak bırakan (Behçet Bey çelimsiz, ufak tefek biridir!), dev hüviyetiyle adeta yumurtada iken ezen rahmetli babanızla geldiniz. Ertesi gün kader mahkûmu solgun karınızda, Atiye’den (İkili, Padişah Abdülhamit’in buyruğuyla evlenmiş, genç kadın eşini hiç sevememiştir!) bahsettiniz. Sonra sırasıyla, yahut hiç

sıra gözetmeden bacanaklarınız, baldızlarınız, onların çocukları, uzak yakın akrabalarınızla karıştırdınız. Kayınbabanız Ata Molla Bey’i, Halil Bey’in babası Nuri Bey’i, Agop Efendi’yi, Mösyö Soloski’yi, Selim’i Talat Bey’i hep sizden öğrendim.”

Bu insanların birçoğu romancının öteki yapıtlarında da yer alacaktır. Tanpınar, yapıtta kendisine az yer verildiğinden yakınan Behçet Bey’e öteki kahramanlarla ilgili olarak şöyle der:

“Arkanızdan o kadar büyük bir kalabalığı sahneye taşıdınız ki, sizin hikâyeniz olmaktan çıktı. Hepinizin

“Arkanızdan o kadar büyük bir kalabalığı sahneye taşıdınız ki, sizin hikâyeniz olmaktan çıktı. Hepinizin hikâyesi, daha doğrusu yaşadığınız, yaşadığımız devirlerin hikâyesi oldu.

*hikâyesi, daha doğrusu yaşadığı-
nız, yaşadığımız devirlerin hikâyesi
oldu.”*

Pek çok kahramanın yer aldığı hikâyede aile ilişkileri canlandırılmış, kişilikler çözümlenmiştir. Örneğin Behçet Bey’in mutsuz eşi bu sonuncular arasındadır:

“Atiye’nin üzerinde sizden fazla durmama kızılıyorsunuz. Ne yalan söyleyeyim, Atiye’ye bağlıyım. Sabrı, tahammülü, iyi kalbi, talihi, her şeyi beni ona bağladı.”

“Mahur Beste”nin bir aile tarihi olmaktan çıkıp söz gelimi Yahya Kemal’in “Siyasal Hikâyeler”ine uzanarak siyasal eleştiri niteliği kazanması dikkat çekicidir. Romanın dergide tefrika edilirken yarım bırakılması da bu yönüne bağlanmıştır.

Behçet Bey’in babası İsmail Molla, dünürü Ata Molla, İsmail Molla’nın medreseden arkadaşısı Sabri Hoca yaşadıkları olaylarla, kimlikleriyle, düşünceleriyle Osmanlı toplumunun “Siyasal Hikâyeler”de anlatılanların sonrasındaki, II. Mahmut’tan II. Meşrutiyet’e uzanan yılların izlerini taşırlar.

Roman boyunca onlar aracılığıyla Batılılaşma döneminin sorunları değişir, çözüm yolları araştırılır.

Örneğin *“Ben Şarka bağlı değilim, eskiye de bağlı değilim; bu memleketin hayatına bağlıyım.”*

“Bizim Şark, Müslümanlık şu bu diye tebcil (yüceltme-ululama) ettiğimiz şeyler, bu toprakta kendi hayatımızla yarattığımız şekillerdir;” diyen İsmail Molla, Yahya

Kemal’den gelen temel görüşü savunmuş gibidir.

İsmail Molla’nın karşısındaki olumsuz örnek Ata Molla’dır. “Siyasal Hikâyeler”de anlatılan Halet Efendi bu roman kahramanı için örnek alınmış gibidir:

“Kapalıdan, gizliden, sürünen ve süründüğü yerden karşısındaki birdenbire ısrandan hoşlanırdı (...) yaratılıştan dolapçı, esrarlı ve zalimdi.”

“Devrine olan düşmanlığı onu ileriye değil, geriye götürdü ve acayip bir mazi hasretine attı.”

Sabri Molla’ya gelince, onun benzerlerine Tanpınar “19. Asrın Edebiyat Tarihi”nde yer vermiştir.

Fransızca öğrenen, Avrupa’ya giden, ihtilalcilerle düşüp kalkan, Suavi ayaklanmasına karışan medreseli Sabri Hoca’nın İttihat-Terakki’ye şu eleştirisi dikkat çekicidir:

“Asıl hedefi göremiyorlar. Sadece Abdülhamit ile meşgul oluyorlar. Onu yıkmak, onu devirmekten başka bir şey düşünmüyorlar. Abdülhamit tek adam... Beride otuz milyon insan var.”

Sabri Hoca şunları da söyleyecektir:

“İnsanı yeni baştan, yeni esaslarla kurmamız lazım; yeni kıymetlerle yaşayan bir insan. Halbuki bu imkânsız.”

Sonraki roman “Sahnenin Dışındakiler”, işte bu “imkânsız” görüneni ele alacaktır! •

konurertop@butundunya.com.tr

Başarının Ölçütü

Başarılı ve anlamlı bir yaşam sürmeyi istemek doğaldır. Bizi çevreleyen dünyaya katkıda bulunduğumuzu ve bir fark yarattığımızı hissetmek ve tamamlanmışlık duygusunu yaşamak... Bunun için kişinin başka insanları etkilemeyi, onlar tarafından başarılı ve kendinden öğrenilecek şeyler olan bir birey olarak algılanmayı hedeflemesi mantıklı görünebilir.

Hiç kuşku yok ki, diğer insanları etkilemek, olumlu anlamda dikkat çekmek için önemli bir araçtır. Ancak, birinin diğerinin yerini ala-

mayacağını unutarak, araçları amaçlarla karıştırma eğiliminde olursak, bu bir sorun haline gelebilir. Dış dünyada başarılı kabul edilmek, gerçek ve içsel bir başarı anlamına gelmez.

Örneğin sosyal medyayı ele alalım; başarılı görünmek için en önemli şey paylaşmaktır. Ne denli kabul görürsek, o ölçüde popülerlik ve ilgi kazan-

Dış dünyada başarılı kabul edilmek, gerçek ve içsel bir başarı anlamına gelmez.

nırız, ağımız genişler ve etkimiz büyür. Bu tür platformların doğası gereği, görünüş temel şey haline gelir. Ve hiç kimse “başarısız” olarak görülmek istemez. Bu tür platformlar genellikle kendi reklamınızı yapmanın bir aracı haline dönüşür, bir reklam panosu gibi işlev görürken, nasıl görüldüğümüz ile ilgili sizi saplantılı hale de getirirler. Sosyal medyada nasıl görüldüğümüz ve algılandığımız konusunda harcadığımız büyük enerji, akıl ve yetenek; daha yararlı bir arayışa, gerçek bir ideale yönlendirilseydi dünyamız bundan kuşku yok ki büyük yarar sağlayabilirdi.

...sosyal ağlar bugün yaşamlarımızın ayrılmaz bir parçası haline geldi.

Elbette, başka insanları etkileyen şeyleri, dünyanın sözde “bugünkü döngüsünü” görmezden gelmek saf-lık olur; çünkü sosyal ağlar bugün

yaşamlarımızın ayrılmaz bir parçası haline geldi. Yalnızca hangi noktada olduğumuzu anlamak için bile olsa, toplumun iyiyi ve kötüyü, başarıyı ve başarısızlığı nasıl tanımladığının farkında olmamız gerekiyor. Fakat bu algıların farkında olmamız, onları benimsememizi gerektirmez. Anlamlı bir yaşam sürmek ne denli önemliyse; bu “anlamın” tanımını kendimiz yapmamız ve dünyanın geri kalanının bizim yerimize bunu yapmasına izin vermememiz de o denli önemlidir.

Kendimize bizim için neyin önemli olduğunu sormamız gerekiyor: Toplumun tanımladığı bi-

çimde başarılı olmak mı, yoksa kendi seçtiğimiz ve kendi anlamlandırdığımız yolu takip etme başarısını göstermek mi? Bu konudaki asıl önceliğimiz nedir? Başkaları tarafından “başarısız” addedilmekten korkuyor muyuz? Ve aslında “başarısızlık” bizim için ne anlama geliyor? Başarısızlığın tanımını da başkalarının değil, kendi ölçütlerimize göre yapmamız gerekir.

Gerçek şu ki, başkalarının bizi nasıl algıladığına, onların

onayını almaya, genellikle kendi yaşamımız hakkında bağımsız yargımızı oluşturmaktan çok daha fazla önem verme eğilimindeyiz. Başka-

larının algıları bazen bizi öylesine derinden ilgilendirir ve etkiler ki, seçimlerimizi, davranışlarımızı, özgüvenimizi, mutluluk duygumuzu ve hatta öz kimliğimizi yönlendirir. Böylece en değerli şeyi, özgünlüğümüzü yitiririz. Bu nedenle, üzerinde düşünmeli ve kendimize başarılı ve anlamlı bir yaşam tanımımızın ne olduğunu sormalıyız.

Her bireyin kendi özgün yolu olduğunu bildiğimize göre, başarıyı ölçümlemeyi nasıl yapmak gerekir? Her birimizin yolu özel ve benzersizdir; yüzlerce kez başarısız olsak bile, hayal kurmaya ve hayallerimizin peşinden gitmeye devam edebilmek... Belki de yaşamın anlamı budur: Hayal kurma ve gerçekleştirme sanatı.

Yaşamımın ne kadar başarılı olduğuna başkaları karar veriyorsa, o zaman her şey onların görebildikleri, onaylayabildikleri ve takdir edebildikleri ile ilgilidir. Görünüm, iç gerçeklikten çok daha önemli hale gelir. Bunu kendi itici gücüm haline getirirsem, bu yalnızca yüzeysel algılara dayalı bir yaşamı beraberrinde getirecektir. Fakat eğer kendi anlamımı aramak ve onu gerçekleştirmenin peşindeysen, o halde neyi ne kadar iyi yaptığımı da kendi ölçütlerime göre ve son derece samimiyetle değerlendirmem gerekir. Bu konuda cesur olmam ve kendime karşı dürüst olmam gerekiyor; alışlagelen kalıpların dışında olmayı göze almam ve kimi zaman gerçeğin rahatsız ediciliğine katlanmam da...

Öyleyse başarıyı nasıl ölçeceğiz? Hangi parametrelere göre değerlendirmeliyiz? Belirli bir bitiş çizgisine, amaçlanmış bir kazanıma ulaşmakla mı ilgili? Yoksa sürekli gelişen bir hayale ve onun gerçekleşmesine giden yolda ilerlerken kendimizi iyileştirme, özgün bir arayış, yaşam kalitemizi ve özgünlüğümüzü ölçme süreci mi?

Yaşamımın ne kadar başarılı olduğuna başkaları karar veriyorsa, o zaman her şey onların görebildikleri, onaylayabildikleri ve takdir edebildikleri ile ilgilidir.

Özgün olmak ve “olabileceğim en iyi ben”e ulaşmak için çaba göstermek, kendimi hiç kimseyle kıyaslamamak, bütünden ayrı olmakla

ilgili değildir. Aksine, kadim felsefelerin de işaret ettiği gibi, ancak özgür bir birey bütünlüğe bağ kurabilir ve yaşamın birliği ile uyum içinde olabilir. Damlanın aslında hiç ayrılmadığı okyanusa geri dönmesi için gerçek özgünlüğün esas olduğu söylenir. Özgün olmak, gerçek bir cömertliği ve diğer insanlara da yansıtabileceğimiz yaşamsal bir parıltıyı beraberinde getirebilir. Fakat diğer insanların algılarına göre yaşamımızı biçimlendirmek ise bizi, sürekli olarak diğerlerinin tanımlarına bağlılığı ve sonunda da birincil kaygısı başkalarından onay ya da ilgi almak olan dilenci gibi bir yaşa-

yış eğilimine sürükleyebilir.

Yaşamımızı başkaları tarafından değerlendirilecek bir ürün olarak görmeyi reddetmeliyiz. İnsanların kendilerine her zaman sordukları temel sorulara nasıl yanıt vereceğimizi seçen bizim yerimize başkaları değil, biz olmalıyız: Kimiz? Yaşamın -kendi yaşamımızın- amacı nedir?

Yalnızca yaşamın, üretmenin ve üremenin ötesinde, kendimiz için daha derin anlamlar arıyorsa, belki de kendimize bu soruları sormanın zamanı gelmiş demektir. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri kaynağı: "The Measure of Success", Yaron Barzilay, 9 Kasım 2022, library.acropolis.org/

Bütün Dünya, 1953

İşte Biz Böyleyiz!

1945 yılında, Göle'de, askerlik görevimi yapıyordum. Oltu'dan, alayın satın aldığı yıllık buğdayın naklini takip için görevliydim. Köylülerin üç günlük yoldan, en ilkel araçlarla yorulmak bilmeden getirdikleri ürünleri sivil araçlarla sevkiyordum. Arabacıardan Avundur köyünden gelen 16 yaşlarındaki Mehmet'le dost olmuştuk. Kaşık saçları altından güven veren gözlerle bakan Mehmet'in 80 kiloluk buğday çuvalarını arabasına yardımsız yüklemesini hayretle seyredirdim. Verdiğim birkaç kuruşla dönüşte köyünden bana yumurta ve peynir getirirdi. Birbirimize o kadar alışmıştık ki, dönüşlerini dört gözle bekler, onu karşılamak üzere bir hayli yolu yürümeyi göze alırdım. Bu nakliyat işi iki ay kadar devam etti. O gün son çuvalı da yükletmiş ancak Mehmet'i görememiştim. Merakla köylülerine sordum: "Biraz keyifsiz Bey..." dediler.

Oltu'da işimi bitirdikten sonra Göle'ye geldim. Göle'nin meşhur ve dokuz ay süren kışı gelmişti. Aradan ne kadar zaman geçtiğini hatırlıyamıyorum. Bir gün dairemde çalışırken posta eri "Teğmenim. Sizi bir ihtiyar görmek istiyor." dedi. Dışarıda yanım metre kar, şiddetli ve dondurucu bir soğuk vardı. Kapı önünde kır sakallı, nur yüzlü bir ihtiyarla karşılaştım. Tanımıyordum.

"Buyur baba; beni aramışsın. Bir arzun mu var?"

"Sen Remzi Bey misin oğlum?" dedi. "Evet." dedim.

"Ben Avundur köyünden Küçük Mehmet'in babasıyım. Oğlum sizlere ömür; vefat etti. Ölürken de, sana otuz tane yumurta borcu kaldığını söyledi. Vasiyet etti. Onları getirdim oğul." dedi.

Ve üstü karlarla örtülü küçük sepeti bana uzattı. • (Ziya Birkan, Üsküdar)

Siyasi Haklar Politika ve Ahlak

Çok geniş kavramlar olan ahlak ve ahlaki değerler, sosyal birlik olan insan psikolojisinin temel taşlarını oluştururken, sosyal ahlakı da belirlerler. Ahlakın söz edildiği yerde mutlaka insan bulunur. İnsani davranışların ve toplumsal hayatın özünü oluşturan ahlak sayesinde, sosyal kurallar ve normlar değerli hale gelirler. Bir düşünce ve inanç sistemi olarak ele alındı-

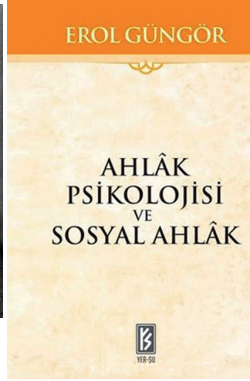
ğında ise bireysel, geleneksel ahlaklardan başlayarak, tüm insanlığa mal olan kurumlara, iş dünyasına, politik ilişkilere, hukuk ve sağlığın dahil olduğu mesleki etik değerlere kadar uzanan geniş bir yelpazeyi içerir. Günümüzde yaşadığımız baş döndürücü küresel gelişmeler sonucu, toplumsal yapılar, ahlaki değerler ve sistemlerin de hızla değiştiği görülür.

Bu konuda Prof. Dr. Erol Güngör, “Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak” adlı kitabında şöyle diyor:

“İnsanlar ahlakın değişmesine engel olamazlar; ahlakın değişmesi için toplumda her şeyin sabit kalması gerekir ki, bunu yapmaya, yani her şeyi olduğu gibi tutmaya kimsenin gücü yetmez. Esasen, böyle bir durgunluk istenen bir hal de değildir. Fakat insanlar engel olmadıkları değişmeyi kontrol altında tutabilirler.”

Özgürlüklerin esas olduğu, halk için halkın yönettiği demokrasilerde, sosyal adaletin temelini

oluşturan siyasi haklar vazgeçilmez kazanımlardır. Bunlardan vazgeçmek, bireysel ve sosyal ahlak değerleri bir yana, hem kamu vicdanı ve hem de kamu idaresinde söz sahibi olabilmek ile çelişir.

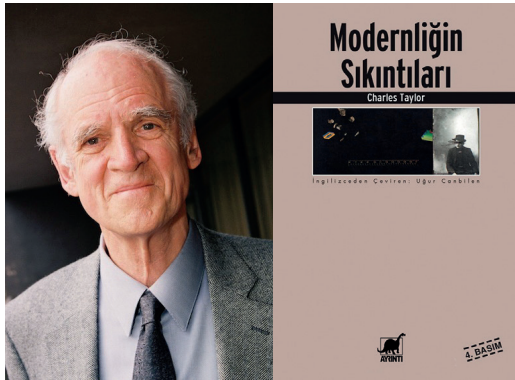
Afşar Timuçin, Leibniz Felsefesi üzerine yazdığı yazıda, 17. yüzyıl filozofları içerisinde sadece, Leibniz’in siyasete eğilim gösterdiğinden söz eder. “*Filozofa göre siyaset bir yaşam biçimidir, tıpkı hekimlik gibi, ahlak gibi bir yarar bilimidir; bir uygulama bilimidir yaşamı kolaylaştırıcı bir bilimdir.*”

Oysa günümüzde gelişmiş, demokratik ülkelerde bile seçimlere katılım oranları düşmekte, yüksek yargıya kadar uzanan, siyasi ve politik yapılanmalar dikkat çekmektedir.

Kanadalı düşünür

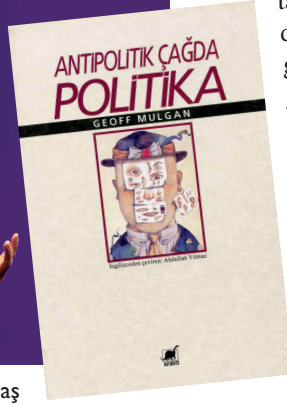
Charles Taylor “Modernliğin Sıkıntıları” adlı kitabında modernliğin ahlakını ve kültürünü tartışıyor. Bireycilik, araçsal aklın hakimiyeti ve ortak bir siyasi proje yokluğu yüzünden siyasal katılımın ve dolayısıyla özgürlüğün

Charles Taylor ve Modernliğin Sıkıntıları adlı kitabı

Geoff Mulgan ve Antipolitik Çağdaş Politika” adlı kitabı

azalmasından söz ediyor. Ahlaki ufkun daralması, hedeflerin gölgede kalması en önemli sorunlar. Yazar bu saptamasında haklı olmakla birlikte, modern toplumların tarihsel ideolojiler yerine, zamandan bağımsız etik politikalar ve ilerlemeler sağladıkları da göz önünde bulundurulmalıdır. Hayal dünyası geniş, ütopya ve gerçeği bir arada topluma ve halkına sunabilen politikacılar başarılı olabilmektedir.

“Antipolitik Çağdaş Politika” adlı kitabında Geoff Mulgan, döllenme özelliğini yitirmiş, katılaşmış politik yapılardan bahsediyor.

“İş başındaki hükümetler bir coşku nedeniyle değil, mevcut başka bir alternatif konusundaki sinizm nedeniyle ayakta duruyorlar. Olumsuz kampanyaların olumlulardan daha etkin ve duygudan uzak olumsuz hareketlerin olumlayıcı hareketlerden daha dinamik oldukları ortaya çıkmaktadır.”

Burada bahsedilen sinizm, muhtemelen mülkiyet, aile, din baş-

ta olmak üzere diğer değer yargılarını reddeden görüştür. Medya ve kurumların alt yapısını oluşturduğu, modern politikalar dönüşümlü bir biçimde, bir iktidar ve muhalefet oyunu haline gelmektedir.

Ulrich Beck’in

ifadesiyle, politik modernleşme politikayı güçsüz bırakırken, paradoksal olarak toplumu politikleştirir.

**Geoff Mulgan:
“İş başındaki hükümetler bir coşku nedeniyle değil, mevcut başka bir alternatif konusundaki sinizm nedeniyle ayakta duruyorlar.”**

Doğal kurallara ve geleneksel değerlere göre yaşamayan toplumlarda, kamusal alan genişlemekte, bireysel davranışlar kolektif akıl ile yönetilmekte ve yönlendirilmektedir. Apolitik çağ adı verilen ve modernliğin sıkıntılarının yaşandığı günümüzde, sadece politikacıların değil, diğer etkinlikler yanında politikayla da ilgilenen insanların ve

gençlerin var oldukları toplumlarda, siyasal haklar kullanıldığı sürece ve politik ahlak mutlaka üst düzeye çıkacaktır.

Seçimlerde kararsız görünen, oymak için sandığa gitmeyeceklerini söyleyen gençler için yetmişli yıllarda popüler olan iki sözü hatırlatmakta fayda var. Yaşamın orta yerinde yolculuğa çıktığımızda yanınıza her şeyi alamazsınız. Bugün sizleri yönetecekleri belirlemede siyasal haklarınızı kullanmazsanız

eğer, yarınlarda şikayetçi olma ve sessiz kalma hakkınız olamaz.

Siyasal bir hakkı kullanmak etik bir değerdir. Günümüzde ahlaki normlar çeşitliliği ve zenginliği ile insanoğlunu çoktan aştı, asıl hedef ise onları gerektiği anda yakalayabilmek olmalıdır. •

muratmolu@butundunya.com.tr

Kaynakça:

- Erol Güngör, Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak, Ötüken Neşriyat
- Afşar Timuçin, Leibniz Felsefesi, Bulut Yay. Dağ.
- Charles Taylor, Modernliğin Sıkıntıları, Ayrıntı Yayınları
- Geoff Mulgan, Antipolitik Çağda Politika, Ayrıntı Yayınları

AFORİZMALAR

- *“En kötü tiran yasaya işkence edendir.”*
- *“Karanlıkta bütün renkler bir araya gelir.”*
- *“Zaman en büyük yenilikçidir.”*
- *“Özgür yargılarla gelen övgü, kişi için bir onurdur.”*
- *“Cesaret demir çağı erdemidir.”*
- *“Adalet sayesinde insan insanın Tanrı’sıdır, kurdu değil.”*

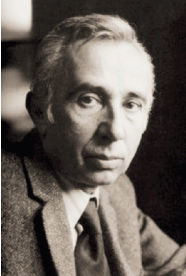
- *“Kibir, bütün erdemleri ve iyilikleri saran bir sarmaşıktır.”*

- *“Adalet makamı, kutsal bir yerdir ve sadece yargıcın oturduğu yer değil, duruşma yeridir.*

Yargıcın bütün çevresi de yolsuzluktan, kirli işlerden uzak olmalıdır.”

- *“Ahlaksız olan, kendine olan saygısını da yitirir.”*

-Francis Bacon

■ Dr. Murat Molu'nun sesinden Necati Cumali'nin “Senin İçin Ey Demokrasi” adlı kitabından alıntı.

Zaten Aktör Dediğın Nedir ki?

Yazan: OLCAY BAĞIR

Asker bir babanın üçüncü çocuğuydu Münir Özkul. Annesinin “paşa” olmasını istediğı Münir, okulunu kırıp soluğı tiyatrolarda ya da sinemalarda alıyordu. Bol bol kitap okuyordu fakat dersleri çok da iyi değildi, önemsemezdi okulu. Lisede tam yedi okul gezdi! Nihayet 24 yaşında mezun oldu liseden. Sanatla yoğurdu benliğini, kültürle harmanladı hayallerini.

Gençliğinde sahne dışında çekingен, mahcup biriydi, sahneye

çıktığıındaysa devleşti hep. Yıllarca amatör olarak yaptığı oyunculuğı 1949’da profesyonelliğe taşıdı ve Ses Tiyatrosu’nda Aşk Köprüsü oyununu oynadı.

Sahneye güneş gibi doğdu

Provalarda Mürüvvet Sim ile karşılıklı sahnelerinde çok tutuktur, çok da kıvıramaz rolünü. Ancak artık oyuncu değiştirmek için çok geçtir, gösteri günü yaklaşmıştır. Herkes, en çok da Mürüvvet

Münir Özkul ve Mürüvvet Sim (sağda) bir film sahneside

Sim çok endişelidir. Ancak sahneye adım attığı andan itibaren bir güneş gibi doğar Münir Özkul. Müthiş bir performans sergiler, sahnesi bitince alkış alır. Mürüvvet Sim ise sahnede donakalmıştır adeta. Provalardaki çaylakla şimdiki yetenekli oyuncu arasında dağlar kadar fark vardır.

Münir Özkul'un geleneksel tiyatroya büyük bir ilgisi ve yeteneği vardı. Sembolik olarak büyük önem taşıyan o meşhur kavuk, Kel Hasan Efendi'nindi. Bu usta, kavuğu ilk olarak öğrencisi de olan İsmail Dümbüllü'ye vermişti. Dümbüllü ise kavuğu, 1968'de yeteneğinin nişanesi olarak Özkul'a düzen-

lenen bir törenle devretmişti.

Ertem Eğilmez hayatını değiştirdi

Yüzlerce oyunda rol aldı ustaların ustası, bir o kadar da filmde. Geniş kitleler de onu sinema sayesinde tanıdı. Sinemaya adım attığı ilk yıllarda tarihsel filmlerde oynadı hep. Sonra melodramlar ve ucuz komediler... Paraya ihtiyacı vardı ve senaryo seçmek gibi bir lüksü yoktu. Fakat Ertem Eğilmez'in Arzu Film ekibine katılınca işler değişti. Bugün "Arzu Film Ekolü" diye anılan bir sistemi vardı bu ekibin.

Kemik bir kadroyla ve kalabalık ekiple yapılan filmlerde oyuncular da senaryo çalışmalarına katılıyor ve katkı sunuyordu. Çoğu kez hikâyeyi şekillendiren, diyalogları yazan bu ekipti. Genelde Sadık Şendil kaptanlığında toplanan ekiple kimler yoktu ki: Münir Özkul-

1988 yılında Kanlı Nigar adlı oyunun bitiminde düzenlenen kavuk devir teslim töreninde İsmail Dümbüllü, Sadık Şendil ve Münir Özkul

Münir Özkul, Arzu Fim ekolü ile çekilen Hababam Sınıfı filminde

lar, Adile Naşitler, Zeki Alasyalar, Metin Akpınarlar, Kemal Sunallar, Halit Akçatepeler, Ergin Orbeyler, Yavuz Turgullar...

“Oynarken varızdır...”

Özkul unutulmaz roller ve performanslar sergiledi beyazperdede.

Doğum gününde Münir Özkul Ertem Eğilmez ile birlikte

Beyazperdede unutulmaz roller ve performanslar sergiledi. O, fakir ama gururlu insanın sinemamızdaki prototipidir belki de.

O, fakir ama gururlu insanın sinemamızdaki prototipidir belki de. Acımasız zengine haddini bildiren emekçi; öğrencilerin müşteri gibi görüldüğü sisteme itirazı olan ve öğrencileri hayata hazırlamaya çalışan tatlı/sert müdür muavini; tüm olumsuzluklara rağmen ailesini ayakta tutan ve ne kadar yorulsa da yıkılmayan aile reisi; arkadaşlarıyla birlikte halıya sarıp kaçırıldığı ünlü şarkıcıyı evinde saklayan bir “kay-

beden”; klarnet çalan sarhoş bir Roman; “turşu suyunun iyisi limondan mı olur sirkeden mi?” konulu bir tartışma yüzünden eşinden boşanan ve çocuklarını ayıran bir inatçı... Sinemamızın ve sahnelerimizin gördüğü en büyük aktörlerden biridir Münir Özkul. Ruhü bu dünyadan 5

bütünleşen Tomas Fasülyeciyan’ın o tiradı?

“Zaten aktör dediğin nedir ki? Oynarken varızdır, yok olunca da sesimiz bu boş kubbeye, bir hoş seda olarak kalır. Olsa olsa eski program dergilerinde soluk birer hayal olur kalırız...” •

Hababam Sınıfı Hakkında Küçük Notlar

Hababam Sınıfı öyküsü Rifat Ilgaz’ın “Dolmuş” dergisinde yazdığı küçük hikayelerle başlar ve kitaplar, tiyatro oyunları ve film serisiyle 50’li yıllardan beri devam eder. Hikayedeki İnek Şaban ve Mahmut Hoca rolleri Kemal Sunal ve Münir Özkul için özel olarak değiştirilmiştir. Özgün eserde

İnek Şaban gerçekten “inek öğrenci” özellikleri taşıyan ispiyoncu bir tiptir. Kel Mahmut ise müdüre yaranmaya çalışan ve klasik müdür muavini tipleridir.

Ertem Eğilmez’in yüksek ücretli starlarla çalışmama prensibi vardı. Kemal Sunal bile Hababam Sınıfı’nda oynadığı süreçte henüz pek tanınan bir oyuncu değildi. Yalnızca Tank Akan bu koşulların dışındadır. Ertem Eğilmez’in oğlu gibi sevdiği Tank Akan’ı sürekli “Ferit” ismiyle oynatmasının nedeni, erken kaybettiği oğlunun adının da Ferit olmasıydı. Oğlunun ismini Tank Akan’la yaşatmak isteyen yönetmenin ona filmlerde verdiği bu isim Tank Akan’a da oldukça yakışmış ve bu isimle tam 12 filmde oynamıştır.

Bilginizi Denetleyin

1-Kaynağı Mitolojik
Çağlara dayanan kirişli
çalgiya ne ad verilir?
a-Akordion b-Lir
c-Gayda d-Kanun

2-Çobanların omuzla-
rına attıkları dikişsiz,
kolsuz elbiseye ne ad
verilir?
a-Kepenek b-Hırka
c-Pelerin d-Kepek

3-Aşağıdaki biyolojik
olaylardan hangisinde
metabolizma enerji
kaybetmez?
a-Uyku hali
b-Hücre bölünmesi
c-Besin hidrolizi
d-Protein sentezi

4-Charles Darwin'in
ülkesi hangisidir?
a-Japonya b-İspanya
c-İngiltere d-Kanada

5-Çizgi film kahramanı"
Daltonlar" kaç kardeştir?
a-4 b-6
c-5 d-3

6-Yeni bir işe çırac
olarak başlayana ne
ad verilir?
a-Ledani b-Sübüra
c-Elbasan d-Çömez

7-Çimentonun su yar-
dımı ile kum,çakıl gibi
maddelerle karışması
sonucu oluşan sert
dayanıklı inşaat mad-
desine ne ad verilir?
a-Briket b-Tuğla
c-Kolon d-Beton

8-Hangisi çeşitli müzik
aletlerini çalmada kul-
lanılan mızrap anlamına
gelen bir kelimedir?
a-Cebir b-Porte
c-Tezene d-Kizir

9-"Rasnalnikov"
Hangi ünlü romanın
başkahramanıdır?
a-Karamazov
Kardeşler
b-Suç ve Ceza
c-Babalar ve Oğullar
d-Savaş ve Barış

10-Yağlı güreşlerde
yüksek sesle seyir-
cilere pehlivanları
tanıtan,çoşturucu
sözlerle konuşan
kişiye ne denir?
a-Çığırktan
b-Soytarı
c-Cazgır
d-Değnekçi

11-Bir organizmanın
veya popülasyonun
doğal olarak yaşadığı
yere ne ad verilir?
a-Habitat
b-Populasyon
c-Kommunité
d-Biyotop

12-Cennet cehennem
mağaraları olarak
bilinen obruklar
hangi ilimiz sınırları
içindedir?
a-Hatay
b-Adana
c-Mersin
d-Antalya

Yüksek özünürlük
Ali Tekin am

Doğum Günün Kutlu Olsun **Kayaların Oğlu!..**

Bir söyleşisinde;
*“Öldüğüm zaman
beni ölüm günümde
değil, doğum günümde
anın!..”* demişti.
2 Ocak; bu sözlerin
sahibi Barış
Manço'nun doğum
günüdür.

Çocuklarına Savaş ve Barış isim-
lerini koyan Rikkat Uyanık ve
Hakkı Manço çifti, Lev Tolstoy'u
seviyorlar mıydı bilmiyorum? Ama,
her ne kadar ülkemiz savaşa girme-
se de, Avrupa'nın üzerinden silindir
gibi geçen, taş üstünde taş bırakma-
yan II. Dünya Savaşı'nın etkilerini
yoğun bir şekilde hissettiğimiz ve
barışa özlem duyduğumuz zor bir
zamanda, 1943'te doğan oğulları-
na Barış adını vererek bir ilki ger-

çekleştirdiler ve adı Barış olan tüm çocuklarımıza da esin kaynağı oldular.

Barış Manço'nun annesi Rikkat Uyanık, hayatını müziğe adanmış bir sanatçıydı. Devlet Konservatuarı'nda Zeki Müren'in de hocalığını yapmış, Klasik Türk Sanat Müziği sanatçısı, hocası ve aynı zaman-

Barış Manço annesi Rikkat Uyanık ile

da yazardı. Dolayısıyla Manço, müzikle iç içe bir ortamda büyüdü. Ancak geleceğin müzik efsanesi, ortaokulda müzikten ikmale kaldı. Üstelik sınıfta müzikten zayıf alan tek çocuk da o idi. Bu tökezleme aklını başına getirmiş olacak ki, ömrünün kalan kısmında çıktığı zirveden bir

daha inmed i ve ömrünü de zirvede tamamladı.

Eserleriyle bize yeni ufuklar açan, gönül telimizi titret en, araştıran ve üreten, kemençeyi, bağlamayı Bat ı enstrümanlarıyla buluşturan tam bir müzik adam ıyd ı. Ama Barış Manço'yu sadece müzikle sınırlamak da sanatçı yönünü epey eksik bırakır.

Besteled iği 200'ün üzerindeki şarkısı, kendisine on iki alt ın ve bir platin albüm ile kaset ödülü kazandırmıştır.

Öncelikle birincilik bitird iği Belçika Kraliyet Akademisi Grafik bölümü mezunudur. Burada ald ığı eğitim; tüm hayat ı boyunca kulland ığı kişisel imaj, konser ve televizyon programları için görsel bir zenginlik avantaj ı sağlamıştır. Aranjör, şarkıcı, besteci, söz yazar ı, TV program ı yapımcısı ve sunucusu,

köşe yazar ı, devlet sanatçısı ve kültür elçisidir. Türkiye'de rock müziğ in öncülerinden, Anadolu Rock türünün de kurucuları arasında sayılır. Besteled iği 200'ün üzerindeki şarkısı, kendisine on iki alt ın ve bir platin albüm ile kaset ödülü kazandırmıştır. Bu şarkıların bir bölümü daha sonra; Arapça, Bulgarca, Felsemenkçe, Almanca, Fransızca, İbrance, İngilizce, Japonca ve Yunanca olarak yorumlandı.

Barış Manço, kimi akademik çevrelerce ozan - baks ı edebiyat geleneğinin devam ı olan âşıklık geleneğinin çağdaş bir temsilcisi olarak görülür. Şarkılarında halk kültüründen, sanattan, edebiyatından bolca faydalanması, söz konusu geleneğ in gerek biçimlerini gerekse temalarını sıklıkla kullanması; eserlerinde mesajlar vermesi, şarkılarının son dörtlüğünde âşıkların yaptığı gibi adını tapşırması* bu görüşün temel dayanaklarıdır. Baz ı akademisyenlerce de Barış Manço, yeni bir oluşumun temsilcisi olarak

görü lür. Bu da âşıklık geleneğinin devam ı olarak kabul edilebilecek ve "Çağdaş Türk Ozanlığ ı" olarak adlandırılan oluşumdur. Manço'nun yaptığı, geleneğ in birebir kopyası ve devam ı şeklinde değ il, birleştirerek ve dönüştürerek yeniden üretmedir.

Sürekli arayış ve araştırmalarda bulunan ve ülkemizin zengin kültü-

ründen beslenmeyi ihmal etmediği için de bugün hepsi birer klasik, her biri dillere marş olan eserler üretmiştir. Mesela mehter müziğinden yararlanmış “Genç Osman” ve “Hey Koca Topçu”-yu yapmıştır. Halk Müziği’nden yararlanmış Aşık Veysel’in “Uzun İnce Bir Yoldayım”-ını yorumlamıştır. Sanat Müziği’nden “Bir Bahar Akşamı Rastladım Size”-

yi, “Gamzedeyim Deva Bulmam”ı, söylemiştir. Dünya klasiklerinden “Şehrazat”ı kendi tarzına uyarlamıştır... Şarkı, türkü sadece sevgiliye yazılmaz deyip: “Süper Babaanne”, “Arkadaşım Eşek”, “Sarı Çizmeli Mehmet Ağa”, “Ahmet Bey’in Ceket” gibi pek çok sevilmiş şarkının

Barış Manço'nun “Adam Olacak Çocuklar” programı yayımlandığı yıllarda herkesi ekrana kilitlemiştir.

da gönülümüze girmesini sağlayan, aslında Türk insanını kendisiyle tanıştıran bir sanatçıydı.

Profesyonel olarak müzikle ilgilenen, iyi müzik yapmayı ve kalıcı olmayı hedefleyen, topluma söyleyecek bir sözü olan gençlerin Barış

Manço’un hayatını, felsefik yapısını, geçtiği yolları, ve ürettiklerini mutlaka gözden geçirmeleri gerekiyor.

1988 yılın-da TRT1’de “Barış Manço ile 7’den 77’ye” ile yayıma başlayarak 90 kuşağı çocuklarını, sonra da o çocukların ebeveynlerini ekrana kilitledi. Bu programla dünyanın etrafını 13 kez dolaşacak kadar,

“Barış Manço ile 7’den 77’ye” ile programıyla 500 bin km’nin üzerinde yol kat etti; 148 ülke, yüzlerce şehir gezdi.

yani 500 bin kilometrenin üzerinde yol kat etti. 148 ülke, yüzlerce şehir gezdi. Bu nedenle de “Barış Çelebi” olarak adlandırıldı. Yatmadan önce dişini fırçalamayı, her sabah güne duş alarak başlamayı, arabanın arka koltuğuna oturup emniyet kemerini bağlamayı öğrettiği “Adam Olacak Çocuklar”a hep 10 puan verdi. Çocuklara övgüler verirken, “İkinci Kahvaltı”, “Dönence” ve “Derre Tepe Türkiye” ile yetişkinlerle buluştu...

Barış Manço'nun hatıra albümlerinin birinde Cumhuriyetimizin 100. yılı için yazılmış, girişinde “Kayaların Oğlu” şiirinin yer aldığı 2023 isimli çok özel bir parça var.

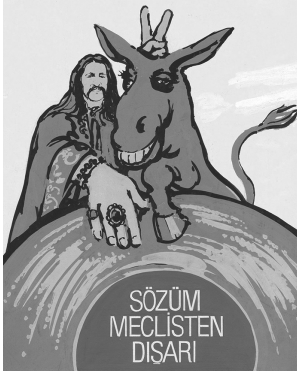
56 yıllık bir ömre, toplam 20 albüm, 31 single sığdırdı Barış Manço... Bunlara ilave olarak ölü-

münden sonra üç de hatıra albümü yayımlandı. Barış Manço'nun ilk albümünde Cumhuriyetimizin 100. yılı için yazılmış, girişinde “Kayaların Oğlu” şiirinin yer aldığı 2023 isimli çok özel bir parça var.

Nisan 1972’de Ankara Polatlı Topçu ve Füze Okul Komutanlığı’nda başlayıp, Balıkesir Edremit’teki birliğinde biten yedek subaylık döneminde besteledi Kayaların Oğlu / 2023’ü!...

1975 yılında Barış Manço’nun Kurtalan Ekspres ile birlikte bir yüzü, yine askerde yazdığı “Ben Bilirim, Ben Bilirim”, diğer yüzünde ise gelmekte olan uzunçaların isim parçası da olacak enstrümantal 2023’ten oluşan bir 45’lik yayımlandı. Bu çalışmanın ardından da aynı yıl kariyerinin ilk uzunçaları olan 2023’ü yayımladı.

Bu albümün çıkışından bir yıl sonra yani 1976’da Saklambaç gazetesinde Barış Manço ve Kurtalan Ekspresi’nin yer aldığı

Ali Tekin Çam’ın diploma projesi için hazırlanmış görsel. -1981 (Solda) / Damla Çifçi’nin; Ali Tekin Çam yönetiminde, “Barış Manço’nun doğumunun 80. Yılı anma konseri” olarak konusunu belirlediği diploma projesinin afişi -2020 (sağda)

Kayaların Oğlu adlı albümü

ğ 2023 isimli bir bilim kurgu fotoroman yayımlandı. İlginç tarafı; 1999 yılında rahmetli olan Barış'ın fotoromandaki kod ismi "Barış 999"du!..

Kayaların Oğlu şiirinin sonunda:

Ve ilk kez, sağımda solumda...

Asırlardır durmakta olan diğer çınarları fark ettim...

Doğudan hafif bir seher yeli yükseldi...

Ve... Asırlık çınarlar, beni de aralarına aldılar...

Ve... 2023'ün ılık bir ekim sabahında

Yeni bir kayaların oğlunun doğuşunu beraberce seyre koyulduk... diyor.

Bu sözler, Atatürk'ün; "Türk milleti, millî varlığının ve bütünlüğünün devamı için, Türk dünyası ve akraba topluluklar ile sürekli iş birliği içinde ve sürekli temas hâlinde olmalıdır. Bu anlamda birbirleri ile

millî kültür, millî tarih ve dil konularında ortak çalışmalar ve araştırmalar yapmalıdır." sözleriyle ne kadar da örtüşüyor!..

Bugüne kadar severek, beğenerek dinlediğim bu muhteşem marşı; daha sonra İngilizce sözlerle söylediği "Lady Of The Seventh Sky" olarak veya Murat Gögebakan'ın "Yıllar geçse, üstün örtse" sözleriyle değil, bundan sonra da yine "Cumhuriyetimizin 100. Yıl Marşı" olarak dinlemek

isterim...

Barış Manço da benimle aynı fikirdeydi. 2023 kutlamalarını görmek istiyordu. 80 yaşında olacaktı.

"Elimde bastonum, belki kolumda Doğukan, sahneye onun yardımıyla çıkarım ve senfoni orkestrasına 2023'ü çaldırmak isterim." En büyük ideallerinden biriymi bu...

Manço'nun sık sık dile getirdiği bir diğer hayali ise çok sevdiği ülkesine, bir gün cumhurbaşkanı olarak hizmet etmektir. Nasip olmadı. Daha önce de tansiyon sıkıntılarını yaşayan, ani tansiyon düşmesi sonucu fenalaşmış, hastaneye kaldırılan sanatçı, tüm müdahalelere rağmen kurtarılamadı ve şarkılarında; "Müsadenezle çocuklar, sıra bana geldi çocuklar" diyen Barış'ın hayat çizgisi 1 Şubat 1999'da incelendiği yerden koptu...

Devlet sanatçısı unvanı olan Ba-

rış Manço, 3 Şubat 1999'da üzerinde Galatasaray bayrağı da bulunan Türk bayrağına sarılı tabutu, on binlerin sevgi seliyle getirildiği Atatürk Kültür Merkezi'nde bir tören yapıldı. Kanlıca Mihrimah Sultan Mezarlığı'nda toprağa verilen Manço'nun mezarına "Gesi Bağları" yorumundan dolayı, Kayseri Gesi beldesinden getirilen toprak da atıldı.

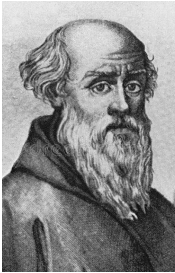
üzülüyor. "A oğlum, böyle soğuk bir günde de ölüdür mü?" gibi bir cümle sarfediyor.

Ölünmez mi? Yaklaşık 3-4 saat sonra da kendisi ruhunu teslim ediyor. Her ikisini de sevgi ve rahmetle anıyorum... •

alitekincam@butundunya.com.tr

(* **Tapşırma:** Şiirin son dördlüğünde ozanın mahlasını söylediği bir halk şiiri geleneği

Biliyor muydunuz?

Hepimizin bildiği müzik notalarının hangi sözcüklerden kısaltılmış olduğunu biliyor muydunuz? İtalyan müzik teorisyeni ve Yüksek ortaçağ müziğinin pedagogu Guido

D'Arezzo'nun (992-1033) tarihte ilk kez notalara verdiği isimler şu sözcüklerden türetilmiş:

- Do** -**Dominus** (*Yaradan, Mutlak*)
- Re** -**Rerum** (*Madde*)
- Mi** -**Miraclum** (*Mucize*)
- Fa** -**Familias Planetarium** (*Gezegenerler ailesi, Güneş Sistemi*)
- Sol** -**Solis** (*Güneş*)
- La** -**Lactea Via** (*Samanyolu*)
- Si** -**Siderae** (*Gökler*)

Hazırlayan: Op. Dr. Murat Molu

S U D O K U

		1						
4	9		8	2	7			5
		6			4	8	9	
8	1	2		3			5	
				5			3	
9	3		4		2	6		
	6			7	5			4
	4	9		6			2	7
1	5	7			9		8	6

Sudoku Yapamayanlar İçin

	4				8			
2			3			6		5
						2	9	
4	2		5					9
9		3		7	2			6
			4					
6		5			4		3	
			9	2			6	
					5	9		7

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Gastro Kùltür
Reha Tartıcı

Mutfağımızda Sùrdürülebilirliđi Sağlamak Ne ile Mùmkùn?

Yemek bireysel ve toplumsal yönleri olan ve birçok faktörden etkilenen kültürel bir unsur. Dünyada her mutfağın kendine has ve diğer mutfaklardan ayıran özellikleri var. Bunlar dini inançlar, tarım ve hayvancılık olarak sıralanabilir.

Yemek kültürünün dolayısıyla gastronominin sürdürülebilirliği toplumun sosyolojik yapısıyla oldukça bağlantılıdır.

Yemek, fizyolojik bir ihtiyaç olmakla beraber sosyalleşmeyi de sağlamaktadır. İnsanların içinde yaşadığı toplumların kültürleri onların yemek kültürünü de etkilemektedir. Dolayısıyla yaşanan fiziki ve kültürel coğrafya yemek kültürünü doğrudan etkilemektedir.

Bireylerin beslenme alışkanlıkları, yemek hazırlama ve pişirme yöntemleri onların sosyal statülerine göre değişmektedir.

Yemek kültürünün dolayısıyla gastronominin temelini insan faktörü oluşturmaktadır. Bir toplumun yemek kültürü o bölgede yaşayan bireylerin yaşam biçimleriyle doğrudan ilişkilidir. Yemek kültürünün dolayısıyla gastronominin sürdürülebilirliği toplumun sosyolojik yapısıyla oldukça bağlantılıdır.

Tarihsel süreçte gerçekleşen göçler, savaşlar, dini inançlardaki değişiklikler, diğer toplumlarla kültürel etkileşim, coğrafi değişiklikler, yemek kültürünün kuşaklararası aktarımını etkilemektedir.

Yakın gelecekte yaşanacak kuraklıkların tarımı zorlaştıracağı ve küresel gıda krizine yol açabileceği artık yadsınamaz bir gerçek olarak gündemi oluşturuyor. Diğer taraftan ekonomik dalgalanmalar Türkiye’de ve dünyanın pek çok bölgesinde tarımı doğrudan etkiliyor. »

Rusya ve Ukrayna arasında devam eden savaşın etkisiyle tarımda görülen fiyat artışı beklenen gıda krizinin etkilerini çok daha yakın bir zamanda yaşamamıza neden olacak. İçinde bulunduğumuz bu durum Türkiye’de yemek kültürlerinden bahsederken “sürdürülebilir” ifadesiyle birlikte “tutumlu” kelimesini kullanmamızın daha doğru olacağını hepimize gösteriyor.

Aslında bu bizim yemek kültürümüzün temelinde olan ancak son yıllarda unutmaya başladığımız bir yaklaşım. Popüler kültürün hayatımıza bu kadar yoğun olarak girmedeği yakın geçmişte yemek yapımında dönüştürülebilir ürünlerin kullanımı ve israftan kaçınmak oldukça önemseniyordu.

verimli şekilde kullanma geleneğinin hakim olduğunu çok iyi biliyoruz. Mesela kilerde arta kalan ürünleri değerlendirmek için yapılan “Ezogelin Çorbası”nın bunun en güzel örneklerinden biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Ancak şehir yaşamında yaşanan dönüşüm hızlı tüketimin her geçen gün daha büyük bir hızla artmasına sebep oluyor ve bu da her malzeme verimli şekilde kullanmak için Osmanlı döneminden bugüne kadar gelen pek çok pratiğin yeni nesiller arasında unutulmasını hızlandırıyor.

Aslında yüzyıllarca devam edebilecek sürdürülebilir bir mutfak sözkonusu. Bunun sihirli formülü de tarihsel geçmişimizden gelen değerleri unutturmamak ve onlara sahip çıkmak. Özünde mutfakta kullandı-

**Ülkemizdeki şartlar
“sürdürülebilir”
ifadesiyle birlikte
“tutumlu”
kelimesini
kullanmamızın
daha doğru
olacağını
gösteriyor.**

Gastronomi tarihimizde derin izlere sahip olan Anadolu ve Osmanlı mutfaklarında da her malzemeyi

ğımız hiçbir şeyi atmadan, her şeyi yeniden değerlendirebiliriz. Örneğin kabak dolması yapmak için içi-

ni uyuyorsak, dışını dolmada kullanırken içinden mücver yapabiliriz.

Şehirlerde yaşayanlar vakitlerinin büyük kısmını ulaşımında ve iş yerinde geçirdiği için maalesef tarımdan ve sürdürülebilirlik kavramından her geçen gün biraz daha uzaklaşıyorlar. Bu nedenle günümüz metropol yaşamında pek fazla tercih edilmese de, geleceğimize sahip çıkmak için mutfağımıza giren her ürünü sıfır atık mantığıyla kullanmaya çaba sarfetmenin önemine dikkat çekmeliyiz.

İçinde bulunduğumuz dönemde sürdürülebilir ve atıksız mutfağın bir dünya değerine başladığı gerçeğinden yola çıkarak, gastro-

Mutfakta kullandığımız hiçbir şeyi atmadan, her şeyi yeniden değerlendirebiliriz.

uygulamak ve çevremizdekilere anlatarak benimsetmekten başka çaremiz kalmadı. •

rehatartici@butundunya.com.tr

nomi tarihimizdeki var olan ancak hızla unutulmuş uygulamalar ve gelenekleri içeren bu yemek kültürü hafızasını yeniden canlandırmalıyız.

Bu farkındalığı yaratabilmek için hazine niteliğinde olan Anadolu mutfağına da yeni bir bakış açısıyla bakmalı ve yorumlamalıyız.

Çünkü yaşanabilir bir dünya için yiyeceklerin birbirinden türediği, her malzemenin dikkatlice ve israf edilmeden kullanıldığı “Sürdürülebilir ve Dönüştürülebilir Mutfak” öğretisini

Tüketirken Tasarruf

- Ocağınıza ve pişirdiğiniz yemeğin miktanna uygun pişirme gereçlerini tercih edin. Büyük bir tava, küçüğüne göre daha geç ısınır ve daha fazla gaz harcarsınız.
- Fırında yemek pişirirken fırının kapağını açmayın. Kapak açılırsa fırın içeriden boşalan sıcaklığa erişmek için daha fazla çalışmak durumunda kalır.
- Bayatlayan ekmekleri değerlendirin. Kahvaltı için yumurtalı ekmeğe ya da fırında kurutarak çorbalar için kırı ekmeğe yapabilirsiniz.
- Ekmeğinizi evde kendiniz yapın. Hem daha hesaplı olacaktır, hem de daha doyurucu olacaktır için daha az tüketilecektir.
- Protein olarak ara sıra et yerine yüksek protein içeren bakliyatları tercih edin.

Duvarla çevrelenen Dinkelsbühl

“Çok fazla düşünüp, çok az hissediyoruz.” demiş Charlie Chaplin. Acaba daha az düşünüp, daha fazla hissetse idik dünyada hiç duvarlarla kaplı kentler, kasabalar olur muydu? Kaleler, surlar, sınırlar,

savaşlar ile içine hapsoldüğümüz nice duvarlar olur muydu?

Almanya'nın en iyi korunmuş Orta Çağ kasabalarından biri olan Dinkelsbühl'ü gezerken bu soruyu kendime soruyorum. Kesintisiz

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

devam eden bir duvarın çevrelediği tarihi kasaba merkezini, biri duvarın iç, diğeri dış tarafında yer alan iki yürüyüş rotasını takip ederek dolaşıyorum. Rotaların olduğu haritada görünen tarihi dört kapı ve on dört gözetleme kulesi sanki bir kolye üzerindeki değerli taşlar gibi duvar üzerine aralıklı olarak dizilmiş. Tarihi merkeze 15. yüzyılda

inşa edilen ve basamaklı üçgen çatısı ile dikkat çeken Nördlingen Kapısı'ndan giriyorum. Kapının hemen yanındaki, hendekli bir kaleyi andıran Kasaba Değirmeni binası günümüzde Üçüncü Boyut Müzesi'ne

ev sahipliği yapıyor. Kapıdan geçer geçmez, sanki tarihi bir filmin setine girmiş gibi hissediyorum. Cad-
denin iki yanına dizilmiş, pastel

tonlarda sarı, pembe, turuncu, mavi, yeşil renkli üçgen evler ile duvarın üzerinde yükselen kuleler beni yüz-yıllar öncesindeki bir zaman dilimi-
ne götürüyor gibi.

Franken Tepeleri'nin güney ucunda ve Wörnitz Nehri üzerinde yer alan Dinkelsbühl'de yerleşimin 8. yüzyılda Frankonya Kraliyeti döneminde başladığı düşünülüyor. 13. yüzyılda kasaba, vatandaşların özgürlüklerini elde etmek için büyük meblağlar ödemesiyle defalarca ipotek edilmiş. Karşılığında, Dinkelsbühl önemli ayrıcalıklar olarak bir Roma İmparatorluğu kasabası olmuş. 1806'da Bavyera'ya katıldıktan sonra, Bavyera Kralı I. Ludwig'in yayımladığı, kent duvarlarının ve kulelerinin yıkılmasını yasaklayan kararname, tarihi kasabanın korunmasına katkıda bulunmuş.

1888'de Münih ve Berlin'deki sanatçılar, romantizmle bağlarını koruyan kasabayı keşfetmiş. İki

St. George Kilisesi ve Gustav Adolf House (solda)

dünya savaşında da zarar görmeyerek mükemmel bir şekilde korunan Dinkelsbühl tarihi kasaba merkezi, Avrupa'nın en önemli kültürel anıtlarından biri olmuş.

1985'ten beri Almanya'nın "Romantik Yol" denilen gezi rotasının genel merkezine ev sahipliği yapan kasabayı gezerken onun 15. ve 16. yüzyıllardaki görkemli dönemine tanıklık ediyorum. O dönemdeki zenginliği yansıtan tarihi yapıların ve kasabayı korumak için inşa edilen duvar ve kulelerin arasında yürüyorum. Dinkelsbühl'ün kalbi, Güney Almanya'daki en güzel geç Gotik kiliselerden biri olan ve kulesinden eşsiz bir manzara sunan St. Georg Kilisesi'nin önündeki meydana atıyor. Kilisenin karşısında, Şarap Pazarı denilen bölümde 16. yüzyıldan kalma dört muhteşem bina var. Zarif kubbeli kule çatısıyla

'Gustav-Adolf-Haus', İmparator V. Karl (1546) ve İsveç Kralı Gustav

yürüyünce 1361’de kasabalı soylular tarafından yaptırılarak 1855 yılına kadar belediye binası olarak kullanılan ve ‘Taş Ev’ olarak bilinen binaya geliyorum. Burası 2008 yılından beri Tarih Evi Müzesi’ne ev sahipliği yapıyor. Müzede, kasabanın tarihi, yükseliş, düşüş ve savaş dönemlerinin yanı sıra Dinkelsbühl’ün yeniden keşfedilmesinin öyküsü de anlatılıyor.

Adolf (1632) gibi önemli kişilerin konakladığı kent misafirhanesi olarak hizmet vermiş. Basamaklı üçgen çatılı ‘Zur Glocke’, geç Rönesans’ın en güzel cephelerinden biri ile Şarap ve Havailik Tanrısı Bacchus gibi dekoratif heykellere sahip ‘Deutsches Haus’ ve eskiden bir mısır deposu olan ‘Schranne’ kasabanın geçmişteki ticari önemine ışık tutuyor.

Meydanın diğer köşesine doğru

Duvarın içindeki tarihi merkez sokaklarında dolaşarak St. Paul Kilisesi, İmarethane, Belediye Binası ve kasabanın simgesi olan Bäuerlin Kulesi’ni görüyorum. Yarı ahşap katıyla dikkat çeken ve 16. yüzyılda yapılan kule, adını kule muhafızı ve deri tabakçısı olan Hans Bäuerlin’den almış. Daha sonra kasabadaki dört tarihi kapının en eskisi olan Wörnitz Kapısı’ndan geçerek duva-

Rothenburg Kapısı ve Göleti

rın dışına çıkıyorum. Çan kuleli Rönesans üçgen çatısı olan kapının dış tarafında iki arma bulunuyor. Dinkelsbühl arması olan ilkindeki üç tepede (bühl) bulunan üç altın buğday (dinkel) görseli, kasabanın adını nereden aldığını gösteriyor. Onun yanındaki diğer armada ise Dinkelsbühl'ün imparatorluk yönetiminde olduğunu gösteren imparatorluk kartalı var.

Ada çayırı denilen alanda, Wörnitz Nehri kıyısındaki yoldan yürüyüp Mühlgraben adlı tahta köprüden geçerek yeniden duvarın içindeki bölüme giriyorum. Duvar boyunca yürürken onlarca gözetleme kulesinin önünden geçiyorum. Dikdörtgen, yuvarlak, uzun, kısa, süslü, sade, kapılı, kapısız çeşit çeşit kulenin arasında pencerelerine perdeler takılmış, ev olarak kullanılanı bile var. Bazı evlerin çatılarına yuva yapmış leylekleri seyrediyorum.

Sarı renkli, yarı ahşap bir evin üzerindeki, evin minik bir kopyası gibi yapılmış kuş evini görünce gülümsüyorum.

İsveç kuşatması sırasında hasar göürüp yıkıldıktan sonra, Barok tarzında yeniden inşa edilen Segringen Kapısı'ndan geçip üzeri çatıyla örtülü ahşap köprüden aşağıdaki kasaba hendeğine bakıyorum. Buradaki yemyeşil yoldan bisikletliler geçerken ağaçlardaki dallarda çeşitli kuşlar ötüyor. Dinkelsbühl, Otuz Yıl Savaşları'nda kasabayı yıkımdan kurtaran çocukların savunmasını anan ve her yıl Temmuz ayında

düzenlenen bir festival olan 'Die Kinderzeche' ile de tanınıyor. 1897 yılından beri düzenlenen festivalin kostümleri, zırhları ve arabaları, 16. yüzyılda mısır ambarı olarak yapılan yarı ahşap bir binada bulunan Kinderzech-Zeughaus Müzesi'nde sergileniyor.

İkinci katında işkence odası ve hapishane hücreleri bulunan Rothenburg Kapısı'ndan çıkıp, Borçlular Hapishanesi ve Park Bekçisi Köşkü'ne doğru yürüyorum. Önündeki Rothenburg Göleti ile birlikte kasabanın en güzel manzaralarından birine sahip olan bu bölge, sakinliği ile insana huzur veriyor. Çiğdem ve nergislerin açtığı bahçelerin yanındaki gölette ördekler yüzyüyor. Buradan kasabanın manzarasına bakarken 1768'de Dinkelsbühl'de doğan Christoph von Schmid'in "Çiçek Sepeti" adlı çocuk kitabındaki şu söze katılıyorum:

"Sadeliğin gerçek güzelliğini anlamayı öğrenin." •

izlensentoker@butundunya.com.tr

Hayata Olumlu Bakmak

İnsanlar Yaşadıkça Mehmet Ünver

Biliyorum bunu başarmak pek kolay değil. Özellikle de ekonomik sıkıntılar ve işsizliğin toplumu karamsarlığa sürüklediği dönemlerde düşüncesi bile zor gelir insana.

Yine de yaşamınızı etkileyen sayısız sorunla uğraşırken kendi iyiliğiniz için hayata olumlu bakmaya çalışmaktan vazgeçmemelisiniz. Ne yazık ki bu aralar tüm dünya karanlık bir tablonun içinde kaybolmuş durumda. Savaşlar, açlık, salgın hastalıklar, terör ve çevre kirliliğini bunların arasında sayabiliriz.

Görüldüğü gibi durum pek parlak değil. İşin kötüsü, bu tabloyu bireysel çabalarınızla değiştirmeniz olası görünmüyor. Peki, ne yapmalı? Bir ömür boyu karamsarlıklar içinde yaşayıp, dünyayı hep gri renkte görmeyi kimse istemez. Huzurlu ve umutlu bir yaşam için bu ruh halinden sıyrılmanız gerekir.

Öncelikle dünyada görmeye değer sayısız güzelliğin, yaşanacak mutlulukların ve karşılaşılabilecek iyi insanların hala var olduğunu zihninizin bir köşesinde saklarsanız üzerinize kapanmış olan bu kara

perdeyi bir köşesinden de olsa açabilirsiniz. Hayata olumlu bakış böyle başlar.

Buna bir örnek vereyim: Diyelim ki ders saati bitiminde fakülte-den çıktınız. Canınız biraz sıkkın, çünkü son sınavınız iyi geçmedi ve o sıralar maddi açıdan da zorluklar yaşadığınız bir dönemdesiniz. Baba evinde birlikte yaşadığınız aile fertlerine yük olma düşüncesi aklınıza geldikçe içiniz daha da daralıyor. Hüzünlü ve gerilimli anların huzurlu ve mutlu olmanız gereken gençlik döneminizi gölgelediğinin farkındasınız. Bütün bunlar sizi üzer, çünkü koyu gri renkte bir dünyaya dalmış durumdasınızdır.

Bundan kurtulmak

Şartlar

için bir şeyler yapmalısınız.

**değişmiyorsa siz
değişebilirsiniz.**

Öncelikle bu karamsar ruh halinden sıyrılmak gerekir. Nasıl mı? O kadar zor değil. Şartlar değişmiyorsa siz değişebilirsiniz.

Bunu basit bir örnek ile açıklayayım: Eminönü vapur iskelesine gitmek için en kestirme yol,

Çarşının içine girdiğinizi varsayalım. Bir anda kendinizi ruhunuzu sarmış olan o gri dünyanın tam tersi, rengârenk, cıvıl cıvıl bir dünyanın içinde bulacaksınız.

Kapalıçarşı içinden geçip Mahmut Paşa Yokuşu'ndan inmektedir. Çarşının içine girdiğinizi varsayalım. Bir anda kendinizi ruhunuzu sarmış olan o gri dünyanın tam tersi, rengârenk, cıvıl cıvıl bir dünyanın içinde bulacaksınız. On beşinci yüzyılda yapılmış ve tarihin en eski alışveriş merkezi olarak kabul edilen bu görkemli çarşı Beyazıt girişinden itibaren pırıl pırıl vitrinleri ve dünyanın her yerinden gelmiş meraklı

ziyaretçileriyle içinizde kısmi bir iyimserlik duygusu yaratır. İtiraf edelim ki böyle bir ortamdan geçmek bile içinizin biraz ferahlamasını sağlar. Henüz işin başında-sınız, devam edelim:

Bir zamanlar imparatorluğun ekonomik başkenti olan çarşının ana galerisi birbirinden değerli kuyum taşlarıyla tasarlanmış ziynet eşyalarını sergileyen vitrinleriyle en karamsar insanı bile etkileyecek sıcak bir görüntüye sahiptir. O vitrinlerdeki değerli kuyum eşyalarının hiçbirini alamayacak durumda olsanız da şöyle bir durup düşünün:

Bu çarşı tam beş yüz yıldır ayakta duran, sanatın ve ekonominin kalbinin attığı çok önemli bir merkezdir. Yalnızca bir çarşı değil, çok sayıda esnaf ve sanatkârı yetiştirmiş olan tarihi bir eğitim yuvası hatta zamanının üniversitesidir. En az on kuşaktır çarşıdaki dükkânlarının tapularını elinde tutan aileleri aklınıza getirin. O zaman on altıncı yüzyıldan bu yana tüm dünyanın Büyük Pazar olarak tanıdığı çarşıdan milyonlarca

insanın gelip geçtiğini ve bir o kadarının da o görkemli ticaret ortamı sayesinde ailelerini geçindirdiğini anlayabilirsiniz.

Vitrinlerdeki değerli mücevherler oraya gelene kadar yüz binlerce sene toprak katmanlarının altında kaldıkları için gün yüzüne çıktıklarındaki görüntüleri sıradan bir kömür parçasından farksızdır. O ham cevherler vitrindeki görkemli hallerine dönüşene kadar sayısız safhadan geçmiş, sayısız sanatçının düşleri onların göz alıcı pırıltılarında yansımış ve kim bilir kaç aile o sayede ekmek yemiştir. Dahası geçmişte yaşamış bir aile üyeniz de o emekçilerden biridir belki.

Büyük olasılıkla yaşamınız boyunca kendiniz ya da bir sevdiğiniz için o değerli mücevherlerden herhangi birini satın alamayacağınız aklınızdan geçse de bu düşünceye saplanıp kalmayın lütfen. İleriye bakın, güzel düşler kurun, hayata olumlu bakmak güzel düşler kurmakla başlar. Unutmayın, tüm güzellikler insanlar içindir. Biraz ileride, o cıvıl cıvıl çarşısının diğer galerilerinde büyük emekler ve göz nuruyla üretilmiş el dokuması kumaşlar birbirinden güzel renk ve desenleriyle size göz kırpmaktadır. O güne kadar o kumaşlarla hiç ilgilenmemiş olsanız da bir düşünün derim. Üzerinde yaşadığımız topraklarda yüzyıllar boyu süregelen bir halk sanatıdır dokumacılık. Geçmişten günümüze bu coğrafyada

yaşamış insanların umutları, sevgileri, düşleri ve acıları o el dokuması kumaşlara motif motif işlenmiştir. Anadolu'nun sayısız evinde geleceğini ve geçimini o kumaşları dokurken verdiği el emeğine işlemiş aileler vardır. Bu gerçeği aklınıza getirirseniz önlerinden öylesine geçmek yerine onlara daha sıcak ve daha olumlu duygularla bakmaya başlayacağımızdan şüphem yok. Çünkü sizin **Ailenizin umutlarını, düşlerini ve özellikle de size bağladıkları gelecek beklentilerini unutmamanız gerekir.**

Zengin Ziyoksul, kentli, köylü hiç fark etmez; her ailenin diğer aile bireylerinde ve özellikle de evlatlarında simgeleştirdikleri umutları vardır. En moral-siz zamanınızda ile hayata olumlu bakmak istiyorsanız ailenizi ve sevdiğinizinizi aklınıza getirin. Birazdan vapura binip sıcak evinize doğru yollanacaksınız. Kapıdan içeri girdiğinizde burnunuza çarpan ev yemeklerinin kokusu ve aile bireylerinizin yüzleri içinize tatlı bir huzur veriyorsa hayata olumlu bakmaya başlamışsınız demektir. Ne mutlu size... •

mehmetunver@butundunya.com.tr

SIRADAN ARKADAŞ ve GERÇEK DOST

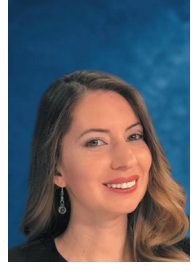
Derleyen: AYŞE A. ARKADAŞ

- ♥ Sıradan bir arkadaşınız sizi ağlarken görmemiştir.
Gerçek dostunuzun omuzu gözyaşlarınızdan sırlıslıklam olmuştur.
- ♥ Sıradan bir arkadaşınız, anne ve babanızın adını bilmez.
Gerçek dostunuzda onların telefon numaraları bile vardır.
- ♥ Sıradan bir arkadaşınız kendisini yemeğe çağırdığınızda bir şişe şarapla gelir.
Gerçek dostunuz ise yemek hazırlığı için davetinize erken gelir, masayı toplamaya ve bulaşığa yardım için geç gider.
- ♥ Sıradan bir arkadaşınız uyurken onu aramanızdan rahatsız olur.
Gerçek bir dostunuz ise kendisini neden uzun süredir aramadığınızı sorar.
- ♥ Sıradan bir arkadaşınızla sorunlarınızı rahatlıkla konuşabilirsiniz.
Gerçek dostunuzla ise sorunlarınızı çözümlmeye çalışsınız.
- ♥ Sıradan bir arkadaşınız aşk yaşamınızı çok merak eder.
Gerçek dostunuz ise, aşk yaşamınız konusunda sizi uyarır.
- ♥ Sıradan bir arkadaşınız sizin konduğunuz olur.
Gerçek dostunuz evinizi kendi evi gibi görür.
- ♥ Sıradan bir arkadaşınızla olan ilişkiniz, en küçük tartışmada biter.
Gerçek dostunuzla ise kavga ettikten sonra da dost kalırsınız.
- ♥ Sıradan bir arkadaşınız, hep kendisinin yanında olmanızı bekler.
Gerçek dostunuz ise hep sizin yanınızdadır.

Gerçek dostlarınızın sayısı, bir elinizin parmaklarından fazla ise, ne mutlu size... Siz yeryüzünün çok çok şanslı birkaç kişisinden birisiniz...

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Uzay İstasyonuna 4 Tonluk Kargo Gönderildi

Amerika Birleşik Devletleri'nin Florida eyaletindeki Kennedy Uzay İstasyonu'ndan Falcon 9 roketi ile kalkış yapıldı. Dragon kapsülünün taşıdığı yaklaşık 4 ton gıda ve deney malzemesiyle Uluslararası Uzay İstasyonu'ndaki Harmony modülüne yanaşması hedefleniyor. Kapsülde, uzay istasyonunda görev yapan astronotlar için gıda malzemelerinin yanı sıra, yer çekimsiz ortamda sebze yetiştirme testi için tohumlar bulunuyor. Kapsülde ayrıca, astronotların kan örneklerinin

tıbbi görüntülerini toplamasına yardımcı olacak taşınabilir bir el mikroskobu, uzayda esnek yapıların

inşasında veri toplamak için teknolojik aletler ve istasyonun güç sistemini yükseltmek için 2 yeni güneş paneli de yer alıyor. Görevin sonunda, yeniden kullanılabilir Dragon

kapsül birkaç ton kargo ile istasyondan ayrılarak Florida kıyılarında paraşütle suya inecek.

2 Yoksul Toplumlarda Şiddetle İlgili Vahim Tablo

Dünya Sağlık Örgütü, yoksul toplumlarda yaşanan şiddet olaylarına yönelik rapor yayımladı. Rapora göre, 5-29 yaş arasındaki insanların ölümüne yol açan ilk 5 nedenden 3'ü yaralanma, intihar ve cinayet. Yaralanma sonucu olan ölümler arasında düşme, boğulma, yanma ve zehirlenme de var. Yaralanmaya bağlı yıllık gerçekleşen 4,4 milyon ölümden yaklaşık 3'te 1'i trafik kazası, 6'da 1'i intihar, 9'da 1'i cinayet, 61'de 1'i ise savaş ve çatışmalardan kaynaklanıyor.

Yoksul toplumlarda yaralanmalar ve şiddet olayları nedeniyle her yıl yaklaşık 12 bin kişinin hayatını kaybettiği belirtilen raporda, bu toplumlar için daha iyi sağlık kaynağı

sağlanması çağrısı yapılıyor. Dünya Sağlık Örgütü, yaşanan bu eşitsizlik ve yaralanmaya bağlı ölümlere ilişkin birçok etkili ve düşük bütçeli müdahalenin de mümkün olduğunu belirtti.

Raporda, birçok ülkede önlemlerin yeterli düzeyde uygulanmamasının siyasi irade ve yatırım eksikliğinden kaynaklandığına dikkat çekildi.

3 Birleşmiş Milletler Göçmenlerle İlgili Rapor Yayımladı

Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü "Kayıp Göçmenler Projesi"

çerçevesinde bir rapor yayımladı. Raporda, 2014'ten bu yana 50 binin üzerinde göçmenin, çıktıkları yolculuklarda uğradığı kazalar sonucu hayatını kaybettiği açıklandı. Son 8 yılda ölen 50 bin göçmenden 30 bininin uyuğunun belirlenemediği vurgulandı. Uyuğu tespit edilebilen göçmenlerden yaklaşık 9 bininin Afrika, 6 bin 500'ünün Asya ve 3 bininin Amerika ülkelerinden göç ettiği belirlendi. Göç güzergahında ölenlerin büyük çoğunluğunu Afgan, Suriyeli ve Myanmarlılar oluşturuyor. Afganistan'dan bin 795, Myanmar'dan bin 467, Suriye'den ise bin 118 kişinin göç yolculuğunda yaşamını yitirdiği bildirildi. Raporda, toplam can kayıplarının

yarısından fazlasının Avrupa ve Akdeniz güzergahında meydana geldiği, Avrupa sularında 16 binden fazla göçmenin kayıplara karıştığı veya öldüğü tahmin ediliyor.

4 Emmy Ödülleri Sahiplerini Buldu

Uluslararası Televizyon Sanat ve Bilimleri Akademisi tarafından Amerika dışında üretilmiş yapımlara verilen Uluslararası Emmy Ödülleri New York'ta sahiplerini buldu.

50. Uluslararası Emmy Ödülleri gecesinde 23 ülkeden 15 kategoride 60 yapım temsil edildi.

En İyi Sanat Programı dalında ödülü "Freddie Mercury: The Final Act" isimli İngiltere yapımı belge-sel kazandı.

En İyi Kadın Oyuncu ödülünü "The Mad Women's Ball" adlı filmdeki rolüyle Fransız oyuncu Lou de Laage En İyi Erkek Oyuncu ödülünü ise "Irvine Welsh's Crime" dizisinde bir dedektifi canlandıran İngiliz oyuncu Dougray Scott aldı.

En iyi belgesel ödülünü "Iraq's

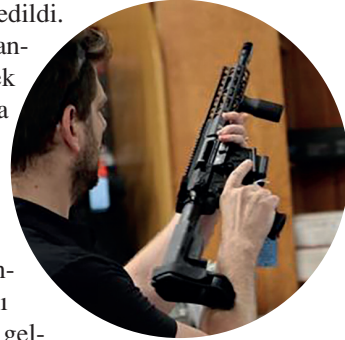
Lost Generation" adlı Fransız yapımı kazanırken spor belgeseli dalında ise yönetmenliğini Barbie MacLaurin'in yaptığı, yarış pilotu Michèle Mouton'un hayatını anlatan "Queen Of Speed" isimli İngiliz yapımı kazandı. Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle tüm Rus yapımı programlar değerlendirme dışında tutuldu.

5 Ateşli Silah Kaynaklı Ölümler 32 Yılın En Yüksek Seviyesinde

Harvard Üniversitesi, bireysel silahlanmanın hız kazandığı Amerika Birleşik Devletleri'ndeki silahla ölümlerin genel ölümler arasındaki payını inceledi. Araştırmada, ülkedeki silahla ölümlerin 32 yıl içinde en yüksek seviyeye ulaştığı tespit edildi.

Kadın ölüm oranlarında ise erkek ölüm oranlarına göre daha fazla artış olduğu kaydedildi.

Ülkede 32 yıl içinde 1 milyondan fazla silahlı ölüm meydana geldiği, silahla öldürülenlerin yaklaşık yüzde 14'ünün kadın

olduğu, erkekler için bu oranın yüzde 45'e ulaştığı belirlendi. Ateşli silahlarla işlenen kadın cinayetlerinde ise siyahi kadın cinayetlerinin 2010'dan bu yana üç kattan fazla yükseldiğine işaret edildi. Silahlı ölümlerin 2005'ten bu yana daha düşük oranlarda yükseldiği, ancak Covid-19'un da etkisiyle 2019-2021 yılları arasında yüzde 20'lik artış yaşandığı vurgulandı. Araştırmada, silahla intiharların ise 2015'ten bu yana iki kattan fazla arttığı belirtildi.

6 Hava Kirliliği ile Mücadele İçin Yeni Yöntemler

Hindistan'ın başkenti Yeni Delhi'de hava kirliliği ile mücadeleye yönelik hükümet tedbirleri sıkılaştırdı. Bu çerçevede tüm özel inşaat faaliyetleri, çok sayıda yıkım çalışması ve tuğla ocağı faaliyetleri durdurulacak. Çevre, Orman ve İklim Değişikliği Bakanlığı Özel Komisyonu, başkent sakinlerine mümkün olduğu sürece evden çalışmalarını ve hususi araç kullanmaktan kaçın-

malarını çağırısı yaptı. Eyalet yönetimleri, dizel ve benzinli araçların trafiğe çıkmasını yasaklayabileceği de bildirildi. Çevre örgütü Greenpeace'e göre, Yeni Delhi son 4 yıldır dünyanın en kirli başkenti olarak biliniyor.

7 Elton John Müziğe Veda Ediyor

50 yıllık sanat hayatında 450 milyondan fazla albüm 110 milyondan fazla single kopyası satılan, İngiliz pop/rock şarkıcısı, beste yazarı ve piyanist Elton John'a, Kraliçe 2. Elizabeth tarafından 'Sir' unvanı verilmişti.

Elton John, 25 Haziran'da kendi ülkesi İngiltere'de Glastonbury Festivali'nde son konserini verecek. Usta sanatçı, açıklamasında "İngiliz hayranlarıma veda etmek için bundan daha uygun bir yol olamaz." dedi.

2018'de 'Farewell Yellow Brick Road' adlı veda turnesine çıkan John, Temmuz 2023 tarihine kadar Avrupa'daki konserlerini sürdürecektir. sezinsansungunay@butundunya.com.tr

OCAK AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

5	8	1	6	9	3	7	4	2
4	9	3	8	2	7	1	6	5
7	2	6	5	1	4	8	9	3
8	1	2	7	3	6	4	5	9
6	7	4	9	5	1	2	3	8
9	3	5	4	8	2	6	7	1
2	6	8	3	7	5	9	1	4
3	4	9	1	6	8	5	2	7
1	5	7	2	4	9	3	8	6

Sudoku Yapamayanlar İçin

5	4	9	2	6	8	7	1	3
2	7	1	3	4	9	6	8	5
3	6	8	1	5	7	2	9	4
4	2	6	5	1	3	8	7	9
9	1	3	8	7	2	4	5	6
8	5	7	4	9	6	3	2	1
6	9	5	7	8	4	1	3	2
7	3	4	9	2	1	5	6	8
1	8	2	6	3	5	9	4	7

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

"Bilginizi Denetleyin"

- 1-(b) Lir
- 2-(a) Kepenek
- 3-(c) Besin hidrolizi
- 4-(c) İngiltere
- 5-(a) 4
- 6-(d) Çömez
- 7-(d) Beton
- 8-(c) Tezene
- 9-(b) Suç ve Ceza
- 10-(c) Cazgir
- 11-(a) Habitât
- 12-(c) Mersin

- 1-(d) Kanıt
- 2-(a) Karşılaşma
- 3-(a) Hoş koku
- 4-(b) Tasarım
- 5-(b) Destekleyici
- 6-(d) Gök bilimi
- 7-(c) Öncecilik, üstünlük
- 8-(c) Anlık, kendiliğinden
- 9-(b) Gözde
- 10-(a) Seçkin
- 11-(a) Dil bilimci
- 12-(d) Ceza atışı
- 13-(b) Sargı
- 14-(b) Sayısal
- 15-(a) Uzman

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	S	A	F	İ	Y	E	A	L	İ		M	İ	Z	A	N
2	A	S	A	L	A	K		A	R	D	A	H	A	N	
3	M	E	L	A	S		E	M	İ	R	G	A	N		B
4	İ	T	A		A	S	T	A	N	A		T	A	B	A
5	H	O	F	F	M	A	N		A	M	C	A		Ö	L
6	A	N	E		A	L	A	Z		A	A		A	R	Z
7	Z		L	A		A		İ	S		H	O	K	K	A
8	İ	Z		K	A	T	A	R		D	İ	R	H	E	M
9	N	A	T	A		A	N		P	O	L	K	A		İ
10	S	İ	İ	R	T		İ	C	A	R		U	L	A	K
11	E	M	R	E		İ	L	A	N		O	N	A	T	
12	S		E	T	A	M	İ	N		T	R		R	A	F
13		A	B		K	İ	N	A	Y	E		L		K	A
14	O	Z	O	N		K		Y		S	K	A	L	A	R
15	T	A	L	İ	K		E		A	T	A	M	A	N	
16	O	M	U	R		İ	K	A	Z						
17	B	E		V	E	D	E	T		K					
18	A	T	M	A	C	A		İ	L	E					
19	N		A	N	E	M	O	N		T					
20		A	T	A		E	S	A	M	E					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Alp Aslan, Erzincan

Cemre Demirdöğen, İstanbul

Ata Emar, Antalya

Rüya Gültekin ve Zübeyde Nil Kalay, Antalya

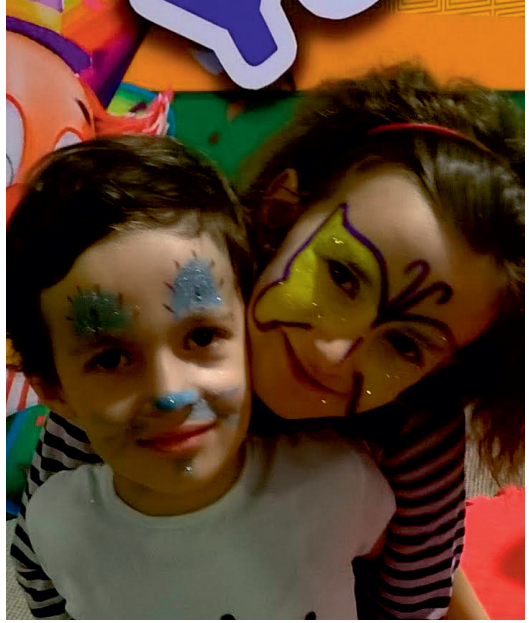
Zeynep Davutoğlu,
İstanbul

Artun Asker, Alanya

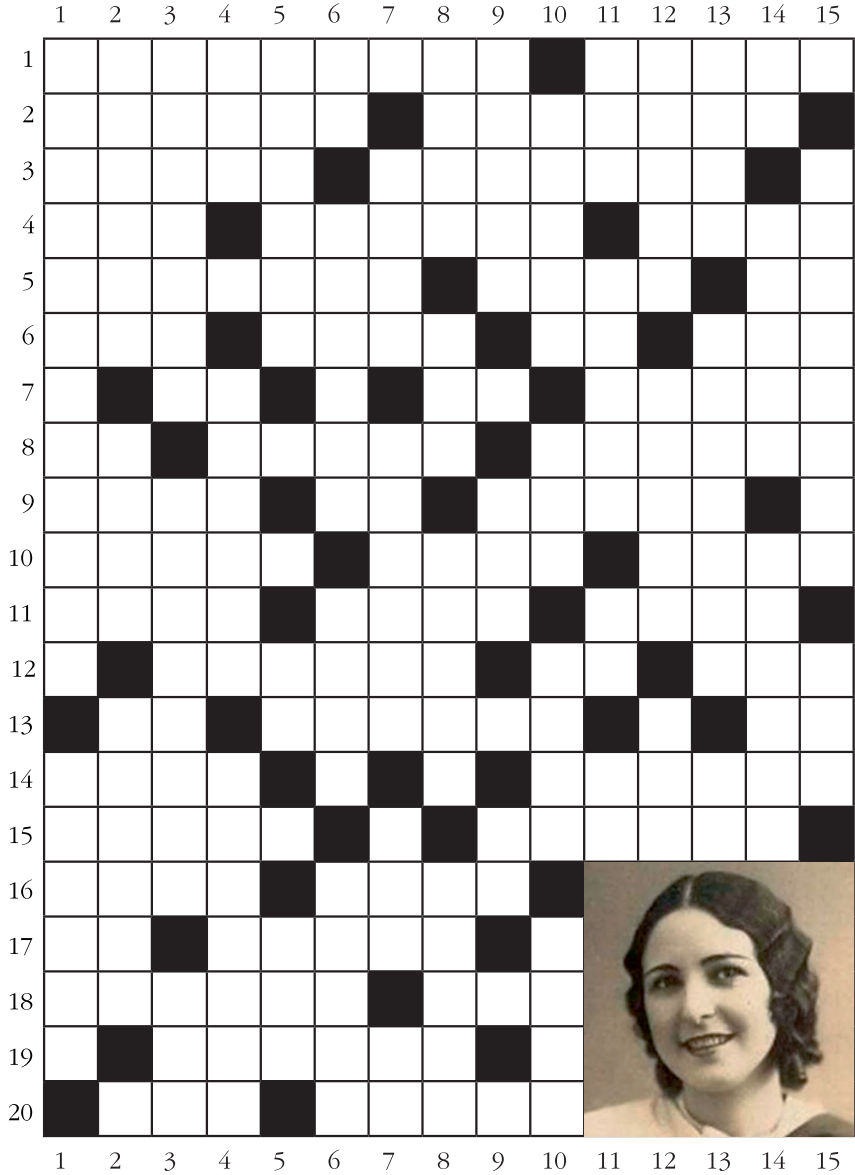
Ayça Özgür, İstanbul

Rukiye Neva ve Hayrunnisa Özsoy, Ankara

Bilge Su Kesim, Trabzon

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1-Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın tıp doktoru unvanını alan fotoğrafta görülen hekimimiz.- Bir işletmenin ticari durumunu gösteren ve belirli zamanlarda hazırlanan hesap özeti. 2-Parazit.-Bir ilimiz. 3-Şeker üretiminde, billurlaşan şeker alındıktan sonra kalan şekerli posa.-İstanbul'un bir ilçesi. 4-Verme, ödeme.-Asya'da bir başkent.- Kuru tütün yaprağını andıran kızılımsı kahverengi. 5-'Dustin' (Oskar ödüllü ünlü ABD"li sinema oyuncusu).-Baba'nın erkek kardeşi.-Toprağın nemi. 6-Kelime sonuna getirilerek zarfiyet ifadesi için kullanılan nisbet edatı.-Alev.-Bir haber ajansının simgesi.-Sunma, sunuş. 7-Bir nota.-Duman lekesi.- Metal, cam veya topraktan yapılmış, içine mürekkep konulan küçük kap. 8-İşaret.-Asya'da bir ülke.- Eskiden kullanılmış bir tür gümüş para. 9-Portekiz'e özgü bir tür tatlı.-Tarla sınırı.-Bir çeşit Polonya dansı. 10-Bir ilimiz.-Kıra.-Haberci. 11-Aşık.-Duyuru.- Özenli, düzgün, uygun. 12-Pamuk, keten veya ipekten, seyrek dokunmuş delikli bir tür kumaş.-Türkiye'nin plaka işareti.-Sergen. 13-Eski dilde su.- Üstü kapalı, sitemli, dokunaklı söz.-Kiloamperin kısa yazılışı. 14-Molekülünde üç atom bulunan oksijenden oluşan basit element.-Yönü olmayan basit fiziksel nicelik. 15-Erteleme anlamından hukuksal bir terim.-Kazak başkanlarına verilen ad. 16-Omurgayı oluşturan kemiklerden her biri.-Uyarı. 17-Berilyumun simgesi.- Gözlem yapmak amacıyla kullanılan küçük ve hızlı savaş gemisi. 18-Yırtıcı bir kuş.-Bir bağlaç. 19-Manisa lalesi de denilen bir çiçek türü. 20-Ced.-İsimler listesi.

YUKARIDAN AŞAĞI: 1-1925-2002 yılları arasında yaşamış olup, " Dönüş", "Yabancı"adlı filmlerinden de tanıdığımız sinema sanatçımız.- Hızlı trafik akımı sağlamak için yapılan, çok şeritli yol. 2-Oje çıkarmak için kullanılan kimyasal madde.- 'Derviş (sinema yönetmenimiz).-Ululuk, yücelik. 3-Orta Doğu mutfağına özgü, nohut veya bakladan yapılan bir yemek.-Giresun'un bir ilçesi.-Donuk renkli. 4-Bir bağlaç.-Gelirler.- Budizmde, her türlü tutkularardan arınıp en yüksek ruh durumuna erişme. 5-Kanun çıkarma.-Bir renk.-Kraliçe. 6-İlave.-Yemeklerin yanında yenen yardımcı yiyecek.-Gırtlak.-Devam ettirme. 7-İtalya'da bir yanardağ.-Boya üretiminde kullanılan bir madde.- Kurnaz, açık göz kimse.-Osmiyumun simgesi. 8-Güney Amerika'da yaşayan bir yük hayvanı.-Alt, aşağı.- Cana yakın.-Avrupa'da bir başkent. 9-'.... Lankova' (Rus asıllı Belçikalı ünlü piyanist).- Atardamarlarda görülen bir hastalığının kısa adı.-Yetmez miktarda. 10-Genellikle kurgusal bir esere dayanan bir anlatı türü.- Eski Yunan mimarlığında bir tapınak üslubu.- Nesnel olarak değerlendirilebilen sınav sorularının tamamı.- Yağlı, mayalı veya mayasız hamurdan yapılan çörek. 11-Ağaç gövdesi.-Öğrenim görmemiş, okumamış kimse.-Müstahkem yer.-Küçültme ilgeci. 12-Kuşatma.-Kale, burç. 13-Güzel, alımlı, becerikli kadın.-Güneydoğu Asya'da yaşayan bir halk.-Lantanın simgesi. 14-En kısa zaman.-Hayvan postundan yapılan bir başlık türü.-Atalarının kanını taşıyan, soyuna çeken. 15-Olgunlaşmış ve ezilmiş üzümlerden elde edilen bir sirke türü.-Bir makyaj malzemesi.

Satranç

Mustafa Yıldız

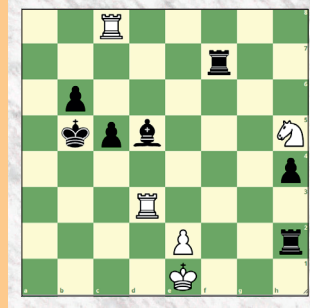
TÜRKİYE ŞAMPİYONU MUSTAFA YILMAZ

25 Kasım – 03 Aralık 2022 tarihlerinde Antalya’da düzenlenen Adil Feridun Öney Türkiye Birinciliği turnuvasını, 10 oyuncu arasında döner sistemle oynanan 9 turun ardından 6,5 puanla Mustafa Yılmaz kazandı. 2.-5. sıraları, 5,5 eşit puanla Mert Yılmazyerli, Hüseyin Can Ağdelen, Alparslan Işık ve Efe Metehan Yavuz paylaştılar.

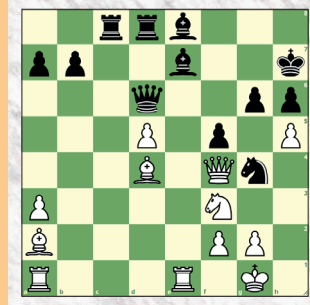
Eray Kılıç - Mustafa Yılmaz, 2. Tur

Yandaki konumda Siyah’ın üstünlüğü tartışılmaz. Vezir kanadında fazladan bağlı geçerler sonucu kesin olarak belirlemeye yeter. Ancak bu konumda Yılmaz, çok öğretici bir mat ağı kuruyor: **49...Fc4 50.Ke3 Kh1+** (50.Kd6 Kxe2 51.Şd1 Kf1# daha hızlı son.) **51.Şd2 Kd7+ 52.Şc2 Ka7!** Beyaz terk eder. **0-1** 53...Ka2+ 54.Şc3 Kc1# tehdidine karşı yapılacak bir şey yok.

Mert Yılmazyerli - Julia Gökbulut, 2. Tur

Siyah’ın vezirleri değişme önerisini Beyaz, **32.Ae5?!** ile araya atını kapatarak geri çeviriyor, oysa "Horwitz Filleri"nin gücüne güvenerek vezirini kurban bile edebilirdi: **32.Kxe7+ Vxe7 33.Ke1 Vd6 34.Ah4 Vxf4??** Siyah’ın vezir kazanma sevinci çok az sürerdi. **35.Kxe7+ Şg8 36.d6+ Şf8 37.Fg7# 32...Fg5 33.Ff3 Axe5?** (33...Ff6 ile e5 karesine yüklenmek daha iyi olurmuş.) **34.Fxe5 Vd7 35.d6 Ff7 36.hxg6+ Şxg6 37.Fb1 Fe6 38.Vg3 Şf7 39.f4 Ff6 40.Fxf6 Şxf6 41.Vh4+ Şg6 42.g4 Kf8 43.Fxf5+ Kxf5 44.gxf5+ Fxf5 45.Vg3+ Fg4 46.Ke7 Vf5 47.Ke5 Vd7 48.Kae1 h5 49.Ke6+** Siyah terk etti. **1-0** Aşırı güç kullanımına karşı ne yapılabilir?

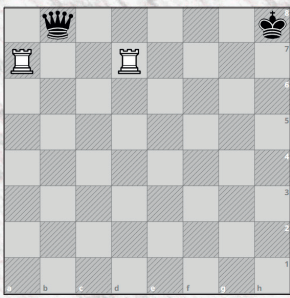
Şiar Yaran - Hüseyin Can Ağdelen, 2. Tur

Düzensiz ve tuhaf bir açılıştan gelinen yandaki konumda 1 piyon geride kalan Beyaz, yeni maceralara yelken açıyor: **17.Kxf5?! Axf5 18.Vg4 Axe3 19.Vxd7 Kad8** Beyaz, 2 hafif alet karşılığında 1 kale ve 1 piyon verdi. Şimdilik kar-zarar yok ama a ve d dikeyindeki zayıf piyonları ecel terleri dökmesine neden olacak. **20.Ve7 Axc2 21.Şxg2 Vxa2 22.Ac3 Vb3 23.Af2 Vc2 24.Va3 f5** Zayıflayan şah kanadına doğru piyon hücumu başlıyor. **25.Kc1 Vd2 26.Kd1 Vg5** Beyaz'ın kale hamleleriyle siyah vezir de hayal ettiği yere gelebildi. **27.Vxa7 e4 28.d4 Vh5** (28...Ve3 çok daha etkili.) **29.g4 fxg4 30.Axe4 g3** Merkezdeki piyonlar kaldırıldı ama şimdi figürlerle nasıl baş edilecek? **31.Şxg3 Vf3+ 32.Şh2 Ve2 33.Şg1 Vxb2 34.d5 cxd5 35.cxd5 Ka8 36.Vc5 Ka1 37.Kxa1 Vxa1+ 38.Şg2 Vd4 39.Vd6 Fxf2 40.Ve6+ Şh7** Beyaz, bir şah çekip terk etti. **0-1**

KİTAP / Satranç Sistemim – Aron Nimzowitsch

Hipermodern satrancın öncülerinden Aron Nimzowitsch'in ünlü yapıtları Mein Sistem ve Chess Praxis, Selim Gürcan tarafından dilimize çevrildi ve Satranç Sistemim adıyla 3 cilt olarak yayımlandı. Kitaptan küçük bir alıntı:

7. - 8. YATAYLAR

8. yatayı ele geçirmek isteyen Beyaz, bunu kurnaz bir şekilde gerçekleştiriyor... Köşeyi işgal eder, şahı uzaklaştırır ve kalenin kuşatma manevrası ile alan yaratır.

1.Kh7+ Şg8 2.Kag7+ Şf8 ve şimdi 3.Kh8+ ile veziri kazanır.

(Özel Durum, Cilt 1, sayfa 58)

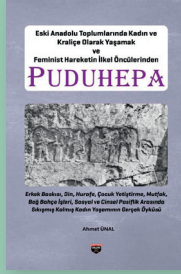

Bize Gönderilen Kitaplardan

Puduhepa

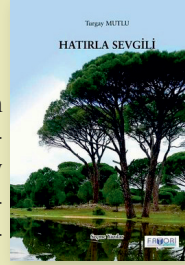
Ahmet Ünal
Bilgin Kültür
Sanat

“Eski Anadolu Toplumlarında Kadın ve Kraliçe Olarak Yaşamak ve Feminist Hareketin İlk Öncülerinden Puduhepa” kitabı “Erkek Baskısı, Din, Hurafe, Çocuk Yetiştirme, Mutfak, Bağ Bahçe İşleri, Sosyal ve Cinsel Pasiflik Arasında Sıkışmış Kalmış Kadın Yaşamının Gerçek Öyküsü”. Kadeş Savaşı’ndan sonra (MÖ 1273) darbeyle ikiye bölünmüş olan Hitit devletinin Orta Anadolu kısmına hükmeden prens III. Hattuşili ile evlendikten sonra, hem kocasının, hem de onun yerine geçen üvey oğlu kral IV. Tuthaliya’nın saltanatları boyunca yaklaşık 40 yıl süreyle Hattuşa’da ana kraliçelik yapmış, aşırıya kaçan anayenliliğiyle dikkat çeken Huri kökenli bir kadın olarak tarihte ilkler arasına girecek büyük işler peşine düştü. Günümüzde kadının ulaştığı, daha doğrusu düştüğü durum açısından bile bakıldığında bundan 3250 sene önce Anadolu’nun tam ortasındaki topraklarda böyle bir kadının yaşamış olduğunu görmek, ibret vericidir ve öğrenilecek dersler pek fazladır.

Hatırla Sevgili

Turgay Mutlu
Favori Yayınları

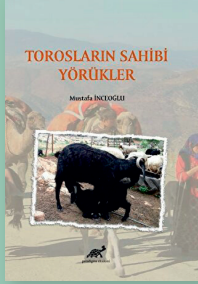
Yüreği vatan sevgisiyle dolu Turgay Mutlu Muğla Yatağan’dan Türkiye’yi kucaklıyor.

Türkiye’nin dört bir yanındaki yazar, sanatçı, aydın ile tanışan ve onları yapıtlarını tanıtan çalışmalarının bir bölümünü topladığı kitabını iyi ve zor günlerde hep yanında olan eşine adanmış: “Stratonikeialı Güzel Kız/ Unutamam seni/ Okul sıralarındaki fotoğrafını/ Süzgülün buğulu bakışını/ Ela gözlerini/ Mehtaplı yüzünü/ Beline kadar inen siyah saçlarını/ Börkçü’deki zeytinliği, tütün tarlasını/ Mavi lastik pabucunu/ Kınalı ellerini, ak topuklarını/ Başındaki sarı yeşil çiçekli yazmayı/ Tenime dokununca hissettiğim o hafif esintiyi/ Halkalı’yı/ Mutluluğumuzu, sevgimizi, sevincimizi/ Seke seke koşarak gittiğimiz/ Kozpınan’ını/ Nar dolu irimlerden geçtiğimiz/ Antik taş yolu/ Adına şehir kurulmuşölümsüz kent Stratonikeia’yı/ Eski köyü, Eskihisar’ı, Karya’yı/ Ulu çınarları, aşk kokan sümbülleri/ Şebboyları, leylakları, menekşeleri/ Antik sütündeki sarmaşık gülleri/ Böğürtlen yediğimiz günleri/ Hepsini bir bir aklımda/ Unutamam Seni/ Stratonikeia Güzeli”

Torosların Sahibi Yörükler

Mustafa İnceoğlu
Paradigma Akademi Yayınları

Küreselleşme sadece Anadolu'nun doğal maddî zenginlik ve güzelliklerini yok etmiyor. Yaşamını, kültürel, geleneksel manevî değerlerini bir altüst oluş ya da etkileşimden öteye giderek öldürüyor. Folklor: “bir ülke ya da yöre halkının gelenek ve görenekleri, töreleri, inançları, masal, efsane, ağıt, türkü gibi sözlü yazın ürünleri, müziği, dansı, oyunları, geleneksel tiyatrosu, halk hekimliği, araç gereç ve konut yapımı, giyim kuşamı ve bunlara benzer bütün halk kültürü ürünleri” olmasına karşın sadece “halkoyunları” ile sınırlandırılıyor. Sözlü kültür uğruna sahip olabildiği motosikletle derlemeye giderken trafik canavarına eşini kaptıran, kendisi ölümden dönen Mustafa İnceoğlu'nun 30 yıllık alan çalışmasıyla konar göçer yaşam, Yörüklük unutulmaktan kurtuldu. Nasıl Strabon'un, Evliya Çelebi'nin yazdıklarının değeri yıllar sonra anlaşılıyorsa “ölen bir kültür” açısından hak ettiği değeri bulacak.

Osmanlı Devleti'nin İlk Anayasası

Kânûn-ı Esâsî Şerh ve Kaynakları
Büyüyenay Yayınları

Osmanlı Devleti kanunlaşma hareketiyle birlikte hukukî düzenlemelerinde üç farklı yaklaşım uygulamıştır. Birincisi Fransız

Ceza ve Ticaret Hukuku gibi dışarıdan Türkçeye çeviri yaparak yabancı kanunları benimsemesi, ikincisi Medenî hukuk cephesinde Mecelle, Arazi Kanunnamesi ve Hukûk-ı Aile Karamnamesi'nde olduğu gibi geleneksel hukukun yeniden kanun formunda düzenlenmesi, üçüncüsü ise Anayasa hukuku alanında Kânûn-ı Esâsî gibi iç ve dış etkenlerin birlikte ele alınması şeklindedir. İlk üçü şerh mahiyetindeki çalışmada meşrutî sistemin öne çıkardığı ve Kânûn-ı Esâsî'nin omurgasını oluşturan eşitlik, hürriyet, adalet ve meşveret kavramlarının İslâm'daki yeri ve önemi, ayet ve hadislerle desteklenip fıkıh ve fetva kitaplarından muteber nakillerle açıklanmıştır.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: AYDIN EVREN, İSTANBUL

Bu kitabı okurken çokça gülecek, bazen de hüznüleneceksiniz.
Soluk soluğa bitirdiğinizdeyse bir kez daha okumak isteyeceksiniz.
Çünkü o güzel günleri anlatıyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

AYDIN AYAN

Karadeniz’de orman köyünde annesinin yanında tarlada oynarken amcası altı renk küçük boy kuru boya kalemini uzatıp “al ressam bey” dedi. Okul kitaplarındaki resimlere özendi. Gaz lambası altında, alaylı dişçi, köyün tek radyosuna sahip dedesinin gazete ve dergileri ile sözlü kültür hazineleriyle yoğruldu. Sinema, çizgi romanlar... haftalık harçlıklarıyla kitap denizine daldı. Hayat dergisinin ortasındaki röprodüksiyonlardan etkilenip onları kendi hazırladığı tuallere aktardı. Yol parasını ayırıp geri kalanıyla aldığı ressamları anlatan kitaplar ufkunu genişletti. Ülke çapındaki şiir yarışmasında ikinci oldu. “Ne olmak istersiniz?” sorusuna yanıt verdi: “Önce ressam, sonra edebiyatçı”. Eşref Üren’in öğüdüyle Akademiye gitti. Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun “yarışma değil dayanışma, paylaşma” ruhunun egemen olduğu; edebiyatın, sanatın, türkülerin kaynaştığı; kapı girişindeki “Çallı Atölyesi” yazısıyla vefanın anımsatıldığı büyümlü dünyasına katıldı. Öğrencilerinin defterlerine desen, yüreklere sevgi, saygı akıllarına ışık saçan Bedri Rahmi’nin zamansız yitiminden sonra Ayan ondan aldığı “insan olmak”, Neşet Günel’den “disiplinli olmak” meşalesini ileriye taşıdı. Afyon’da Kurtuluş Savaşı ve Atatürk’ü tablolarıyla ölümsüzleştirdi.

